

SPIS TREŚCI

1. Informacje ogólne o Francji	2
1.1. Informacje geograficzne	2
1.2. Cechy charakterystyczne Francji	3
1.3. Powszechne święta narodowe i dni wolne od pracy	3
1.4. Telefony alarmowe i informacyjne	4
1.5. Adresy polskich placówek dyplomatycznych.....	4
1.6. Adres informacyjnej strony internetowej o Francji w języku angielskim	7
1.7. Adresy stron internetowych zawierających więcej informacji z powyższego zakresu.....	7
2. Praca we Francji.....	7
2.1. Podejmowanie pracy przez obywateli Polski we Francji.....	7
2.1.1. Zasady dostępu obywateli Polski do francuskiego rynku pracy oraz rynku usług	7
2.1.2. Prowadzenie własnej działalności gospodarczej we Francji.....	15
2.1.3 Adresy stron internetowych zawierających więcej informacji z powyższego zakresu	29
2.2. Sposoby poszukiwania pracy we Francji	30
2.2.1. Publiczne służby zatrudnienia.....	30
2.2.2. Europejskie Służby Zatrudnienia EURES	30
2.2.3. Niepubliczne agencje pośrednictwa pracy	30
2.2.4. Prasa	31
2.2.5 Inne sposoby poszukiwania pracy.....	31
2.2.6. Ubieganie się o pracę (wymagane dokumenty CV, list motywacyjny i inne).....	31
2.3. Warunki pracy.....	33
2.3.1. Rodzaje umów o pracę	33
2.3.2. Czas pracy	36
2.3.3. Urlop wypoczynkowy	37
2.3.4. Wynagrodzenie za pracę	37
2.3.5. Rozwiązanie umowy o pracę	38
2.3.6. Pomoc w sytuacji sporu z pracodawcą	39
2.3.7. Adresy stron internetowych zawierających więcej informacji z powyższego zakresu ...	40
2.4. Podatki	41
2.4.1. Podatek dochodowy od osób fizycznych	41
2.4.2. Podatek dochodowy od osób prawnych.....	45
2.4.3. Podatek od towarów i usług - VAT	47
2.4.4. Podatek od wynagrodzeń	48
2.4.5. Inne podatki i opłaty lokalne.....	48
2.4.6. Adresy stron internetowych zawierających więcej informacji z powyższego zakresu ...	50
2.5. Zabezpieczenie społeczne	50
2.5.1 Świadczenia z ubezpieczeń społecznych beneficjenci i warunki uzyskania	50
2.5.1.1. Emerytura.....	52
2.5.1.2. Świadczenia z tytułu choroby	55
2.5.1.3. Świadczenia z tytułu macierzyństwa	58
2.5.1.4. Renta z tytułu niezdolności do pracy – Inwalidztwo/Niepełnosprawność	60
2.5.1.5. Świadczenia z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych	62
2.5.2. Inne świadczenia socjalne beneficjenci i warunki uzyskania	66
2.5.2.1. Świadczenia rodzinne – Allocations familiales	66

2.5.2.2. Świadczenia z tytułu bezrobocia.....	72
3. Warunki życia	75
3.1. Zakwaterowanie	75
3.2. Prawo jazdy.....	77
3.3. System edukacji	78
3.3.1. Nauczanie przedszkolne.....	79
3.3.2. Nauczanie podstawowe.....	79
3.3.3. Nauczanie średnie pierwszego stopnia	81
3.3.4. Nauczanie średnie drugiego stopnia	81
3.3.5. Szkolnictwo wyższe.....	83
3.4. Uznawalność dyplomów i kwalifikacji dla celów zawodowych	88
3.5. Kursy języka narodowego.....	89
3.6. System opieki zdrowotnej.....	90
3.6.1. Ogólne zasady dostępu do usług medycznych.....	90
3.6.2. Dostęp do opieki medycznej	90
3.6.3. Dokumenty niezbędne do uzyskania świadczeń medycznych we Francji.....	94

1. Informacje ogólne o Francji

1.1. Informacje geograficzne

Położenie: Zachodnia Europa, nad Zatoką Biskajską i kanałem La Manche, nad Morzem Śródziemnym, pomiędzy Włochami i Hiszpanią.

Powierzchnia: 675 417 km².

Granice: całkowita granica lądowa : 2892,4 km.

w tym z:

- Andorą 60 km,
- Belgią 620 km,
- Hiszpanią 623 km,
- Luksemburgiem 73 km,
- Monako 4,4 km,
- Niemcami 451 km,
- Szwajcarią 573 km,
- Włochami 488 km.

Środowisko naturalne: teren równinny, na północy i zachodzie łagodne wzgórza, góry Pireneje na południu, Alpy na południowym wschodzie.

Strefa klimatyczna: umiarkowana z łagodnymi zimami, na wybrzeżu Oceanu Atlantyckiego klimat oceaniczny, na południu śródziemnomorski, średnia roczna temperatura najcieplejszego miesiąca, lipca, w Paryżu waha się w granicach 14,24°C, najchłodniejszego, stycznia, wynosi od 1 do 6°C, czasami występuje zimny, suchy, wiejący z północy wiatr zwany mistralem. Pory deszczowe są zmienne, co oznacza, że zmoknąć można zarówno w czasie wiosennej czy jesiennej ulewy, jak i podczas letniego oberwania chmur.

Prognoza pogody dla Francji dostępna na stronie internetowej: www.meteo.fr.

Dla całej Francji tel: + 33 08 36 68 02 75

Góry: + 33 (0)8 36 68 04 04

Paryż: + 33 (0)8 36 68 01 01

Na morzu: + 33 (0)8 36 68 08 08

1.2. Cechy charakterystyczne Francji

Oficjalna nazwa: Republika Francuska

Ustrój polityczny: demokracja parlamentarna

Stolica: Paryż 7 153 600 tys. (aglomeracja 12 067 000)

Liczba ludności: 63 753 140 tys.

Mniejszości narodowe i grupy etniczne: Francuzi: 83%, Arabowie: 3%, Włosi: 2%, Bretończycy: 2%, Portugalczycy, Hiszpanie, Żydzi.

Wyznania religijne: katolicy 77%, muzułmanie 3%, protestanci 1%, judaizm.

Język urzędowy: francuski

Największe miasta: Marsylia, Lyon, Tuluza Bordeaux, Strasburg, Lille, Nicea,

Podział administracyjny: Na Republikę Francuską składają się następujące terytoria (podział administracyjny po reformie konstytucyjnej z 28 marca 2008 r.):

Francja metropolitalna, podzielona na:

- 22 regiony (Aquitaine, Alsace, Bretagne, Bourgogne, Centre, Franche-Comte, Ile-de-France, Corse, Languedoc, Limousin, Lorraine Midi-Pyrenees, Nord-Pas--de-Calais, Basse-Normandie, Haute-Normandie, Auvergne, Pays de la Loire, Picardie, Poitou Charentes, Provence, Rhone-Alpes, Champagne) Wśród 22 regionów jest również Korsyka o poszerzonych kompetencjach lokalnych w stosunku do pozostałych regionów i 96 departamentów:
- 5 departamentów zamorskich (DOM): Gwadelupa, Martynika, Gujana, La Réunion i Mayotte. Departamenty te należą do Unii Europejskiej.
- 5 wspólnot zamorskich (COM) w randze regionów : Saint-Pierre et Miquelon, Wallis i Futuna, Polinezja francuska, Saint-Barthélémy, Saint-Martin.
- wspólnota o specyficznym statusie: Nowa Kaledonia.
- terytoria zamorskie o specyficznym statusie i własnej administracji: Francuskie Ziemie Południowe i Antarktyczne (TAAF).

Osobnym przypadkiem jest wyspa Clipperton, która jest własnością Państwa Francuskiego, a jej administrowanie leży w gestii ministra ds. Terytoriów zamorskich.

Poprawki konstytucyjne z marca 2008 r. zlikwidowały nazwę „francuskie terytoria zamorskie (TOM)”, termin ten funkcjonuje jedynie jako uzus językowy.

1.3. Powszechne święta narodowe i dni wolne od pracy

1 stycznia Nowy Rok,

Poniedziałek Wielkanocny

Wniebowstąpienie (40 dni po Wielkanocy),

1 maja Święto Pracy,

8 maja Dzień Zwycięstwa,

Wniebowstąpienie

14 lipca Zdobycie Bastylii,

15 sierpnia Wniebowzięcie NMP,

1 listopada Wszystkich Świętych,

11 listopada Zawieszenie broni w 1918 r.

25 grudnia Boże Narodzenie.

*Warunki życia i pracy w krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego
Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
Departament Rynku Pracy*

Tylko 1 maja jest dniem wolnym od pracy płatnym, wynagrodzenie za pozostałe dni wolne przysługuje tylko wówczas kiedy wypadają w dzień roboczy.

1.4. Telefony alarmowe i informacyjne

Telefony alarmowe i informacyjne we Francji:

Pogotowie ratunkowe (SAMU) 15,
Policja i żandarmeria 17,
Straż pożarna 18,
Pomoc bezdomnym 115,
Informacja telefoniczna 12,
Centrala międzynarodowa 13,
SOS Medecins (lekarze) 11,
Numer alarmowy - połączenia z tel. komórkowych 112

W Paryżu:

SOS Medecins (lekarze) 0147077777
SOS Dentaire (dentyści) 0143375100
Centre anti-poisons (w razie zatrucia) 0140370404
Pomoc drogowa: na autostradzie są telefony alarmowe bezpłatne (kolor pomarańczowy).
Numer kierunkowy z Polski do Francji: 0033 (+ numer abonenta bez zera).
Numer kierunkowy z Francji do Polski: 0048 (numer kierunkowy miasta bez zera + numer abonenta)

1.5. Adresy polskich placówek dyplomatycznych

Ambasada RP

Ambasador: Tomasz Młynarski

1 rue de Talleyrand, 75343 Paris Cedex 07, France

Tel.: +33 143173400 Tel. dyżurny: +33 680580220 Faks: +33 143173401

paryz.amb.sekretariat@msz.gov.pl

www.paryz.msz.gov.pl

Wydział Konsularny Ambasady RP (na wizyty w konsulacie należy zapisać się na stronie www.e-konsulat.gov.pl)

Konsul RP, Kierownik Wydziału Konsularnego: Karolina Smaga

3, rue de Talleyrand 75007 PARIS

paris.wk.info@msz.gov.pl

Centrum Informacji Konsularnej :

z Francji 01 70 39 10 00

z Polski 0033 1 70 39 10 00

Konsulat Generalny RP w Lyonie

Konsul Generalny RP w Lyonie: Joanna Kozińska – Frybes (kierownik placówki)

79 rue Crillon

69458, LYON Cedex 06, France

Tel. : (00 33) 4 78 93 14 85 (00 33) 4 78 93 14 85

Warunki życia i pracy w krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego
Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
Departament Rynku Pracy

Fax : (00 33) 4 37 51 12 36

e-mail : lyon.kg.sekretariat@msz.gov.pl

- **Konsulat Honorowy Rzeczypospolitej Polskiej w Lille**
Konsul honorowy: Henri Dudzinski (język konsula polski, francuski)
• Maison de quartier Lille Centre, 31 rue de Fosses, 59000 Lille, France
Tel.: +33 6 51 14 74 17
hdudzinski@consulpologne-lille.eu
- **Konsulat Honorowy Rzeczypospolitej Polskiej w Montpellier**
Konsul honorowy: Daniel Kan-Lacas (języki konsula: francuski, angielski, hiszpański, włoski, portugalski)
32, rue de l'Aiguillerie, 34000 Montpellier
Tel.: +33 430 571 214 +33 430 571 214
consulatpolognemp@gmail.com

Konsulat Honorowy Rzeczypospolitej Polskiej w Nancy
konsul honorowy: Czesław Bartela (język konsula polski, francuski)
Francja, Nancy, 2 rue du Grand Verger, 54000 Nancy, France
Tel.: 00 33 3 72 14 82 72
consulat.nancy@numericable.fr

Konsulat Honorowy Rzeczypospolitej Polskiej w Nicei
konsul honorowy: Wiesław K. Forkasiewicz (język konsula polski, francuski)
Francja, Nicea, 205 Avenue de la Lanterne, 06200 Nice, France
Tel.: (00-33-4) 937-147-28
forkasiewicz@gmail.com

Konsulat Honorowy Rzeczypospolitej Polskiej w Rennes
konsul honorowy: Michel Dorin (język konsula francuski, angielski, niemiecki)
Francja, Rennes, 4 rue de la Basse Renaudais, 35830 BETTON, France
Tel.: (00-33-2) 99557025
conspolren@gmail.com

Konsulat Honorowy Rzeczypospolitej Polskiej w Tuluzie
konsul honorowy: Antoine Jankowski (język konsula polski, francuski, angielski, hiszpański)
Francja, Tuluza, 9 rue Cancé, 31000 Toulouse, France
Tel. dyżurny: +33 624 687 507
consulatpolognetoulouse@aguts.eu
antoine@aguts.eu

Konsulat Honorowy Rzeczypospolitej Polskiej w Troyes
konsul honorowy: Jean Baptiste Rougane de Chanteloup (język konsula francuski, angielski, niemiecki)

*Warunki życia i pracy w krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego
Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
Departament Rynku Pracy*

Francja, Troyes, 2, rue Guivet, 10000 Troyes, France

Tel : +33 632 79 42 99

Fax : +33 (3) 25 43 40 36

konsulatrp.troyes@orange.fr

Konsulat Honorowy Rzeczypospolitej Polskiej w Tours

konsul honorowy: Patrice Baleynaud (język konsula francuski, angielski)

- 12, Boulevard Heurteloup, 37000 Tours, Francja

Tel.: +33 614 983 441+33 614 983 441

konsulatrp.tours@yahoo.fr

Instytut Polski w Paryżu

dyrektor: Anna Biłos

Francja, 31 rue Jean Goujon

75008 Paris

tel. : 00 33 (0) 1 53 93 90 10

fax : 00 33 (0) 1 45 62 07 90

paris.info@instytutpolski.org

www.institutpolonais.com

Stałe Przedstawicielstwo RP przy Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju

Ambasador, Stały Przedstawiciel RP przy OECD: Aleksander Surdej

136, rue de Longchamp

75116 Paris

Tel. +33 (0)1 56 28 57 60

Fax. +33 (0)1 56 28 94 66

e-mail : paryz.oecd.sekretariat@msz.gov.pl

<http://www.paryzoecd.msz.gov.pl/pl>

Stałe Przedstawicielstwo RP przy Radzie Europy

Ambasador: Janusz Stańczyk

2, rue Geiler

67 000 Strasbourg

tel. (0-033) 388 37 23 00

fax. (0-033) 388 37 23 10

e-mail: strasburg.re.sekretariat@msz.gov.pl

<http://www.strasburgre.msz.gov.pl>

**Referat/Zespół Stałego Przedstawiciela RP przy Organizacji Narodów Zjednoczonych do
spraw Edukacji, Nauki i Kultury**

Ambasador, Stały Przedstawiciel (UNESCO): Krystyna Żurek

Francja, Paryż 75015

Tel.: +33 1 45682997, Fax: +33 1 45665956

dl.poland@unesco-delegation.org

www.paryz.msz.gov.pl

1.6. Adres informacyjnej strony internetowej o Francji w języku angielskim

<http://www.diplomatie.gouv.fr/en>

<http://www.assemblee-nationale.fr/english>

1.7. Adresy stron internetowych zawierających więcej informacji z powyższego zakresu

<http://www.tourisme.fr>

<http://www.franceguide.com>

<http://www.parisinfo.com>

<http://pl.wikipedia.org/wiki/Francja>

2. Praca we Francji

2.1. Podejmowanie pracy przez obywateli Polski we Francji

2.1.1. Zasady dostępu obywateli Polski do francuskiego rynku pracy oraz rynku usług

Pobyt we Francji

Od 1 maja 2004 r. Polacy mogą wjechać do Francji na podstawie paszportu lub dowodu osobistego. Zasada swobodnego przepływu osób oznacza, że wjazdu można odmówić tylko w przypadku, kiedy zagraża to bezpieczeństwu wewnętrznemu państwa (np. terroryzm) lub narusza podstawowe zasady współżycia społecznego. Jeżeli natomiast odmowa wjazdu związana będzie z wyrokiem skazującym, to uzasadnienie wyroku musi wskazywać na potencjalną groźbę naruszenia porządku publicznego. Całkowicie zostaje zniesiony obowiązek posiadania wizy, niezależnie od celu i czasu trwania pobytu. We Francji nie ma obowiązku meldunkowego. W praktyce jednak dokument potwierdzający adres zamieszkania (*justificatif de domicile*) jest potrzebny, aby podpisać umowę o pracę, założyć konto bankowe, złożyć zeznanie podatkowe, zarejestrować samochód itp.

Aby potwierdzić adres, wystarczy posiadać co najmniej jeden z niżej wymienionych dokumentów: rachunek za prąd lub gaz, rachunek za telefon stacjonarny, rozliczenie podatkowe, rachunek za czynsz, polisę ubezpieczenia mieszkania.

Praca we Francji

Od 1 lipca 2008 roku obywatele polscy mają wolny dostęp do rynku pracy we Francji, na takich samych zasadach jak obywatele francuscy. Oznacza to, że podejmujący pracę na terenie Francji nabywają prawa i obowiązki wynikające z francuskiego kodeksu pracy oraz innych regulacji (np. w zakresie ubezpieczeń społecznych) i nie mają obowiązku posiadania i zezwolenia na pracę (*permis de travail*).

Każdy Polak mieszkający we Francji ma prawo zarejestrować się w urzędzie pracy (*Pôle emploi*) i z jego pomocą poszukiwać zatrudnienia.

Zniesienie ograniczeń z zakresu dostępu do zatrudnienia we Francji nie ma jednak związku ze stosowaniem przepisów dotyczących zawodów regulowanych. W zakresie wykonywania zawodów regulowanych (np. adwokat, radca prawny, księgowy) obywatele polscy, podobnie jak obywatele innych państw, które przystąpiły do UE w 2004 r. będą poddani regulacjom francuskim. Zawód regulowany to taki, którego wykonywanie jest uzależnione od spełnienia wymagań kwalifikacyjnych i warunków określonych w odrębnych przepisach. Informacje nt. zawodów regulowanych we Francji można uzyskać na stronie internetowej www.education.gouv.fr, lub pod adresem - Ministère de l'Education Nationale, 110 rue de Grenelle 75007 Paris, tel. 0033 1 55 55 10 10.

Najwięcej ofert pracy we Francji zamieszczanych jest w internetowych serwisach z ofertami. Warto zapoznać się na przykład z tym umieszczanymi w takich portalach jak: www.travail.gouv.fr, www.cadremploi.fr, <https://www.apec.fr>, www.cadresonline.fr, www.prisme.eu. Można też szukać pracy na Portalu Mobilności Zawodowej <http://ec.europa.eu/eures/> lub w Wojewódzkich Urzędach Pracy w całym kraju.

Pracę we Francji można także znaleźć za pośrednictwem francuskich publicznych służb zatrudnienia, czyli Pôle Emploi www.pole-emploi.fr. Aby jednak móc korzystać z tego serwisu, trzeba znać język francuski.

Oddelegowanie pracowników polskich do Francji w ramach świadczonych usług

Firmy nieposiadające siedziby na terenie Francji mogą tymczasowo oddelegować swoich pracowników do Francji. W takim przypadku muszą one jednak ściśle przestrzegać wszystkich obowiązujących warunków i formalności oraz stosować w odniesieniu do pracowników oddelegowanych określone przepisy francuskie obowiązujące w zakresie poszczególnych aspektów oddelegowania.

Jedną z podstawowych zasad prawa wspólnotowego jest zasada wspólnotowej koordynacji zasada wyłączności i jedności stosowanego ustawodawstwa. Przejawem tej zasady w prawie pracy jest reguła miejsca pracy, tzw. *lex loci laboris*, która określa, iż pracownik zatrudniony na terytorium jednego państwa członkowskiego podporządkowany jest ustawodawstwu tego państwa, nawet jeżeli mieszka na terenie innego państwa Unii Europejskiej. Prawo wspólnotowe przewiduje jednak kilka wyjątków od tej zasady, m.in. przy oddelegowywaniu pracowników.

Od 1 stycznia 2017 r. **deklaracje oddelegowania, wymagane dla kierowców jak i innych pracowników delegowanych do pracy we Francji** składane są drogą elektroniczną, poprzez system elektroniczny SIPSI. Wprowadzono również nową opłatę, rodzaj podatku, dla pracodawców delegujących pracowników do Francji, której maksymalna wartość wynosi 50 euro.

Pracownik delegowany – Travailleur détaché

Pracownik delegowany to osoba zatrudniona w jednym państwie, na przykład w Polsce, i wysłana tymczasowo do pracy do innego państwa, na przykład do Francji. Tylko pracownicy zatrudnieni co najmniej od miesiąca w danym przedsiębiorstwie mogą zostać oddelegowani do pracy za granicę.

Francuski Kodeks Pracy określa pewne gwarancje i prawa, przysługujące zarówno pracodawcy, jak i pracownikowi(om) oddelegowanemu(ym), pod warunkiem spełnienia obowiązujących warunków i formalności.

Warunki, które muszą zostać spełnione przez pracodawcę:

1. Posiadanie siedziby w kraju pochodzenia i rzeczywiste prowadzenie w nim działalności gospodarczej, wykraczającej poza zadania dotyczące jedynie zarządzania wewnętrznego i/lub administracyjnego.
2. Spełnienie wymogów dotyczących jednego z czterech przypadków umożliwiających oddelegowanie pracowników :
 - ▶ Wykonywanie umowy dotyczącej świadczenia usług ;
 - ▶ Mobilność wewnątrzfirmowa lub wewnątrzgrupowa (udostępnienie zasobów ludzkich do innego kraju bez celów zarobkowych) ;

- ▶ Wykonywanie umowy dotyczącej udostępnienia pracowników, zawartej pomiędzy zagraniczną firmą pośrednictwa pracy, a przedsiębiorstwem przyjmującym we Francji;
- ▶ Realizacja określonej operacji na własną rzecz (bez zawarcia jakiegokolwiek umowy z żadną firmą francuską).

Warunki, które muszą zostać spełnione przez pracownika (jeżeli warunki obowiązujące pracodawcę są spełnione)

- ▶ Zatrudnienie przez pracodawcę posiadającego siedzibę i rzeczywiście prowadzącego działalność gospodarczą poza terytorium Francji;
- ▶ Stałe zatrudnienie przez danego pracodawcę i wykonywanie pracy na jego rzecz na terenie Francji w sposób zgodny z postanowieniami artykułu L. 1262-1 lub L. 1262-2 francuskiego Kodeksu Pracy;
- ▶ Wykonywanie pracy na terenie Francji jedynie tymczasowo;
- ▶ Nie jest dozwolone przeprowadzenie rekrutacji pracownika specjalnie w celu wysłania go do pracy na terenie Francji.

Przed oddelegowaniem konieczne jest wypełnienie obowiązujących formalności wstępnych:

1 - Złożenie do urzędu inspekcji pracy deklaracji dotyczącej oddelegowania pracownika

Przed rozpoczęciem prac na terenie Francji, firma musi przesłać deklarację dotyczącą oddelegowania pracownika do urzędu inspekcji pracy właściwego dla miejsca, w którym praca będzie wykonywana. Deklaracja ta musi obowiązkowo zostać przesłana w postaci elektronicznej za pośrednictwem witryny SIPSI.

2 - Wyznaczenie przedstawiciela przebywającego we Francji

Firma musi wyznaczyć swojego przedstawiciela przebywającego we Francji na cały okres oddelegowania, sporządzając w tym celu pisemny dokument w języku francuskim, obejmujący informacje wymienione poniżej.

- ▶ nazwisko lub nazwa firmy, imię, data i miejsce urodzenia ;
- ▶ adres poczty elektronicznej i poczty zwykłej we Francji oraz numer telefonu ;
- ▶ potwierdzenie akceptacji przez wyznaczoną osobę pełnienia obowiązków przedstawiciela firmy ;
- ▶ termin wejścia w życie i okres obowiązywania wyznaczenia, który nie może przekraczać okresu oddelegowania ;
- ▶ określenie miejsca przechowywania na terytorium kraju lub warunków dostępu do dokumentacji, która musi być dostępna dla pracowników organów kontroli.

Przedstawiciel firmy, która oddelegowuje pracowników do Francji odpowiada - przez cały okres oddelegowania - za wszystkie relacje z pracownikami organów kontroli i za udostępnienie im wymaganych dokumentów w postaci papierowej lub elektronicznej.

W przypadku firm prowadzących działalność w branży budownictwa, wszyscy pracownicy oddelegowani, w tym także pracownicy oddelegowani tymczasowo uczestniczący w wykonywaniu jakichkolwiek prac muszą posiadać służbową kartę identyfikacyjną.

Szczegółowe informacje i wnioski dotyczące uzyskania kart służbowych dla pracowników firmy:
www.cartebtp.fr

Ogólne zasady delegowania pracowników z Polski przez polskie przedsiębiorstwa działające we Francji:

- polski pracodawca ma obowiązek ubezpieczyć pracowników delegowanych z Polski w polskim Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych
- przed delegowaniem, polski pracodawca ma obowiązek złożenia do ZUS wniosku o wydanie formularza A1 (dawny E 101, E 102). Dokument ten potwierdza podleganie polskiemu systemowi zabezpieczenia społecznego i pozwala na uzyskanie Europejskiej Karty Ubezpieczenia Społecznego (EKUZ)
- maksymalny okres delegowania pracownika do pracy w kraju UE to 24 miesiące. W wyjątkowych wypadkach i za zgodą instytucji kompetentnych w zakresie ubezpieczenia społecznego (ZUS oraz francuska instytucja CLEISS) okres ten może zostać przedłużony
- te same przepisy dotyczą Polaków pracujących na własny rachunek w Polsce, którzy zamierzają udać się do Francji, by prowadzić tam działalność tymczasową. Ponadto praca wykonywana we Francji musi być podobna do działalności prowadzonej w Polsce. Przed „samodelegowaniem” działalność powinna być prowadzona co najmniej od dwóch miesięcy.

Prawa przysługujące pracownikowi w okresie oddelegowania:

Jeżeli firma spełnia wszystkie wymienione powyżej warunki oddelegowania pracowników, pracownicy podlegają obowiązującym przepisom francuskiego Kodeksu Pracy oraz postanowieniom porozumień zbiorowych pracowników danego sektora działalności we Francji, w odniesieniu do następujących aspektów:

- ▶ Prawa indywidualne i zbiorowe ;
- ▶ Brak dyskryminacji i zapewnienie równouprawnienia płci w zakresie stosunków pracy ;
- ▶ Ochrona w okresie macierzyństwa ;
- ▶ Prawo do strajku ;
- ▶ Czas pracy, dni wolne, płatne urlopy roczne, urlopy z tytułu ważnych zdarzeń rodzinnych ;
- ▶ Wynagrodzenie minimalne, w tym podwyższone stawki wynagrodzenia za pracę w godzinach nadliczbowych ;
- ▶ Przepisy dotyczące zdrowia, bezpieczeństwa i higieny pracy, minimalny wiek rozpoczęcia pracy, zakaz zatrudniania dzieci ;
- ▶ Warunki przystępowania do funduszy urlopów wypoczynkowych ;
- ▶ Zatrudnienie nielegalne (dotyczące zatrudnienia nielegalnego przepisy francuskiego Kodeksu Pracy będą obowiązywać Państwa firmę w taki sam sposób, jak wszystkie przedsiębiorstwa posiadające siedzibę na terenie Francji).

Zasady delegowania w zakresie opieki zdrowotnej i prawa do innych świadczeń

Pracownik delegowany ma prawo do wszystkich świadczeń rzeczowych we Francji i do korzystania z usług francuskiej medycyny pracy. Usługi medyczne są refundowane przez polski Narodowy Fundusz Zdrowia (NFZ).

Securité sociale zapewnia mu na czas delegowania świadczenia w razie wypadku przy pracy lub choroby zawodowej.

Pracownik delegowany nie ma prawa do francuskich zasiłków z CAF-u. Ma prawo do polskich świadczeń rodzinnych niezależnie od tego, czy członkowie rodziny mieszkają w Polsce czy we Francji. W przypadku utraty pracy ma on prawo do zasiłku dla bezrobotnych w Polsce. Jeżeli jednak

zmieni państwo zamieszkania z Polski na Francję, , może być uprawniony do uzyskania tych świadczeń w Francji.

Czas pracy i zasady wynagradzania pracownika delegowanego

Pracownik delegowany podlega francuskim przepisom BHP. Jako pracodawca świadczący usługi na terenie Francji, zgodnie z obowiązującymi przepisami francuskiego Kodeksu Pracy firma ponosi odpowiedzialność za zapewnienie bezpieczeństwa i higieny pracy swoich pracowników oddelegowanych.

W związku z powyższym firma delegująca pracowników do Francji jest zobowiązana do zastosowania środków zapobiegawczych odpowiadających zagrożeniom, na jakie pracownicy mogą być narażeni.

Przykładowo, środki te mogą dotyczyć wykonywania pracy na wysokości, koordynacji prac na placu budowy, narażenia na działanie azbestu lub hałas, a także zasad wykorzystywania i kontroli wyposażenia takiego, jak rusztowania, urządzenia podnośnikowe itp.

W razie wypadku przy pracy, odpowiednia deklaracja musi obowiązkowo zostać przesłana do właściwego urzędu Inspekcji Pracy w terminie 48 godzin.

Pracownik oddelegowany musi otrzymywać za swoją pracę wykonywaną na terenie Francji co najmniej minimalne wynagrodzenie określone postanowieniami francuskiego Kodeksu Pracy. W związku z powyższym, wynagrodzenie podstawowe musi być obliczone na podstawie kwoty brutto obowiązującej francuskiej płacy minimalnej (SMIC) (na dzień 1 stycznia 2018 r. wynoszącej 9,88€ (brutto) za godzinę).

Jeżeli w sektorze, w którym firma prowadzi działalność zawarte zostało porozumienie zbiorowe o znaczeniu krajowym lub rozszerzone porozumienie miejscowe, jego postanowienia obowiązują również w odniesieniu do Państwa pracowników oddelegowanych.

Aby udowodnić fakt przestrzegania przepisów dotyczących wynagrodzenia minimalnego lub określonego postanowieniami ustawy lub porozumienia zbiorowego, pracodawca musi przedstawić

- ▶ zestawienie dotyczące wynagrodzenia w przypadku, jeśli okres oddelegowania wynosi co najmniej jeden miesiąc ;
- ▶ dokument równoważny stanowiący potwierdzenie wypłaty wynagrodzenia w przypadku okresu oddelegowania krótszego, niż jeden miesiąc.

Wypłacone kwoty dotyczące zwrotu kosztów związanych z oddelegowaniem, takich jak koszty przejazdów, zakwaterowania i wyżywienia nie mogą być uwzględniane w zakresie obliczania wynagrodzenia minimalnego i nie mogą być ponoszone przez pracownika oddelegowanego.

Pracodawca delegujący pracowników do Francji ma obowiązek wydawać pracownikowi co miesiąc odcinek wypłaty (*fiche de paye* lub *buletin de salaire*). Jest to dokument poświadczający kwotę miesięcznego wynagrodzenia. Zawiera on informację o klasyfikacji zawodowej pracownika, liczbie przepracowanych godzin (ustawowych i nadliczbowych), wysokości pensji brutto i netto, dodatkach w naturze lub premii.

We Francji, ustawowy czas pracy wynosi 35 godzin tygodniowo, licząc od poniedziałku o godzinie 0.00 do niedzieli o godzinie 24.00.

*Warunki życia i pracy w krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego
Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
Departament Rynku Pracy*

Jeżeli w zawartych porozumieniach zbiorowych nie zostało określone inaczej, w przypadku jakichkolwiek godzin nadliczbowych w stosunku do określonego powyżej czasu pracy obowiązują następujące podwyżki wynagrodzenia :

- ▶ o 25% za godziny nadliczbowe od 36-ej do 43-ej ;
- ▶ o 50% za wszystkie kolejne godziny począwszy od godziny 44-ej.

Pracownik oddelegowany musi mieć prawo do wypoczynku dziennego obejmującego 11 kolejnych godzin i wypoczynku tygodniowego obejmującego 35 godzin w tygodniu, w tym niedzielę.

Za wyjątkiem przypadków podlegających zwolnieniom, maksymalny czas pracy wynosi 48 godzin tygodniowo, licząc od poniedziałku o godzinie 0.00 do niedzieli o godzinie 24.00 oraz 10 godzin dziennie.

Z tytułu pracy wykonywanej na terenie Francji, pracownik oddelegowany ma prawo do urlopu wynoszącego 2,5 dni roboczych miesięcznie w odniesieniu do całego okresu pracy rzeczywiście wykonanej dla danego pracodawcy. W razie wykonywania pracy przez okres krótszy od jednego miesiąca, czas urlopu jest obliczany proporcjonalnie na zasadzie pro rata.

UWAGA! Pracownik delegowany składa zeznanie podatkowe w Polsce, jeżeli jego pobyt we Francji nie przekroczył 183 dni. W przeciwnym wypadku rozlicza się we Francji.

Informacje nt. delegowania pracowników do pracy na terytorium Republiki Francuskiej dostępne są na stronie Kancelarii Prawnej Viggen:

<http://kancelariaprawnaviggen.pl/wynagrodzenie-pracownikow-delegowanych-do-pracy-na-terytorium-republiki-francuskiej-cz-i>

oraz na Portalu dla firm delegujących pracowników za granicę oraz dla firm zatrudniających cudzoziemców w Polsce i UE: www.delegowanie.pl i www.RynekDelegowania.pl

Pracownik sezonowy

Ogólne zasady zatrudniania pracowników sezonowych

Osoba podejmująca pracę sezonową we Francji może podlegać przepisom ubezpieczeniowym albo w Polsce albo we Francji.

Ubezpieczeniu w Polsce podlega osoba, która:

- podejmuje pracę sezonową we Francji w czasie płatnego urlopu wypoczynkowego
- przerywa pracę na własny rachunek w Polsce (np. rolnik ubezpieczony w KRUS-ie) w celu podjęcia pracy sezonowej we Francji

Osoby te mają obowiązek przedstawić francuskiemu pracodawcy formularz A1, który potwierdza, że podlegają one ustawodawstwu polskiemu. W Polsce formularze A1 wydają oddziały ZUS właściwe dla miejsca zamieszkania zainteresowanego, a dla rolników od 1 maja 2010 roku, formularz A1 potwierdza również KRUS.

Składki na ubezpieczenie społeczne z tytułu pracy sezonowej wykonywanej we Francji powinny być odprowadzane przez francuskiego pracodawcę do polskiego systemu ubezpieczeniowego zgodnie z przepisami obowiązującymi w Polsce.

Ubezpieczeniu we Francji podlegają wszyscy, którzy nie są aktywni zawodowo i nie są objęci w Polsce ubezpieczeniem społecznym:

- osoby, które przebywają na urlopie bezpłatnym,
- osoby, które nie prowadzą działalności na własny rachunek (w tym także rolniczej),
- bezrobotni, studenci, emeryci,
- członkowie rodzin pozostający na utrzymaniu ubezpieczonych,
- osoby nigdzie nie pracujące i nie zarejestrowane jako bezrobotne.

Osoby te podlegają przepisom ubezpieczeniowym obowiązującym we Francji. Są ubezpieczone w *Sécurité sociale* lub w MSA (*Mutualité sociale agricole*). Wysokość składek oraz zasady ich opłacania są ustalane na podstawie przepisów francuskich.

Umowa o pracę pracownika sezonowego:

- ✓ Jest umową na czas określony (CDD) lub na czas wykonania określonej pracy.
- ✓ Musi być sporządzona na piśmie.
- ✓ Musi zawierać nazwę stanowiska oraz wysokość wynagrodzenia.
- ✓ Musi zawierać informacje o dodatkowym ubezpieczeniu.
- ✓ Powinna określać minimalną długość trwania umowy, jeżeli jej data zakończenia nie jest pewna.
- ✓ Może zawierać klauzulę przewidującą przedłużenie umowy z jednego sezonu na drugi.
- ✓ Okres próbny nie może przekroczyć 1 dnia na tydzień pracy przewidziany w umowie i musi być opłacony.
- ✓ Może zostać zerwana tylko na mocy porozumienia stron, w przypadku winy pracownika lub pracodawcy oraz jeżeli pracownik podpisze z innym pracodawcą umowę na czas nieokreślony.

UWAGA!

Umowa na pracę przy winobraniu może być zawarta tylko na maksimum 1 miesiąc.

Tygodniowy czas pracy we Francji to 35 godzin. W przypadku pracownika sezonowego może on zostać przedłużony do 44 godz. tygodniowo, jednakże nie może przekroczyć dziennie 10 godzin. Pracownicy są opłacani za czas pracy, a nie za pracę na akord. Wynagrodzenie pieniężne za nadgodziny może być zastąpione dodatkowymi godzinami odpoczynku.

Pracodawca nie ma obowiązku zapewnienia pracownikom sezonowym zakwaterowania. Jeśli je proponuje, to w lokalach spełniających warunki prawa budowlanego i sanitarnego. Musi być w nich bieżąca woda (zimna i ciepła), sanitariaty (1 prysznic i 1 toaleta na 6 osób, 1 umywalka na 3 osoby), kuchnia.

Pracownik sezonowy ma prawo do:

- wynagrodzenia podobnego i składającego się z takich samych składników jak wynagrodzenie pracownika wykonującego podobną pracę, ale zatrudnionego na czas nieokreślony
- badania lekarskiego lub sanitarno-epidemiologicznego
- odzieży roboczej
- odcinków wypłaty
- 20 min . przerwy co 6 godzin pracy
- 1 dnia wolnego od pracy na tydzień
- minimum 11 godzin odpoczynku między dwoma dniami pracy

- maximum 40 godzin nadliczbowych na trymestr - płatnego urlopu w wysokości 10% otrzymywanego wynagrodzenia brutto
- zapisania dzieci do szkoły.

W sektorze rolniczym pracodawca jest zobowiązany po trzech miesiącach ubezpieczyć dodatkowo pracowników w *Cria Prévoyance*. Opłaca on 15% składki, a pozostałą kwotę potrąca z pensji pracownika. Przez pierwsze trzy miesiące pracy pracownik powinien sam opłacać dodatkowe ubezpieczenie (około 30 Euro miesięcznie).

Pracownik sezonowy nie ma prawa do odprawy po zakończeniu umowy (*indemnité fin contrat*) jak też do premii z tytułu „dorywczej” pracy w wysokości 10% od otrzymanych wynagrodzeń brutto (*prime de précarité de 10%*)

Po wygaśnięciu umowy pracownik sezonowy powinien otrzymać:

- świadectwo pracy
- zaświadczenie do urzędu pracy (jeżeli jest ubezpieczony we Francji)
- dokument z rozliczeniem (*reçu pour solde de tout compte*)
- dokument uprawniający do szkolenia DIF (*Le droit individuel a la formation*)

Pracownik sezonowy, który zamierza wrócić do Polski, powinien złożyć wnioski o wydanie mu dokumentów U1 (potwierdzenie okresów ubezpieczenia i zatrudnienia we Francji) i U2 (potwierdzenie zachowania prawa do zasiłku dla bezrobotnych), które będą brane pod uwagę przy przyznawaniu świadczeń dla bezrobotnych.

Od 01 czerwca 2011 roku pracownik sezonowy ma prawo do świadczenia dla bezrobotnych na takich samych zasadach jak każdy inny pracownik najemny we Francji.

Informacje dot. zatrudniania pracowników sezonowych w hotelarstwie, gastronomii i rolnictwie dostępne są na stronie:

https://www.solidarnosc.org.pl/spspoz/index.php?option=com_content&view=article&id=49:przewodnik-dla-pracownikow-sezonowych-we-francji-w-sektorze-hotelarstw-gastronomii-i-rolnictwa&catid=35:prawo-pracy&Itemid=49

Oferty pracy sezonowej - winobranie

Sezon na winobranie we Francji zaczyna się w ostatnim tygodniu sierpnia w regionach Prowansji, Langwedocji i Bordeaux. Ten ostatni, położony w dolinie rzek Dorgone i Garonny słynie z największych winnic w tym kraju. Mają one wielkość ponad 100 tysięcy hektarów. Nieco później zbiory ruszają w Dolinie Rodanu i Loary oraz w Burgundii, a następnie w Alzacji. Ostatnim regionem przystępującym do winobrania, jest najdalej wysunięta na północ Szampania.

Zbiory trwają mniej więcej do końca października, a czasami nawet do połowy listopada. Wielu zbieraczy wykorzystuje te różne pory dojrzewania owoców w poszczególnych regionach i przemieszcza się z południa na północ wydłużając sobie czas pracy o kilka tygodni.

Praca polega na ścinaniu dojrzałych owoców winogron sekatorem i umieszczaniem ściętych kiści w skrzynkach. Do wykonywania tego zajęcia nie potrzebna jest znajomość języka, ani doświadczenie. Stawki oferowane przez winiarzy są bardzo atrakcyjne, średnio można zarobić 8,82-9,40 euro na godzinę.

Oferty zatrudnienia przy winobraniu we Francji należy szukać:

- ✓ w regionalnych oddziałach Państwowych Urzędów Pracy – Pole Emploi (dawniej zwany ANPE). Po wejściu na stronę www.pole-emploi.fr należy wybrać „vous etes candidat/recherchez des offres d'emploi”. Następnie, w celu wyszukania ofert zatrudnienia przy winobraniu, w puste miejsce emploi recherche należy wpisać *vendange* (winobranie), a w rubryce lieu de travail - interesujący region. Wybrane opcje należy zatwierdzić, wciskając *lancer recherche*, czyli "zaczynj szukanie". Poza typowymi ofertami dla zbieraczy można znaleźć również oferty związane z rozgniataciem, fermentacją winogron, tłoczeniem wina i butelkowaniem. Pojawiają się też oferty dla mechaników i operatorów maszyn rolniczo-leśnych. By wykonywać tego rodzaju pracę, żaden dyplom nie jest wprawdzie wymagany, ale często konieczne będzie prawo jazdy kategorii T (na ciągnik) i uprawnienia kombajnisty. W tym przypadku nie obejdzie się również bez znajomości języka francuskiego.
- ✓ przez bezpośredni kontakt z właścicielami winnic. Dokładny spis winnic w Alzacji znajduje się na stronie www.alsace-du-vin.com w rubryce vigneronns d'Alsace/vignerons independants cités.

Winnic we Francji należy szukać w miejscowościach:

- Alzacja: Marlenheim, Dahlenheim, Barr, Andlau, Ribeauville, Guebwiller
- Bordeaux: Lesparre, Graves, St. Macaire, St. Emilion
- Burgundia: Dijon, Vougeot, Beaune, Givry, Macon, Cluny
- Langwedocja: Limoux, Corbieres, Montpellier
- Dolina Loary: Namtes, Angers, Saumur, Orleans
- Dolina Rodanu: Cote Rotie, Condrieu, St. Joseph, Cornas, Laudun, Gigondas
- Prowansja: Avignon, Provence, St. Raphael, Brignoles
- Szampania: Reims, Troyes, Etopes, Bassquet, Suzanne

Stypendia dla studentów polskich we Francji

Obywatele polscy nie potrzebują karty pobytu do studiowania we Francji. Wystarczy ważny dowód tożsamości lub paszport.

Informacje dotyczącej bogatej oferty stypendialnej można uzyskać na stronach internetowych Ambasady Francji w Polsce: www.ambafrance-pl.org oraz na stronach Biura Uznawalności Wykształcenia i Wymiany Międzynarodowej: www.buwiwm.edu.pl

2.1.2. Prowadzenie własnej działalności gospodarczej we Francji

Przystąpienie przez Polskę do Unii Europejskiej 1 maja 2004 r. otworzyło nowe możliwości prowadzenia działalności zarobkowej. Od tej chwili Polacy nie muszą uzyskiwać karty handlowca zagranicznego (fr. *Carte d'identite de commercant etranger*).

Należy zaznaczyć, że we francuskim systemie prawnym nie istnieje specyficzna ustawa dotycząca spółek z kapitałem zagranicznym. Firmy zagraniczne zamierzające inwestować na terenie Francji mają wiele możliwości, co do ukształtowania swojego statusu prawnego oczywiście w ramach obowiązującego francuskiego prawodawstwa. W zasadzie nie istnieją ograniczenia dotyczące inwestycji zagranicznych we Francji.

Polski przedsiębiorca zamierzający współpracować bądź związać się kapitałowo z firmą francuską może wcześniej sprawdzić kondycję finansową partnera i jego wypłacalność korzystając z zapisów rejestrów sądowych lub usług wywiadowni handlowych.

Inwestor zagraniczny chcący prowadzić we Francji działalność gospodarczą może działać jako osoba fizyczna lub osoba prawna.

Spółka zagraniczna zamierzająca wejść na rynek francuski może utworzyć na początku przedstawicielstwo, co umożliwi, przy relatywnie niewielkich nakładach finansowych, poznanie potrzeb lokalnego rynku i realnych możliwości prowadzenia działalności gospodarczej.

Kilka rodzajów działalności wymaga spełnienia pewnych warunków, w tym uzyskania pozwolenia na ich prowadzenie, jak i złożenia stosownych gwarancji finansowych. Dotyczy to m.in. prowadzenia biura turystycznego, sprzedaży alkoholu i wyrobów tytoniowych, działalności ubezpieczeniowej, transportu towarów i osób, wynajmu pojazdów, prowadzenia apteki itd.

Uwarunkowania działalności gospodarczej we Francji - samozatrudnienie

Na francuskich stronach internetowych istnieje wiele przewodników informujących potencjalnych przedsiębiorców o istotnych elementach związanych z przygotowaniem projektu przedsiębiorstwa, wyborem jego formy prawnej czy o poszczególnych etapach procedury tworzenia i rejestracji własnej firmy.

Takie przewodniki można znaleźć na stronie l'Agence France Entrepreneur <https://www.afecreation.fr/> czy też na stronie Paryskiej Izby Handlowo-Przemysłowej (CCIP *Chambre de commerce et d'industrie de Paris*, <http://www.ccip.fr>), tytuł: *Creation d'entreprise*). Na stronie Paryskiej Izby Rzemiosła (*Chambre de Métiers et de l'Artisanat de Paris*, <http://www.cma-paris.fr/>) znajduje się przewodnik opisujący, w jaki sposób tworzyć, zarządzać, rozwijać i jak zakończyć działalność rzemieślniczą oraz informacja o kosztach związanych z tworzeniem przedsiębiorstwa. Strona ma linki m.in. ze stroną paryskiego rejestru sądowego (www.greffe-tc-paris.fr) gdzie można znaleźć dane na temat działalności licencjonowanej (koncesjonowanej) i adresy instytucji wydających stosowne koncesje. Interesująca jest strona www.laloi.com, w dość przejrzysty sposób opisująca formalności związane z tworzeniem różnych form prawnych przedsiębiorstwa jak i podstawowe wymagania prawne w zakresie rejestracji firmy.

Osoba, która zamierza otworzyć własną działalność we Francji ma do wyboru 3 możliwości:

- własną działalność w ramach tzw. systemu klasycznego (*entrepreneur individuel régime classic*),
- status przedsiębiorcy indywidualnego (*micro-entrepreneur*)
- przedsiębiorstwo indywidualne z ograniczoną odpowiedzialnością (*EIRL – entreprise individuelle à responsabilité limitée*).

Wybierając samozatrudnienie należy pamiętać, że zarówno przy opcji *entrepreneur individuel* jak i *micro-entrepreneur*, przedsiębiorca będzie odpowiadał całym swoim majątkiem za działania przedsiębiorstwa. Natomiast w przypadku wyboru *EIRL* przedsiębiorca ma możliwość określenia majątku wydzielonego (*patrimoine d'affectation*), w którym znajdują się dobra służące do działalności i, do wysokości którego przedsiębiorca będzie ponosił odpowiedzialność za działania przedsiębiorstwa.

Przedsiębiorca indywidualny – auto-entrepreneur

Obywatele polscy mają prawo do prowadzenia własnej działalności gospodarczej na terenie Francji. Od 2009 roku istnieje możliwość założenia firmy ze statusem przedsiębiorcy indywidualnego (*autoentrepreneur*). Działalność prowadzona w systemie auto-entrepreneur może mieć charakter pełnego zatrudnienia lub zatrudnienia dodatkowego, jeśli dotyczy pracownika sektora prywatnego, urzędnika bądź rencisty pragnącego rozwinąć dodatkową działalność. System ten został stworzony też z myślą o studentach, którzy chcą otworzyć działalność gospodarczą.

Status auto-entrepreneur oznacza, że:

- jeśli nie ma dochodów, nie ma żadnych opłat ani składek
 - nie ma VAT (TVA)
 - podatek od dochodu można zadeklarować i płacić jako przedsiębiorstwo lub deklorować go wspólnie ze współmałżonkiem (jeśli jest wspólnota majątkowa)
 - można prowadzić uproszczoną księgowość (rejestr dochodów i wydatków)
 - nie ma obowiązku posiadania osobnego konta bankowego
 - roczna wysokość zysków nie może przekraczać: 82 200 euro (w sektorze wynajmu lokali, w handlu i hotelarstwie) i 32 900 euro (w sektorze usług, rzemiosła, wolnych zawodów).
- Po przekroczeniu wyżej wymienionej wysokości zysków statut auto-entrepreneur automatycznie przyjmuje formę jednoosobowej spółki.

Do zadeklarowania indywidualnej działalności gospodarczej niezbędny jest:

- ważny dowód tożsamości,
- adres we Francji, e-mail, telefon,
- oświadczenie o niekaralności (*déclaration sur l'honneur de non-condamnation*) – jest to dokument z własnoręcznym podpisem, który angażuje odpowiedzialność moralną za jego treść. W przypadku złożenia fałszywego oświadczenia składający je zostaje pociągnięty do odpowiedzialności prawnej.
- w przypadku niektórych zawodów (na przykład robotnik budowlany) należy udokumentować 3-letni staż pracy w europejskim przedsiębiorstwie lub posiadać dyplom zawodowy.

W zależności od zakładanej działalności należy dostarczyć wymagane dokumenty do:

- ◇ Centrum Formalności Przedsiębiorstw: *Chambre de métiers et de l'artisanat* w przypadku działalności rzemieślniczej,
- ◇ Izby Przemysłowo-Handlowej *Chambre de commerce et de l'industrie* w przypadku działalności handlowej,
- ◇ URSSAF-u w przypadku działalności związanej z wykonywaniem wolnego zawodu przynależącego do kasy emerytalnej CIPAV (*Caisse Interprofessionnelle de Prévoyance et d'Assurance vieillesse des libéraux*).

Istnieją różne sposoby zadeklarowania tej formy działalności: można dokonać formalności przez Internet (www.lautoentrepreneur.fr), wypełnić deklarację i wysłać ją drogą elektroniczną lub wydrukować formularz i wysłać go pocztą. Można również udać się osobiście do Centrum Formalności Przedsiębiorstw CFE (*Centre de formalités des entreprises*) <https://www.cfe.urssaf.fr/>, odpowiadającego terytorialnie siedzibie zakładanego przedsiębiorstwa i złożyć tam wymagane dokumenty.

Kilka dni po dokonaniu rejestracji INSEE (*Institut national de la statistique et des études économiques*) nadaje numer ewidencyjny przedsiębiorstwu SIRET (Système d'Identification du Répertoire des Etablissements. Jest kodem francuskiego biura statystycznego (INSEE). Służy do numerycznej identyfikacji geograficznej spółki lub zakładu) i SIREN (Système Informatique du Répertoire des Entreprises. Jest to numer identyfikacyjny przedsiębiorstwa. Składa się z dziewięciu cyfr i przyznawany jest każdej osobowości prawnej). Od tego momentu można oficjalnie wystawiać faktury.

Informacje związane z rejestracją firmy można uzyskać na oficjalnej stronie poświęconej indywidualnemu przedsiębiorcy, www.lautoentrepreneur.fr, gdzie w formie elektronicznej można złożyć deklarację o rozpoczęciu działalności.

Aktualne informacje prawno – administracyjne dotyczące systemu *auto-entrepreneur*, jak również kwestie dotyczące poszczególnych etapów procedury tworzenia i rejestracji własnej firmy i elementów związanych z przygotowaniem projektu przedsiębiorstwa można uzyskać również na stronach poniższych instytucji:

- Agencja na rzecz Tworzenia Przedsiębiorstw, *Agence France Entrepreneur* <https://www.afecreation.fr>
- Unia Przedsiębiorców Indywidualnych, *Union des auto-entrepreneur* www.union-auto-entrepreneurs.com
- Paryska Izba Handlowo-Przemysłowa, *Chambre de commerce et d'industrie de Paris* www.ccip.fr
- Paryska Izba Rzemiosła, *Chambre de Métiers et de l'Artisanat de Paris* <http://www.cma-paris.fr>

Zasady socjalne i podatkowe

W momencie deklarowania działalności przedsiębiorca indywidualny decyduje czy będzie odprowadzał składki na ubezpieczenie społeczne co miesiąc, czy co trzy miesiące. Musi również wybrać pomiędzy dwiema opcjami: z wyliczonym podatkiem od dochodu lub bez podatku. Następnie zobowiązany jest do systematycznego wypełniania deklaracji o dochodach. W przypadku gdy nie uzyskał żadnych dochodów w danym okresie rozliczeniowym, powinien wypełnić deklarację na 0 euro. Kara za niezłożenie deklaracji miesięcznej lub trymestralnej wynosi 47 euro. Istnieją dwa sposoby składania deklaracji: przez Internet lub pocztą.

Do jakiego systemu ubezpieczenia społecznego należy przedsiębiorca indywidualny?

Osoba, której samozatrudnienie jest działalnością:

◇ dodatkową – zachowuje swoją przynależność do *Sécurité sociale/MSA*,

◇ podstawową i jedyną – jest ubezpieczona w:

» RSI (*Régime Social des Indépendants*), czyli w *Sécurité sociale obligatoire des indépendants* w zakresie ubezpieczenia zdrowotnego i macierzyńskiego oraz emerytalnego w przypadku handlowców i rzemieślników,

» CIPAV (*Caisse Interprofessionnelle de Prévoyance et d'Assurance vieillesse des libéraux*) w zakresie ubezpieczenia emerytalnego oraz na wypadek śmierci i kalectwa w przypadku wykonywania wolnego zawodu.

RSI powierza wypłacanie należnych świadczeń firmom i zakładom ubezpieczeniowym. Przy otwieraniu działalności, przedsiębiorca indywidualny wybiera zakład, który będzie wypłacał mu należne świadczenia.

RSI zwraca tylko część kosztów leczenia (tak jak *Sécurité sociale*). Aby uzyskać całkowity zwrot kosztów leczenia (w ramach cennika *Sécurité sociale*) samo zatrudniony powinien wykupić dodatkowe ubezpieczenie.

Do jakich świadczeń społecznych ma prawo przedsiębiorca indywidualny i na jakich zasadach?

Przedsiębiorca indywidualny ma prawo do:

- ◇ zwrotu kosztów leczenia, świadczeń z tytułu macierzyństwa i ojcostwa oraz do świadczeń z Kasy Świadczeń Rodzinnych na takiej samej zasadzie, jak pracownik najemny,
- ◇ zasiłku chorobowego na takiej samej zasadzie, jak osoba wykonująca wolny zawód,
- ◇ świadczeń emerytalnych, podstawowych i dodatkowych w zależności od wysokości obrotów i odprowadzonych składek; tabela z wymaganą wysokością obrotów niezbędnych do uzyskania wyżej wymienionych świadczeń znajduje się na stronie www.lautoentrepreneur.fr.

Przedsiębiorca indywidualny nie odprowadza składek na ubezpieczenie od wypadku przy pracy. W razie wypadku przy pracy przysługują mu takie same świadczenia, jak w przypadku choroby.

Indywidualny przedsiębiorca jest zwolniony z płacenia podatku od gruntu (*taxe foncière des entreprises*) przez pierwsze trzy lata działalności, jak również zwolniony z płacenia podatku od przedsiębiorstw w roku założenia firmy oraz w dwóch kolejnych latach jej istnienia.

Jest natomiast zobowiązany odprowadzać do URSAFF-u składkę na kształcenie zawodowe CFP (*Contribution à la formation professionnelle*).

Osoba bezrobotna, zarejestrowana w urzędzie pracy co najmniej przez 6 miesięcy w ciągu ostatnich 18 miesięcy, która otwiera firmę o statusie przedsiębiorcy indywidualnego, może uzyskać pomoc z ACCRE (*Agence pour la création d'entreprises*) w formie obniżonych stawek ryczałtowych.

Działalności wpisujące się w system auto-entrepreneur

We Francji wyróżniane są cztery podstawowe grupy działalności, które mogą być wykonywane w systemie auto-entrepreneur. Rzemieślnicza, handlowa, przemysłowa i wolne zawody (reglamentowane i niereglamentowane). Osoby fizyczne, które zamierzają otworzyć własną i indywidualną działalność, powinni złożyć swoją deklarację w Centrum Formalności Przedsiębiorstw (*Centre de formalités des entreprises - CFE*) znajdującym się przy właściwej terytorialnie Izbie Rzemieślniczej – dla rzemieślników, lub Centrum Formalności Przedsiębiorstw znajdującym się przy właściwej terytorialnie Izbie Handlowo-Przemysłowej dla zawodów handlowych oraz przemysłowych. Natomiast wolne zawody reglamentowane lub niereglamentowane deklarują swoją działalność w Centrum Formalności Przedsiębiorstw oraz właściwym dla swojego adresu zamieszkania biurze URSSAF. Każdy rzemieślnik, handlowiec czy przemysłowiec rozpoczynając prowadzenie działalności zobowiązany jest wносить składkę na ubezpieczenia

społeczne (ubezpieczenie zdrowotne i macierzyńskie, rodzinne, inwalidzkie i emerytalne). Składka jest wyliczana na podstawie przychodów przedsiębiorstwa.

Specyfika wolnych zawodów reglamentowanych

Podlegają one odrębnym uregulowaniom prawnym, a wykonujący ten zawód przedsiębiorca indywidualny musi przestrzegać zasad zawartych w tzw. codes de déontologie (kodeksy etyki zawodowej) swojej profesji. Ponadto zawody reglamentowane poddane są kontroli organizacji zawodowych, do których przynależą. We Francji tytuł osób wykonujących wolny zawód reglamentowany chroniony jest przez prawo. Obywatele polscy, chcący wykonywać we Francji jeden z zawodów reglamentowanych muszą uzyskać zgodę właściwej Izby i wpis na listę uprawnionych do wykonywania zawodu. Często wydanie takiej zgody poprzedza uznanie dyplomu polskiego za ekwiwalent dyplomu francuskiego, koniecznego do wykonywania danej profesji oraz złożenie egzaminów zawodowych udowadniających kompetencje zawodowe niezbędne do prowadzenia praktyki we Francji.

Wolne zawody niereglamentowane

Grupują one wszystkie profesje, które nie są związane ani z działalnością handlową, ani rzemieślniczą, ani przemysłową czy też rolniczą i niepodlegające odrębnemu uregulowaniu prawnemu.

Działalność i zawody, które nie mogą być wykonywane w systemie auto-entrepreneur:

- Działalność podlegająca podatkowi rolnemu
- Sprzedaż nowych pojazdów w innych krajach Unii Europejskiej
- Działalność podlegająca opodatkowaniu VAT od nieruchomości (pośrednicy w obrocie nieruchomości, agencji nieruchomości, deweloperzy)
- Działalność związana z wynajmem nieruchomości do użytku profesjonalnego
- Urzędnicy publiczni i ministerialni (notariusze i komornicy)
- Działalność artystyczna, literacka, naukowa wynagradzana prawami autorskimi

Zamknięcie działalności gospodarczej

Przedsiębiorca, który chce zamknąć działalność gospodarczą powinien wypełnić formularz Cerfa n.13905*01 (deklaracja o modyfikacji lub zaprzestaniu działalności), dostępny na stronie www.lautoentrepreneur.fr i wysłać go do Centrum Formalności Przedsiębiorstw (CFE – Centre de Formalites des entreprises).

W przypadku, kiedy firma przez 24 miesiące (8 semestrów) nie będzie miała żadnych obrotów, zostanie automatycznie skreślona z rejestru przedsiębiorstw. Ponadto utrata statusu auto-preneur następuje automatycznie w przypadku gdy obroty firmy przekroczą przewidziany próg TVA. Wówczas *auto-entrepreneur* traci prawo do korzystania z uproszczonego systemu księgowości (*Régime fi scale de la micro-entreprise*), a jego składki na ubezpieczenie społeczne i podatki obliczane będą według ogólnie obowiązującego prawa o przedsiębiorstwach.

Przedsiębiorca, który rezygnuje z systemu „*auto-entrepreneur*” ale chce dalej prowadzić działalność gospodarczą, powinien zamknąć indywidualną działalność w Izbie Rzemieślniczej i dokonać wpisu do Rejestru Handlowego (Le Registre du Commerce et des Societes). Utraci wtedy prawo do korzystania z uproszczonego systemu księgowości, a jego składki na ubezpieczenie społeczne i podatki obliczane będą według ogólnie obowiązującego prawa o przedsiębiorstwach.

We Francji wyróżniane są **cztery grupy działalności**:

- **rzemieślnicza** niezależna działalność produkcyjna, przetwórcza, wykonywanie napraw, świadczenie usług korzystając ewentualnie z pomocy swej rodziny i przy zatrudnieniu nie więcej niż 10 pracowników (*salaries*). Działalność ta rejestrowana jest w Rejestrze Zawodów (*Repertoire des metiers*). Rzemieślnicy należą do izb rzemieślniczych.

Zakładając firmę rzemieślnik winien złożyć wymagane dokumenty w Centrum Formalności Przedsiębiorstw (CFE *Centre de formalites des entreprises*, instytucja pośrednicząca w uzyskaniu przez przedsiębiorcę niezbędnych rejestracji, numerów identyfikacyjnych itp.) znajdującym się przy właściwej terytorialnie Izbie Rzemieślniczej.

- **przemysłowa** niezależna działalność produkcyjna, przetwórcza, wykonywanie napraw, świadczenie usług przy zatrudnieniu więcej niż 10 pracowników. Działalność ta rejestrowana jest w Rejestrze Handlowym i Spółek (*Registre du commerce et des societes*).

Zakładając firmę prowadzącą działalność przemysłową należy złożyć wymagane dokumenty w Centrum Formalności Przedsiębiorstw znajdującym się przy właściwej terytorialnie Izbie Handlowo-Przemysłowej.

- **handlowa** obejmuje operacje handlowe (nabywanie dóbr celem ich odsprzedaży, pośrednictwo handlowe, transport towarów itp.) oraz działalność związaną z handlem (np. szkoła nauki jazdy, agencja handlowa itd.). Działalność ta rejestrowana jest zazwyczaj w Rejestrze Handlowym i Spółek. Handlowcy należą do izb handlowo-przemysłowych. Zakładając przedsiębiorstwo handlowiec winien złożyć wymagane dokumenty w Centrum Formalności Przedsiębiorstw znajdującym się przy właściwej terytorialnie Izbie Handlowo-Przemysłowej.

- **wolne zawody reglamentowane** (np. adwokaci, biegli księgowi, lekarze) lub **niereglamentowane** (np. tłumacze, konsultanci) niezależna działalność o charakterze intelektualnym. Podejmując indywidualną działalność związaną z wykonywaniem wolnego zawodu, zainteresowany powinien złożyć wszystkie dokumenty w Centrum Formalności

Przedsiębiorstw oraz we właściwym dla swojego adresu zamieszkania biurze URSSAF, francuskim odpowiedniku ZUS.

Prowadzenie działalności handlowej czy przemysłowej uzależnione jest od spełnienia szeregu kryteriów:

- kryterium wieku (pełnoletniość),
- kryterium moralne,
- brak statusu wykluczającego podjęcie takiej działalności (funkcjonariusze i urzędnicy państwowi),
- posiadanie lokalu handlowego (w określonych sytuacjach istnieje na początek możliwość prowadzenia działalności handlowej w mieszkaniu prywatnym),
- spełnienie wymogów formalnych wynikających z prawa handlowego lub cywilnego przy tworzeniu przedsiębiorstw, spółek itp.

Pomimo generalnie obowiązującej zasady swobody podejmowania działalności gospodarczej (pod warunkiem wniesienia stosowanych opłat, zarejestrowania działalności, podporządkowania się przepisom porządkowym i zasadom wolnej konkurencji), w praktyce istnieje szereg ograniczeń. Nie istnieje zaś jednolity zbiór przepisów, który ujmowałby wszystkie rodzaje działalności reglamentowanej lub podlegającej kontroli. Dotarcie do rozproszonych informacji i odpowiednich regulacji wymaga dużego nakładu pracy i konsultacji z wieloma francuskimi ministerstwami, Sądem Handlowym, różnego rodzaju ośrodkami informacji gospodarczej, firmami doradczymi oraz izbami przemysłowo-handlowymi, które zatrudniają specjalistów z różnych dziedzin oraz dysponują

dokumentacją specjalistyczną. Ważną rolę spełnia także Paryska Izba Przemysłowo-Handlowa. I tak między innymi:

- odrębne uregulowania dotyczą inwestycji w sektorze handlu (detalicznego); tworzenie nowych supermarketów i magazynów, których powierzchnia przekracza ustalone wielkości, uzależnione jest od uzyskania zgody władz,
- w wielu dziedzinach wymagane jest uprzednie uzyskanie zgody, przy czym wymóg ten często dotyczy nie produkcji, lecz wprowadzenia towaru na rynek (np. produkty farmaceutyczne, wyposażenie szpitali itp.); decyzje w tych sprawach podejmują właściwe ministerstwa lub ich agendy, a coraz częściej stosowane są kryteria lub dyrektywy europejskie,
- w ramach obowiązującego europejskiego systemu oceny zgodności, określone produkty unijne oraz produkty importowane (w tym polskie) objęte tzw. dyrektywami nowego podejścia, winny spełniać wymagania zapewniające odpowiedni stopień bezpieczeństwa przy ich użytkowaniu i być oznakowane znakiem zgodności "CE",
- istnieją dziedziny objęte monopolem i kontrolą państwa, w których podjęcie działalności gospodarczej wymaga uprzedniego uzyskania zgody lub koncesji, np. w sektorach użyteczności publicznej (energetyka, łączność, transport); przy imporcie i sprzedaży broni i materiałów wybuchowych (również przeznaczenia cywilnego); sprzedaży napojów alkoholowych oraz wyrobów tytoniowych,
- inwestycje w dziedzinie działalności przemysłowej muszą spełniać określone kryteria (np. lokalizacja zakładów chemicznych, produkcyjnych, kopalń itp.) dotyczące głównie bezpieczeństwa ludności i ochrony środowiska; zgodę na lokalizację wydają władze lokalne, zaś odpowiednie służby administracji centralnej i terenowej systematycznie sprawdzają, czy ustalone kryteria są przestrzegane,
- w przypadku wolnych zawodów czy zawodów reglamentowanych (adwokaci, lekarze, notariusze, księgowi itp.) wymagane jest posiadanie dokumentów i dyplomów uznawanych przez kraje UE (w tym Francję), a podjęcie i prowadzenie działalności uzależnione jest od spełnienia szeregu kryteriów, takich jak: ukończenie stosownych szkół (uczeln), posiadania odpowiedniej praktyki zawodowej, zdanie odpowiedniego egzaminu itp.

Przedstawione uregulowania dotyczą na ogół wszystkich podmiotów (francuskich i zagranicznych), są jednak wymogi specyficzne odnoszące się do podmiotów zagranicznych nie posiadających swej siedziby we Francji.

1. Prawne formy obecności firm zagranicznych we Francji

Firmy zagraniczne zainteresowane działalnością we Francji mogą tu utworzyć swoje przedstawicielstwo lub założyć filię.

Przedstawicielstwo

Przedsiębiorstwa zagraniczne zamierzające prowadzić działalność na rynku francuskim nie są zobowiązane do posiadania przedstawicielstwa w postaci zarejestrowanej struktury organizacyjnej. Działalność bez rejestracji jest możliwa, gdy firma zagraniczna wynajmie lokal do prowadzenia działalności i otworzy rachunek bankowy. Natomiast, gdy przedsiębiorstwo zagraniczne posiada lokal tytułem własności lub najmu na potrzeby działalności handlowej (*bail commercial*) i zatrudnia więcej niż jedną osobę we Francji, musi utworzyć strukturę przedstawicielstwa, tj.: biuro łączności (*bureau de liaison*), oddział (*succursale*) albo filię (*filiale*). Istotną rzeczą jest odróżnienie przedstawicielstwa firmy zagranicznej od instytucji przedstawiciela handlowego (*agent commercial*) działającego w oparciu o zawartą umowę, na rzecz i rachunek zleceniodawcy.

Biuro łączności (*Bureau de liaison*)

Należy zaznaczyć, że pojęcie biura łączności nie ma sprecyzowanej definicji prawnej, nie występuje też w Kodeksie handlowym. Biuro nie jest odrębną osobą prawną, lecz „przedłużeniem”, kontynuacją działalności spółki-matki. Jego założenie odbywa się w krótkim czasie bez ponoszenia dużych kosztów. Biuro jest pierwszym etapem, który pozwala zaistnieć na rynku francuskim, nawiązać kontakty handlowe, uczestniczyć w targach, promować produkty czy usługi. Jeżeli te kontakty okażą się pozytywne, biuro może zostać przekształcone w oddział lub w filię. Biuro nie może prowadzić działalności handlowej (kupno, sprzedaż), nie może samodzielnie wystawiać faktur ani też podpisywać umów handlowych. We Francji nie prowadzi ono własnej księgowości i nie płaci podatków. Osobą prawną upoważnioną do dokonywania zamówień i dostaw jest spółka-matka, reprezentowana przez biuro. Zaleca się jednak aby biuro przechowywało faktury poniesionych wydatków, w celu ewentualnego odzyskania podatku VAT.

W dozwolony zakres działalności biura łączności wchodzi wyłącznie:

- nawiązywanie kontaktów we Francji,
- zbieranie informacji,
- dostarczanie informacji na rachunek spółki-matki,
- prowadzenie działalności reklamowej spółki-matki.

Biuro może zatrudniać pracowników i otworzyć konto bankowe. Biuro łączności nie musi zostać zarejestrowane w Rejestrze Handlowym i Spółek. Niemniej jednak bez takiej rejestracji (której dowodem jest tzw. *extrait K-bis* odpowiednik polskiego wyciągu KRS) bardzo trudne, jeżeli nawet niemożliwe, staje się codzienne funkcjonowanie biura. Dla przykładu, bez tego wyciągu nie będzie praktycznie możliwe otwarcie konta bankowego we Francji.

Z formalnego punktu widzenia wystarczy więc rejestracja biura wyłącznie przy właściwej Izbie Handlowej w Centrum Formalności Przedsiębiorstw (formalności bardzo uproszczone), gdzie nadany zostanie mu numer SIRET (numer identyfikacyjny). Ponadto, gdy biuro zatrudnia pracowników należy zgłosić ich do odpowiednika polskiego ZUS, czyli URSSAF (*Unions pour le recouvrement des cotisations de Securite Sociale et d'Allocations Familiales*, www.urssaf.fr), właściwego ze względu na lokalizację biura. Wymagane jest również przedstawienie zaświadczenia o niekaralności przedstawiciela firmy (z tłumaczeniem na język francuski) i kopii jego paszportu. Przedstawiciel reprezentujący firmę polską i zatrudniony w biurze winien posiadać uregulowany pobyt we Francji. Ponadto konieczne jest złożenie we właściwym Sądzie handlowym dwóch kopii statutu spółki-matki wraz z ich tłumaczeniem na język francuski (nie musi to być tłumaczenie przysięgłe).

Oddział (*Succursale*)

Oddział nie dysponuje odrębną osobowością prawną czy majątkiem. Pomimo jednak braku osobowości prawnej, oddział może zostać samodzielnie sprzedany, wniesiony do innej spółki, stanowić przedmiot dzierżawy handlowej, itp. Oddział może też powstać w wyniku przekształcenia biura handlowego. Oddział musi być wpisany do Rejestru Handlowego i Spółek i jak każda spółka otrzymuje wyciąg z rejestru i numer identyfikacyjny. W celu rejestracji należy złożyć do właściwego miejscowo Sądu handlowego dwie kopie statutu polskiej spółki-matki (tłumaczenie przysięgłe).

Od tego momentu kopie wszelkich aktów zmieniających treść statutu spółki-matki (również przetłumaczone na francuski) muszą być składane w dwóch egzemplarzach do Rejestru. Należy również złożyć do Sądu handlowego kopię dokumentu tożsamości osoby zarządzającej oraz jej oświadczenie o niekaralności. Wpisanie oddziału do Rejestru Handlowego i Spółek daje mu

dodatkowo uprawnienie do korzystania z najmu lokali Użytkowych. Z podatkowego punktu widzenia oddział jest uważany za przedsiębiorstwo stałe (*etablissement stable*).

Dla istnienia oddziału wymagane jest spełnienie czterech warunków:

1. Istnienie odrębnego od siedziby polskiej spółki-matki zakładu, który w dodatku musi mieć charakter stały;
2. Osoba zarządzająca oddziałem powinna mieć uprawnienia do zawierania umów z osobami trzecimi. Przy tej okazji należy zaznaczyć, że umocowanie zarządcy nie musi być nieograniczone. Może on dysponować np. prawem do zawierania umów do określonej kwoty. Umowy ją przekraczające będą więc zawierane bezpośrednio przez siedzibę spółki w Polsce;
3. Identyczność przedmiotu działalności oddziału i spółki-matki. Oczywiście ten warunek nie wymaga, aby w przedmiocie działalności oddziału znalazły się wszystkie elementy działalności spółki-matki. Działalność oddziału może więc mieć charakter węższy niż spółka-matka, ale nie może wykroczyć poza nią;
4. Dostęp do innej grupy klienteli (w ujęciu geograficznym), niż ta wobec której działa spółka-matka. Niewypełnienie tych warunków oznacza, że „oddział” we Francji nie jest związany z polską spółką-matką. W konsekwencji każda z osób działających na terenie Francji będzie uważana za niezależnego „przedsiębiorcę”, który dokonuje wszelkich czynności we własnym imieniu. Za taką działalność, każda z tych osób odpowiada w sposób nieograniczony całym swoim majątkiem osobistym, a w przypadku jakiegokolwiek sporu zostanie pozwana osobiście. Brak osobowości prawnej powoduje, że polska spółka-matka odpowiada całym swoim majątkiem za wszelkie długi, jakie mogą wyniknąć z działalności oddziału we Francji. Ponadto może ona zostać pozwana przed francuskim sądem właściwym ze względu na miejsce działalności oddziału z tytułu wszelkich działań podejmowanych przez oddział. Spółka-matka ponosi odpowiedzialność za wyniki finansowe, w tym za zadłużenia oddziału. Oddział może zajmować się produkcją, przechowywaniem (magazynowaniem), sprzedażą na terenie Francji i zagranicę. Może zatrudniać pracowników, podpisywać umowy handlowe, zbierać zamówienia, wystawiać faktury, dostarczać towar, eksportować. Kontrakty handlowe negocjuje i podpisuje przedstawiciel prawny. Oddział zobowiązany jest do prowadzenia księgowości we Francji według zasad francuskich. Bilans oraz rachunek zysków i strat musi być przedstawiany corocznie francuskiej administracji podatkowej. Oddział podlega obowiązkowi podatkowemu we Francji (podatek dochodowy i podatek VAT). Przedstawiciel prawny oddziału (pełnomocnik, reprezentant) może być jego pracownikiem, tak jak w biurze handlowym. Umowa o pracę musi być podpisana przez obie strony: spółkę matkę i przedstawiciela prawnego oddziału. Oddział firmy zagranicznej jest zobowiązany do przedstawienia (raz w roku) w Sądzie handlowym we Francji, jak też w kraju, gdzie spółka-matka ma swoją siedzibę, dwóch kopii corocznej dokumentacji księgowej (np. sprawozdania finansowego, rachunku wyników). Pracownicy oddziału podlegają zasadom francuskiego prawa pracy.

Filia (*Filiale*)

Filia dysponuje odrębną od spółki-matki osobowością prawną. Chodzi tutaj o nową spółkę utworzoną według prawa francuskiego, do której spółka-matka wnosi co najmniej 50% kapitału.

We Francji filie spółek zagranicznych przybierają najczęściej postać spółek z ograniczoną odpowiedzialnością, spółek akcyjnych i coraz częściej spółek akcyjnych uproszczonych. Na etapie wyboru formy prawnej dla filii warto zwrócić uwagę na kwestię związaną z prestiżem spółki. Spółka akcyjna i spółka akcyjna uproszczona są traktowane przez potencjalnych kontrahentów jako struktury równoważne. Natomiast spółka z ograniczoną odpowiedzialnością we

Francji jest uważana raczej za strukturę o niskim kapitale, mniejszym potencjale rozwojowym oraz generalnie jako partner mniej wiarygodny niż jedna ze spółek akcyjnych. Wzajemne relacje między spółką-matką, a filią ustala podpisana przez obie strony umowa. Filię można stworzyć poprzez utworzenie nowej spółki we Francji albo poprzez zakup spółki już istniejącej.

2. Działalność gospodarcza prowadzona indywidualnie - wolne zawody

Działalność gospodarczą można prowadzić indywidualnie, bez konieczności założenia spółki handlowej czy cywilnej. Aby zostać tzw. **handlowcem** (*commerçant*) osoby zainteresowane muszą spełniać określone wymogi prawne (pełnoletność, niekaralność), dokonywać we własnym imieniu i na własny rachunek czynności handlowych tytułem działalności zawodowej.

Kupiec odpowiada wobec wierzycieli bezpośrednio swoim majątkiem. Ta forma działalności gospodarczej jest coraz rzadsza (małe sklepy, zawody rzemieślnicze itp.). Coraz częściej dochodzi do wniesienia aportem działalności prowadzonej indywidualnie do formy bardziej bezpiecznej, którą jest spółka.

Również osoby posiadające kwalifikacje do wykonywania wolnego zawodu we Francji mogą prowadzić działalność indywidualną i wówczas określa się ich pojęciem **pracowników niezależnych** (*travailleur independant*). Wśród wolnych zawodów rozróżnia się:

- **Wolne zawody, zawody reglamentowane:** są one regulowane odrębnymi przepisami prawnymi i najczęściej ich przedstawiciele zorganizowani są w izby czy zrzeszenia. Do tej grupy należą: lekarze, psychologowie, weterynarze, zawody para-medyczne, architekci, geodeci, zawody "morskie" (*professions de mer*), adwokaci i inne zawody związane z wymiarem sprawiedliwości (tzw. *professions juridiques*), biegli księgowi i rewidenci księgowi, agenci ds. nieruchomości, rzecznicy patentowi, tłumacze konferencji (*guide-interpret conferencier national*). Innym przyznano status szczególny, np. agenci ubezpieczeniowi. Niemniej, wszyscy praktykujący wolny zawód reglamentowany muszą przestrzegać zasad etyki zawodowej (*codes de deontologie*) swojej profesji i są poddani kontroli organizacji zawodowych, do których przynależą. Tytuł osób wykonujących wolny zawód reglamentowany chroniony jest przez prawo. Obywatele polscy, chcący wykonywać we Francji jeden z ww. zawodów muszą uzyskać zgodę właściwej izby i wpis na listę uprawnionych do wykonywania zawodu. Często wydanie takiej zgody poprzedza uznanie dyplomu polskiego za ekwiwalent dyplomu francuskiego, koniecznego do wykonywania danej profesji oraz złożenie egzaminów zawodowych udowadniających kompetencje zawodowe niezbędne do prowadzenia praktyki we Francji.

- **Wolne zawody nie reglamentowane:** grupują one wszystkie profesje, które nie są związane ani z działalnością handlową, ani rzemieślniczą, ani przemysłową czy też rolniczą i nie podlegające odrębnemu uregulowaniu prawnemu. Do tej grupy należą wszystkie osoby, które wykonują niezależnie praktykę, której przedmiotem są usługi intelektualne, np. tłumacze, konsultanci.

Forma przedsiębiorstwa indywidualnego jest odpowiednia do działalności o niewielkim ryzyku i inwestycjach ograniczonych. Jest łatwa do założenia, prosta w zarządzaniu. Niemniej, minusem tej formy są wysokie składki socjalne przez pierwsze dwa lata działalności płacone na podstawie ryczałtu nie uwzględniającego dochodów, oraz system opodatkowania (podatek dochodowy) ograniczający możliwości samofinansowania przedsiębiorstwa indywidualnego.

Przedstawiciele wolnych zawodów obok działalności samodzielnej (indywidualna działalność gospodarcza) mogą prowadzić działalność w formie spółki.

Jak założyć firmę we Francji

*Warunki życia i pracy w krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego
Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
Departament Rynku Pracy*

Polaka przy zakładaniu firmy we Francji obowiązują takie same zasady jak obywateli tego kraju. Firmę można prowadzić w formie przedsiębiorstwa indywidualnego, spółki prawa cywilnego lub handlowego.

Z dniem wejścia Polski do UE polskie przedsiębiorstwa uzyskały pełny dostęp do rynku usług we Francji. Polacy mogą więc prowadzić na terenie tego kraju działalność gospodarczą w formie samozatrudnienia, przedsiębiorstwa indywidualnego zatrudniającego pracowników, a także spółki prawa cywilnego i handlowego.

Prawo francuskie nakłada na przedsiębiorców szereg obowiązków, jakie muszą spełnić, zanim rozpoczną prowadzenie działalności. Można je podzielić na dwie grupy: obowiązki administracyjno-deklaracyjne oraz antydumpingowe.

Konieczna umowa

Do pierwszej grupy trzeba przede wszystkim zaliczyć podpisanie z kontrahentem umowy zawierającej podstawowe dane dotyczące świadczonej usługi. Polski przedsiębiorca zobowiązany jest do zawarcia takiej umowy, jeżeli jej drugą stroną jest francuski przedsiębiorca lub jeżeli zobowiązanie z niej wynikające dotyczy prac realizowanych na terenie Francji. Przygotowując umowę, należy zwrócić uwagę na specyficzne przepisy prawa francuskiego obowiązujące w dziedzinie, w której będzie wykonywana usługa. Przepisy bowiem określają trzy rodzaje działalności zawodowej: handlową, rzemieślniczą i wolne zawody.

Rozróżnienie jest istotne właśnie z uwagi na formalności związane z podjęciem działalności i systemem podatkowym. Podstawowym obowiązkiem przedsiębiorcy jest także powiadomienie o zamiarze rozpoczęcia świadczenia usługi lokalnych francuskich inspekcji pracy, odpowiedniej ze względu na miejsce prowadzenia działalności. W przypadku sukcesywnego świadczenia usług w kilku miejscach teoretycznie wystarczy zawiadomić inspekcję pracy, na której terenie będzie świadczona pierwsza usługa. Jednak w praktyce należy wysłać stosowną informację także do innych inspekcji pracy, właściwych dla miejsc świadczenia usługi. Taki wymóg nakładają na firmy przepisy francuskiego kodeksu pracy.

Obowiązki antydumpingowe

Prawo wspólnotowe oraz francuskie wymaga od przedsiębiorstw, aby stosowały wobec pracownika wszystkie reguły prawa świadczeń socjalnych, na które składa się m.in. poziom wynagrodzeń, korzyści wynikające z obowiązujących w branży pracowniczych układów zbiorowych. Mają one być stosowane w taki sposób, aby każdy pracownik korzystał z zasady traktowania na równi z pracownikiem miejscowym. Tak więc przedsiębiorca zatrudniający pracownika niebędącego obywatelem Francji musi zastosować wobec niego przynajmniej minimalne obowiązujące we Francji wymagania socjalne, jeżeli są one dla niego korzystniejsze od zasad obowiązujących w jego kraju.

Dotyczy to takich kwestii, jak wynagrodzenia (w tym wszystkich premii i dodatków), czasu pracy, nadgodzin, płatnych urlopów, urlopów okolicznościowych z okazji różnych wydarzeń rodzinnych, urlopów bezpłatnych czy bezpieczeństwa, zdrowia i higieny pracy. Ustawodawstwo francuskie wymaga też równego traktowania mężczyzn i kobiet oraz niedyskryminowania pracowników z uwagi na pochodzenie, kolor skóry itp. Warto wspomnieć, że pracodawca musi zagwarantować i pokryć transport pracownika z Polski do Francji i zakwaterowanie oraz inne świadczenia w naturze wynikające z układów zbiorowych pracy.

Ważne!

Wykaz umów (układów) zbiorowych (conventions collectives) poszczególnych grup zawodowych

Warunki życia i pracy w krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego
Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
Departament Rynku Pracy

można znaleźć m.in. na stronie internetowej: www.code-du-travail-fr.com lub wraz z tekstami umów na www.legifrance.com.

ZAWIADOMIENIE INSPEKCJI PRACY POWINNO ZAWIERAĆ:

- nazwę i formę prawną firmy, adres, dane jej przedstawiciela prawnego
- miejsce świadczenia usługi, datę rozpoczęcia i przewidywany czas jej trwania,
- rodzaj wykonywanej usługi, informację o używaniu materiałów niebezpiecznych lub wykonywaniu prac niebezpiecznych,
- godziny czasu pracy i odpoczynku
- wskazanie miejsca zbiorowego zakwaterowania pracowników, jeśli takie występuje

Nowo utworzone przedsiębiorstwo otrzymuje, za pośrednictwem Centrum Formalności Przedsiębiorstw przyznawany przez urząd statystyczny (*INSEE*) numer identyfikacyjny tzw. SIRET składający się z 14 cyfr zawierający w sobie numer SIREN (identyfikujący przedsiębiorstwo) oraz NIC (identyfikujący lokalizację lub główną siedzibę przedsiębiorstwa). *INSEE* przyznaje również kod APE określający główny profil działalności przedsiębiorstwa.

Każdy rzemieślnik, handlowiec czy przemysłowiec rozpoczynając prowadzenie działalności zobowiązany jest wносить składkę na ubezpieczenia społeczne (ubezpieczenie zdrowotne i macierzyńskie, rodzinne, inwalidzkie i emerytalne). Składka jest wyliczana na podstawie przychodów przedsiębiorstwa. Z tym, że w pierwszych dwóch latach działalności mogą to być roczne stawki ryczałtowe przychodu odpowiednio w wysokości 6.734 euro (za pierwszy rok działalności) i 10.101 euro (drugi rok działalności). Składki są płatne co miesiąc począwszy od trzeciego miesiąca po rozpoczęciu działalności. Istnieje możliwość obliczenia (obniżenia) składki w drugim roku, w oparciu o rzeczywiste przychody uzyskiwane z prowadzonej działalności. Ulgi w opłacaniu składek mogą uzyskać bezrobotni tworzący swoje przedsiębiorstwo, pracownicy najemni chcący utworzyć własne przedsiębiorstwo, jak i osoby uzyskujące przychody roczne poniżej określonych progów.

Przydatne adresy:

Ambasada RP

1 rue de Talleyrand, 75343 Paris Cedex 07, France

Tel.: +33 143173400 Tel. dyżurny: +33 680580220 Faks: +33 143173401

paryz.amb.sekretariat@msz.gov.pl

www.paryz.msz.gov.pl

Portal Promocji Eksportu

<https://france.trade.gov.pl/pl/>

Polska Izba Handlowo-Przemysłowa we Francji

(*CCIPF Chambre de Commerce et d'Industrie Polonaise en France*)

adres: 86 rue de la Faisanderie 75116 Paris

Tel: +33 1 75 43 48 21; +33 1 75 43 94 10

e-mail: secretariat@ccipf.org

internet: www.ccipf.org

Warunki życia i pracy w krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego
Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
Departament Rynku Pracy

Ministère de l'Économie et des Finances
adres: 139, rue de Bercy, 75572 PARIS Cedex 12
tel.: +33 01 40 04 04 04
Formularz e-mail na stronie
<http://www.economie.gouv.fr/>

**Chambre de Commerce et de l'Industrie
(Zrzeszenie Izb Handlowo – Przemysłowych)**

adres: 46 Avenue de la Grande Armée, CS 50071, 75858 Paris CEDEX 17
tel.: (0033.1) 40.69.37.00 lub (0033.1) 40.69.37.27
fax: (0033.1) 40.69.38.08 lub (0033.1) 47.20.61.28
Internet: www.cci.fr

**APCE Agence France Entreprises
(Agencja ds. Tworzenia Przedsiębiorstw)**

<https://www.afecreation.fr/>

**APCMA Assemble Permanente des Chambres de Metiers
(Stałe Zgromadzenie Izb Zawodowych)**

adres: 12, av. Marceau, 75008 PARIS
tel: +33.(0)1.44.42.10.00
fax: +33.(0)1.47.20.34.48
e-mail: info@apcma.fr
internet: www.artisanat.fr

**Ambassade de France en Pologne
(Ambasada Francji w Polsce)**

adres: ul. Piękna 1, 00-477 WARSZAWA
tel.: +48.(0)22.529.30.00
fax: +48.(0)22.529.30.01
Internet: www.ambafrance-pl.org

Business France

(Francuska agencja promocji eksportu i inwestycji, powstała w 2015r. z połączenia Francuskiej Agencji ds. Rozwoju Międzynarodowego Przedsiębiorstw Ubifrance i Francuskiej Agencji Inwestycji Międzynarodowych)

Adres siedziby głównej w Paryżu: 77 Boulevard Saint-Jacques
75998 Paris cedex 14
<https://export.businessfrance.fr>

MEDEF International (Stowarzyszenie Przedsiębiorstw Francuskich)

adres : 55, Avenue Bosquet, 75-330 Paris Cedex 7
Biuro: 20, Avenue Rapp - 75-007 Paris
tel.: (0033.1) 53.59.16.16

Warunki życia i pracy w krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego
Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
Departament Rynku Pracy

fax: (0033.1) 45.55.06.73
e-mail : international@medef.fr
Internet: www.medefinternational.fr

PAIH Polska Agencja Inwestycji i Handlu S.A.

adres: ul. Bagatela 12, 00-585 WARSZAWA
tel.: +48.(0)22.334.98.00
fax: +48.(0)22.334.99.99
e-mail dla inwestorów: invest@paih.gov.pl
e-mail dla eksporterów: eksport@paih.gov.pl
Internet: www.paih.gov.pl

KIG Krajowa Izba Gospodarcza

Biuro Współpracy z Zagranicą
adres: ul. Trębacka 4, 00-074 WARSZAWA
tel.: +48.(0)22.630.96.00
fax: +48.(0)22.827.46.73
e-mail: kig@kig.pl
Internet: www.kig.pl

**CCIFP Chambre de Commerce et d'Industrie Francaise en Pologne
(Francusko-Polska Izba Gospodarcza)**

adres: ul. Widok 8, 00-023 WARSZAWA
tel.: +48.(0)22.696.75.80
fax: +48.(0)22.696.75.90
e-mail: ccifp@ccifp.pl
internet: www.ccifp.pl

Weryfikacja przedsiębiorstw:

INFOGREFFE Les greffes des Tribunaux de commerce
(Rejestr Handlu i Przedsiębiorstw)

Adres: 5-7, avenue de Paris
94300 Vincennes
Internet: www.infogreffe.fr

VERIF

Adres: 113, Bld Stalingrad, 69100 VILLEURBANNE
e-mail: contact@verif.fr
Internet: www.verif.com

2.1.3 Adresy stron internetowych zawierających więcej informacji z powyższego zakresu

www.cleiss.fr
www.laloi.com
www.ccifp.pl
www.paris.polemb.net

www.infogreffe.fr

www.verif.com

www.union-auto-entrepreneurs.com

www.service-public.fr

www.msa.fr

www.cartebtp.fr

2.2. Sposoby poszukiwania pracy we Francji

2.2.1. Publiczne służby zatrudnienia

Francuskie publiczne służby zatrudnienia to Pôle Emploi.

Bliższe informacje, adresy i strony internetowe agencji z całej Francji są dostępne na stronie internetowej www.pole-emploi.fr

W niektórych miastach funkcjonują tzw. „Espaces Cadres”, specjalne agencje zajmujące się pośrednictwem pracy dla pracowników wyższego szczebla. Prywatnym odpowiednikiem jest instytucja l`APEC (Association pour l`Emploi des Cadres).

Osoby poszukujące pracy mogą również skorzystać z porad i usług świadczonych przez Centra Informacji Zawodowej i Szkoleń CIO (Centres d`Information et d`Orientation)

2.2.2. Europejskie Służby Zatrudnienia EURES

Poszukując pracy, można także korzystać z bazy danych ofert pracy EURES, umieszczonej na stronach Europejskich Służb Zatrudnienia (<http://ec.europa.eu/eures>) lub kontaktując się bezpośrednio z doradcą EURES, w Polsce lub we Francji.

Polscy doradcy EURES umiejscowieni są w wojewódzkich urzędach pracy, a ich listę można znaleźć na stronie polskiego serwisu EURES: www.eures.praca.gov.pl (menu: doradcy EURES). Natomiast pełne dane adresowe doradców EURES z Francji (i z innych krajów UE/EOG) można odnaleźć na stronie Europejskiego Portalu Mobilności Zawodowej: <http://ec.europa.eu/eures>

We Francji doradcy EURES są pracownikami urzędów pracy, organizacji pracodawców, członkami związków zawodowych i innych organizacji działających na rzecz zatrudnienia.

Osoby poszukujące pracy na terenie EU/EOG mogą też zostawić swoje dane w bazie CV EURES (<http://ec.europa.eu/eures>). Zarejestrowani w niej pracodawcy mogą przeszukiwać bazę pod kątem swoich wymagań i kontaktować się bezpośrednio z wybranymi kandydatami.

2.2.3. Niepubliczne agencje pośrednictwa pracy

Korzystając z usług i ofert pracy prezentowanych przez agencje pośrednictwa pracy za granicą, należy zawsze sprawdzić, czy dana jednostka znajduje się na liście licencjonowanych agencji, tj. takich, które posiadają upoważnienie do wysyłania obywateli polskich do pracy za granicę.

Spis licencjonowanych polskich agencji pośrednictwa pracy za granicą znajduje się na stronie Systemu Teleinformatycznego Obsługi Rejestrów PSZ: stor.praca.gov.pl lub na stronach poszczególnych wojewódzkich urzędów pracy.

Należy pamiętać, że legalnie działający pośrednik nie może brać pieniędzy od przyszłych pracowników, ponieważ dostaje wynagrodzenie od pracodawcy za przeprowadzoną rekrutację.

Ponadto agencja ma obowiązek zawarcia z osobą kierowaną do pracy umowy cywilno-prawnej, w której dokładnie zdefiniowany jest:

- pracodawca zagraniczny,
- okres, na jaki zawarta jest umowa,
- rodzaj i warunki pracy,
- przysługujące świadczenia socjalne,
- zasady i warunki ubezpieczenia,
- obowiązki i uprawnienia osoby kierowanej do pracy oraz pracodawcy,
- opłaty pobierane w związku ze skierowaniem do pracy za granicą (np. koszty przejazdu, kursu językowego czy tłumaczenia dokumentów, itp.).

2.2.4. Prasa¹

Ogłoszenia o wolnych miejscach pracy są najczęściej publikowane we Francji w następującej prasie:

- dzienniki ogólnokrajowe: Le Monde (www.lemonde.fr), Le Figaro (www.lefigaro.fr)
- ,dzienniki regionalne, np : « La voix du Nord », « Ouest-France », « Les dernières Nouvelles d'Alsace », « L'Est Republicain », « Le Progres de Lyon », « Le Dauphine libere » i « Midi Libre »
- tygodniki : « L'Express », « Le Point », »L'Expansion », « Le Nouvel Economiste » i « Usine Nouvelle »
- prasa specjalistyczna : « Le Moniteur » (budownictwo i roboty publiczne)
- prasa ekonomiczna: „Les Echos”

2.2.5 Inne sposoby poszukiwania pracy

Ogłoszenia o wolnych miejscach pracy we Francji można znaleźć na stronach internetowych:

<http://www.keljob.com>

<http://www.travail.gouv.fr>

<http://www.cadremploi.fr>

<http://www.action-emploi.net>

<http://www.travail-emploi.com>

<http://www.expectra.fr>

<http://www.planetanim.com>

2.2.6. Ubieganie się o pracę (wymagane dokumenty CV, list motywacyjny i inne)

Procedury i metody rekrutacji

Na stanowiska w służbie cywilnej przeprowadzany jest pisemny egzamin (konkurs) oraz egzamin ustny. W MŚP (Małych i Średnich Przedsiębiorstwach), rekrutacja jest często przeprowadzana przez menedżera spółki. W dużych firmach, jest ona przeprowadzana przez menedżera ds. personalnych (lub menedżera ds. zasobów ludzkich), czasami wraz ze specjalistą z danego działu. Pewne procedury rekrutacyjne są powierzone profesjonalistom (agencjom, konsultantom), którzy przedstawiają swoim klientom tylko dwóch do czterech kandydatów. Po złożeniu formularza aplikacyjnego, przedsiębiorstwa często przesyłają kandydatom specjalny lub standardowy kwestionariusz lub formularz do wypełnienia i odesłania z powrotem.

Rozmowa kwalifikacyjna

¹ Informacje pochodzą z portalu EURES: <http://ec.europa.eu/eures/>

Jeżeli zostałeś zaproszony na rozmowę wstępną, dobrze się przygotuj. Pamiętaj, że osoba rekrutująca poszukuje kandydata spełniającego jej potrzeby, tak więc upewnij się, że oferowane stanowisko jest stanowiskiem, które ci odpowiada. Zdecydowanie zaleca się, aby zasięgnąć wcześniej informacji o przedsiębiorstwie i jego działalności (z Internetu, panoram firm takich jak Kompass, itp.).

Rozmowy kwalifikacyjne różnią się czasem trwania (od 15 minut do pełnego dnia). Rozmowa może być indywidualna (bezpośrednia) lub zbiorowa (rzadziej). Możesz przynieść kserokopie swoich dyplomów i świadectw pracy, a także wszelkie inne dokumenty, które mogą interesować osobę prowadzącą rekrutację. Rozmowie kwalifikacyjnej mogą towarzyszyć testy osobowościowe, psychologiczne i umiejętności, trwające od jednej godziny do pełnego dnia. Możesz poprosić o powiadomienie o wynikach aplikacji, a także o tym, czy odbędzie się druga rozmowa kwalifikacyjna, a jeśli tak, to kiedy. Pożyteczne może się okazać napisanie listu do osoby rekrutującej z podziękowaniem za spotkanie, a jeśli to konieczne, z ponownym wyjaśnieniem, dlaczego jesteś zainteresowany pracą oraz w jaki sposób odpowiada ona twoim oczekiwaniom i potrzebom.

List motywacyjny i CV

List motywacyjny oraz życiorys są najczęściej stosowane. Możliwe jest jednak bezpośrednie aplikowanie przez telefon, faks lub pocztę elektroniczną.

Curriculum Vitae dzieli się na trzy lub cztery główne części:

- 1) Dane osobowe: nazwisko, imię, dokładny adres i osobisty numer telefonu (z międzynarodowym numerem kierunkowym), data urodzenia lub wiek, ewentualnie miejsce urodzenia, stan cywilny i obywatelstwo. Informacji dotyczących twojego wyznania, stanu zdrowia, powiązań rodzinnych, politycznych oraz członkostwa w związkach zawodowych nie należy zawierać w CV.
- 2) Wykształcenie
W tej części należy wymienić uzyskane dyplomy, wymieniając głównie związane z wykształceniem uniwersyteckim lub zawodowym. Podaj daty uzyskania dyplomów oraz, jeśli to możliwe, ich francuskie odpowiedniki. Nie ma sensu opisywać całej edukacji od żłobka. Należy jednak podać opis treści swojego wykształcenia. Osoby posiadające doświadczenie, powinny podać kursy, jakie przeszły w czasie zatrudnienia, wymieniając jedynie najważniejsze. Należy wyraźnie określić znajomość języków obcych, wraz z podaniem poziomu w każdym z nich.
- 3) Doświadczenie zawodowe
Ta część jest niezwykle istotna. U osób z doświadczeniem, powinna ona przyjąć formę osobnego akapitu dla każdego okresu doświadczenia (dla absolwenta, ustępu dla każdego odbytego kursu). Przy każdym okresie doświadczenia lub kursie, określ datę rozpoczęcia oraz zakończenia pracy na danym stanowisku, nazwę firmy oraz sektor działalności oraz zajmowane stanowisko. Następnie przedstaw swoją i pracę i powierzone Ci zadania.
Nie trzeba podawać powodu opuszczenia danej firmy lub zmiany pracy.
- 4) Działalność osobista, hobby, informacje różne
Tę opcjonalną część można poświęcić na przedstawienie kilku zdań na temat swojej działalności i/lub obowiązków poza-zawodowych (organizacje studenckie, organizowanie imprez itp.), działalność w czasie wolnym oraz podróże, z podaniem krajów, które znasz i w których byłeś (jeżeli byłeś już we Francji, powinieneś oczywiście to napisać), sporty, jakie uprawiasz, Twoje zainteresowania osobiste (literatura, muzyka, itp.) oraz Twoje obowiązki poza zawodowe.

List motywacyjny

Składający się z minimum jednej lub dwóch stron, w standardowym białym formacie, powinien, zgodnie z francuskim zwyczajem, być napisany odręcznie. Dla niektórych rodzajów stanowisk, listy pisane maszynowo są coraz szerzej akceptowane, mogą nawet być przesyłane wraz z CV pocztą elektroniczną.

Trzeba podać swoje nazwisko, imię, pełny adres zamieszkania, numer telefonu wraz z międzynarodowym numerem kierunkowym w górnym lewym rogu strony. Datę należy napisać w prawym górnym rogu. Kilka linii poniżej, należy napisać „Do rąk p. XXX”. Adres firmy należy podać w prawym górnym rogu strony.

Twój list musi umożliwić rekrutującemu zrozumienie, dlaczego odpowiadasz na tę ofertę pracy lub dlaczego się do niego zwróciłeś. Musisz wyraźnie dać do zrozumienia, że wiesz, czym jest dana firma i czego oczekuje oraz w jaki sposób spełniasz tę potrzebę.

List motywacyjny należy podpisać (najlepiej w prawym dolnym rogu).

2.3. Warunki pracy

2.3.1. Rodzaje umów o pracę²

We Francji umowa o pracę jest regulowana nie tylko przez ustawodawstwo krajowe, ale również przez akty prawa międzynarodowego, takie jak konwencje Międzynarodowej Organizacji Pracy, konwencje Rady Europy, a w szczególności prawo Unii Europejskiej.

Podstawowym aktem w systemie prawa francuskiego w dziedzinie prawa pracy jest Kodeks pracy (*Code du travail*) zawierający przepisy o charakterze ogólnym mające zastosowanie, co do zasady, do każdego stosunku pracy. Regulacje z zakresu prawa pracy można także odnaleźć w Kodeksie ubezpieczeń społecznych (*Code de la sécurité sociale*).

Obok Kodeksu pracy kluczową rolę odgrywają układy zbiorowe prawa pracy (*conventions collectives*), w szczególności te, które są zawierane dla poszczególnych sektorów (np. budownictwo i roboty publiczne, metalurgia, transport) lub przedsiębiorstw w drodze negocjacji prowadzonych pomiędzy pracodawcami a pracownikami z danego sektora reprezentowanymi przez związki zawodowe. Jako że układy zbiorowe przewidują częstokroć dodatkowe lub bardziej korzystne dla pracowników uprawnienia niż przepisy kodeksowe, konieczne jest odwoływanie się do ich treści przy zatrudnianiu pracownika.

W prawie francuskim umowa o pracę na czas nieokreślony jest podstawową formą zatrudnienia. Umowa o pracę na czas określony może zostać zawarta tylko w ściśle określonych sytuacjach.

Według prawa francuskiego umowa musi definiować obie strony umowy, kwalifikacje pracownika, wynagrodzenie i miejsce pracy.

Prawo precyzuje również elementy umowy, które powinny być podane na piśmie do wiadomości pracownika, chodzi o:

- imię, nazwisko i adres zatrudnionego,
- dane firmy, imię i nazwisko pracodawcy,
- datę i godzinę rozpoczęcia pracy,
- nazwę stanowiska i opis zakresu obowiązków zatrudnionego pracownika,
- nazwę układu zbiorowego, do którego należy przedsiębiorstwo,
- długość okresu próbnego,
- okres wypowiedzenia,

² Informacje pochodzą z Portalu EURES

*Warunki życia i pracy w krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego
Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
Departament Rynku Pracy*

- wysokość wynagrodzenia, premii i innych dodatków,
- datę wypłaty,
- dane dodatkowego funduszu emerytalnego.

Polak ma prawo poprosić o przetłumaczenie umowy na język ojczysty. W przypadku rozbieżności w tłumaczeniu, wersja w języku ojczystym jest wiążąca.

Umowa o pracę może mieć formę umowy:

1. stałej (CDI),
2. na czas określony (CDD),
3. tymczasowej,
4. w niepełnym wymiarze godzin,
5. zatrudnienia okresowego.

Umowy stałe CDI

Tego typu umowa jest zawierana na czas nieokreślony, innymi słowy nie jest ustalany pomiędzy stronami jej okres, jednak jest ona najczęściej poprzedzona 2-miesięcznym okresem próbnym, w czasie którego pracodawca lub pracownik mogą ją zerwać bez podawania powodu. Okres próbny może być przedłużony jeden raz, za obopólną zgodą pracodawcy i pracownika. W tym celu musi zostać sporządzony aneks do umowy. Po upływie okresu próbnego pracodawca musi podać konkretny powód, aby zwolnić pracownika.

Umowy na czas określony CDD

Tego rodzaju umowę można zastosować wyłącznie do wykonania określonego, czasowego zadania na ściśle uregulowanych warunkach, na przykład:

- w celu zastąpienia nieobecnego pracownika (np. na urlopie macierzyńskim)
- w przypadku okresowego wzrostu działalności spółki, do pracy sezonowej.

Maksymalny okres, na jaki może zostać zawarta umowa na czas określony (włącznie z odnowieniem) wynosi 18 miesięcy, w wyjątkowych sytuacjach na maksymalnie 24 miesiące. Umowa CCC może być przedłużona tylko raz na ten sam okres, pod warunkiem, że nazwa stanowiska pracy zostanie zmieniona.

Umowa na czas określony musi być zawarta na piśmie i zawierać dokładne uzasadnienie pracy (np. urlop macierzyński), w przeciwnym razie będzie ona traktowana jako umowa stała.

Umowa na czas określony może zostać rozwiązana wyłącznie w następujących przypadkach: siły wyższej za porozumieniem stron lub z powodu poważnego przestępstwa.

Wszystkie zawierane na piśmie umowy na terenie Francji muszą być sporządzone w języku francuskim. Polak ma prawo poprosić o przetłumaczenie umowy na język ojczysty. W przypadku rozbieżności w tłumaczeniu, wersja w języku ojczystym jest wiążąca.

Umowa o pracę powinna określać rodzaj umowy i zawierać:

- dane firmy, imię i nazwisko pracodawcy
- imię, nazwisko i adres zatrudnianego
- nazwę stanowiska i opis zakresu obowiązków zatrudnianego pracownika

Warunki życia i pracy w krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego
Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
Departament Rynku Pracy

- miejsce pracy
- wymiar czasu pracy
- długość okresu próbnego
- datę i godzinę rozpoczęcia pracy
- okres wypowiedzenia
- wysokość wynagrodzenia, premii i innych dodatków
- dane dodatkowego funduszu emerytalnego
- datę wypłaty
- nazwę układu zbiorowego, do którego należy przedsiębiorstwo

Sporządzenie umowy o pracę nie zawsze oznacza, że pracownik został oficjalnie zatrudniony.

Na osiem dni przed pierwszym dniem pracy, pracodawca ma obowiązek zadeklarować pracownika w urzędzie, który pobiera składki na ubezpieczenie społeczne i na świadczenia rodzinne (URSSAF – *Unions de recouvrement des cotisations de sécurité sociale et d'allocations familiales* – odpowiednik polskiego ZUS-u), poprzez złożenie deklaracji o zatrudnieniu DPAE – *Déclaration préalable a l'embauche* (dawne DUE), Cerfa n° 14738*01.

Na deklaracji o zatrudnieniu DPAE znajdują się dane dotyczące zakładu pracy (identyfikatory: SIRET i NAF, adres, numer telefonu i faksu, adres ośrodka medycyny pracy); dane dotyczące pracownika (imię i nazwisko, data i miejsce urodzenia, płeć, numer *Sécurité sociale*); dane dotyczące zatrudnienia (rodzaj umowy, dzień i godzina rozpoczęcia pracy, stanowisko, długość okresu próbnego)

Można pracować legalnie bez podpisania umowy o pracę. Posiadanie odcinków wypłaty (*fiches de paye*) świadczy o pracy legalnej. Jeżeli nie ma umowy pisemnej zachodzi domniemanie, że pracownik został zatrudniony na czas nieokreślony (CDI), w pełnym wymiarze godzin.

Umowy tymczasowe

Warunki zastosowania tego rodzaju umowy są identyczne jak w przypadku umów na czas określony. W tym przypadku, istnieją jednak trzy strony umowy: tymczasowy pracownik, agencja pracy czasowej, będąca jego/jej pracodawcą oraz przedsiębiorstwo korzystające, w którym pracuje tymczasowy pracownik.

Pracodawca może skorzystać z pracowników agencji pracy czasowej wyłącznie do wykonania krótkoterminowego zadania określanego jako „misja”.

Nie ma przepisów zabraniających pracownikowi czasowemu opuszczenia agencji pracy czasowej w celu podjęcia pracy w ramach umowy stałej w przedsiębiorstwie, w którym wykonuje on swoją misję.

Umowa o pracę w niepełnym wymiarze godzin

Ta umowa zapewnia status porównywalny do pracowników zatrudnionych w pełnym wymiarze godzin. Nie obowiązuje minimalna ilość godzin roboczych. W praktyce jednak konieczna jest pewna określona liczba godzin, aby zostać objętym ubezpieczeniem społecznym (60 godzin miesięcznie).

W sektorze publicznym praca w niepełnym wymiarze godzin możliwa jest w zakresie od 50% (pół etatu) do 80% pełnego czasu pracy.

Umowy o pracę w niepełnym wymiarze godzin muszą być sporządzane na piśmie.

Zatrudnienie okresowe

Zatrudnienie okresowe dotyczy głównie pracy sezonowej. Umowa ma charakter ciągły dla stałych prac, które jednak mogą zawierać okresy bezczynności wynikające z sezonowego charakteru pracy. Umowy te muszą być sporządzane na piśmie.

Sporządzenie umowy o pracę nie zawsze oznacza, że pracownik został oficjalnie zatrudniony. Najpóźniej pierwszego dnia pracy pracodawca ma **obowiązek zadeklarować pracownika** w Urzędzie ds. pobierania składek na ubezpieczenie społeczne i świadczenia rodzinne (*Urssaf Unions de recouvrement des cotisations de sécurité sociale et d'allocations familiales* odpowiednik ZUS) poprzez złożenie deklaracji o zatrudnieniu DUE (*Déclaration unique d'embauche*). Po kilku dniach pracodawca otrzymuje potwierdzenie rejestracji pracownika. Dokument ten składa się z dwóch części: jedna przeznaczona jest dla pracodawcy, druga dla pracownika. W przypadku kontroli inspekcji pracy pracownik ma obowiązek okazania swojego odcinka deklaracji.

Zdarza się, że pracodawca nie dopełnia swojego obowiązku. Pracownik, który nie otrzymał potwierdzenia DUE od pracodawcy, powinien zażądać wydania mu tego dokumentu. W razie wątpliwości może również sprawdzić swój status bezpośrednio w URSSAF-ie. W tym celu powinien wysłać pisemny wniosek z prośbą o informację.

2.3.2. Czas pracy

Przyjęte w lipcu 2016r. zmiany w kodeksie pracy otwierają drogę do przedłużenia tygodnia pracy z obecnych 35 do 48 godzin, a dnia pracy w różnych przypadkach do 12 godzin. Ograniczenie to nie dotyczy niektórych grup pracowników, m.in. przedstawicieli handlowych, kierowników czy służby domowej. Za pracę powyżej tygodniowego limitu czasu pracy pracownik musi dostać dodatek za godziny nadliczbowe.

Aktualnie we Francji, ustawy czas pracy wynosi 35 godzin tygodniowo, licząc od poniedziałku o godzinie 0.00 do niedzieli o godzinie 24.00. (151,67 godz/miesięcznie i 1 607 godz/rocznie).

Jeżeli w zawartych porozumieniach zbiorowych nie zostało określone inaczej, w przypadku jakichkolwiek godzin nadliczbowych w stosunku do określonego powyżej czasu pracy obowiązują następujące podwyżki wynagrodzenia :

- ▶ o 25% za godziny nadliczbowe od 36-ej do 43-ej ;
- ▶ o 50% za wszystkie kolejne godziny począwszy od godziny 44-ej.

Pracownik musi mieć prawo do wypoczynku dziennego obejmującego 11 kolejnych godzin i wypoczynku tygodniowego obejmującego 35 godzin w tygodniu, w tym niedzielę.

Za wyjątkiem przypadków podlegających zwolnieniom, maksymalny czas pracy wynosi 48 godzin tygodniowo, licząc od poniedziałku o godzinie 0.00 do niedzieli o godzinie 24.00 oraz 10 godzin dziennie.

Pracownik ma prawo do urlopu wynoszącego 2,5 dni roboczych miesięcznie w odniesieniu do całego okresu pracy rzeczywiście wykonanej dla danego pracodawcy. W razie wykonywania pracy przez okres krótszy od jednego miesiąca, czas urlopu jest obliczany proporcjonalnie na zasadzie pro rata.

Każdy pracownik ma prawo do 11 godzinnej nieprzerwanej przerwy pomiędzy pracą. Pracownikom poniżej 16 roku życia przysługuje prawo do 14 godzinnej przerwy, zaś osobom poniżej 18 roku życia 12 godzin przerwy.

Praca nocna wykonywana pomiędzy godz. 21 a 6 rano nie może przekraczać 8 godz./dzień i 40 godzin/tydzień (lub 44 w przypadku umów zbiorowych).

Kobieta ciężarna pracująca na nocnej zmianie powinna zostać przesunięta na zmianę dzienną na okres ciąży.

2.3.3. Urlop wypoczynkowy

Urlop wypoczynkowy przysługuje każdej osobie, która przepracowała przynajmniej 10 dni w tym samym przedsiębiorstwie. Osoba pracująca w niepełnym wymiarze godzin ma takie same prawa jak ta, która pracuje na pełen etat. Podstawą do obliczenia liczby przysługujących pracownikowi dni urlopu jest tak zwany rok urlopowy - okres od 1 czerwca do 31 maja następnego roku. Dla pracowników branży budowlanej i dla innych zawodów objętych układami zbiorowymi, należącymi do kasy urlopów płatnych, rok urlopowy rozpoczyna się 1 kwietnia, a kończy 31 marca następnego roku.

Każdemu pracownikowi we Francji należy się 2,5 dnia płatnego urlopu za każdy przepracowany miesiąc, zatem **30 dni roboczych (5 tygodni) w roku urlopowym, za 10 miesięcy 25 dni, za 6 miesięcy 15, a za 5 miesięcy pracy należy się 13 dni urlopowych**. Jeżeli w okresie urlopu wypada dzień świąteczny, długość urlopu przedłuża się o 1 dzień. Liczba uzyskanych dni urlopowych znajduje się na odcinku wypłaty.

24 dni robocze urlopu mogą być wykorzystane nieprzerwanie (oprócz sytuacji wyjątkowych). Pozostałe dni urlopu powinny być wzięte w innym okresie. Każdy pracownik musi wykorzystać nieprzerwanie przynajmniej 12 dni urlopowych pomiędzy 1 maja a 31 października. Wszystkie dni urlopowe muszą być wykorzystane najpóźniej do 30 kwietnia następnego roku.

Płatny urlop przysługuje również pracownikom, którzy w roku urlopowym przebywali na urlopach macierzyńskich lub ojcowskich, na urlopach szkoleniowych albo na zwolnieniu lekarskim po wypadku przy pracy lub z powodu choroby zawodowej.

Pracownik, który zachoruje w okresie płatnego urlopu, nie ma prawa do jego przedłużenia.

Liczba uzyskanych dni urlopowych znajduje się na odcinku wypłaty

Urlop okolicznościowy - *conge pour evenements familiaux*

Pracownik ma również prawo do tzw. urlopu okolicznościowego. Jest to zwolnienie pracownika od pracy w związku ze szczególnym wydarzeniem w jego życiu (ślub, pogrzeb, narodziny dziecka itp.). Pracownik w trakcie urlopu okolicznościowego zachowuje prawo do wynagrodzenia. Urlop ten udzielany jest na pisemny wniosek pracownika. Pracownik powinien przedstawić pracodawcy dokument potwierdzający wydarzenie.

- Pracownikowi przysługują:

- » 4 dni z okazji własnego ślubu,
- » 3 dni z okazji narodzin dziecka,
- » 1 dzień z okazji ślubu dziecka,
- » 2 dni z tytułu zgonu i pogrzebu małżonka lub dziecka,
- » 1 dzień z tytułu zgonu i pogrzebu matki, ojca, teściowej lub teścia,
- » 1 dzień z tytułu zgonu i pogrzebu siostry lub brata.

2.3.4. Wynagrodzenie za pracę

Minimalna płaca we Francji to SMIC (*Salaire minimum interprofessionnel de croissance*)
Od 1 stycznia 2018 roku płaca wynosi 9,88 € brutto za godzinę pracy. Wynagrodzenie miesięczne

brutto za pracę na pełnym etacie wynosi 1498,47 € brutto (1173,00 euro netto). Od tego wynagrodzenia odprowadza się składki na ubezpieczenie w wysokości ok. 23%.

1 stycznia każdego roku stawka płacy minimalnej ulega rewaloryzacji.

Wynagrodzenie za pracę jest opodatkowane w wysokości ok. 22%.

Wynagrodzenie za nadgodziny wzrasta odpowiednio:

- o 25% za pierwszych 8 godzin (tj. od 36 do 43 godziny pracy)
- o 50 % za każdą następną godzinę.

We Francji obowiązek odprowadzania podatku w pełni spoczywa na pracowniku. Zaliczki na poczet podatku dochodowego nie są potrącane z pensji, jak to ma miejsce w Polsce.

2.3.5. Rozwiązanie umowy o pracę

Rozwiązanie umowy o pracę na czas nieokreślony za porozumieniem stron

Do rozwiązania umowy o pracę w drodze porozumienia stron wymagana jest zgoda pracownika, pracodawcy i Departamentalnego Urzędu ds. Pracy, Zatrudnienia i Kształcenia Zawodowego (DDTEFP *Directions départementales du travail, de l'emploi et de la formation professionnelle*). Taki sposób rozwiązania umowy dotyczy wyłącznie umów zawieranych na czas nieokreślony. Pracownik i pracodawca nie mają obowiązku podania przyczyn rozwiązania umowy.

Rozwiązanie umowy o pracę za porozumieniem stron przebiega w następujących etapach:

1. Rozmowy przygotowujące do zerwania umowy o pracę, podczas których pracodawca ustala z pracownikiem warunki rozwiązania stosunku pracy. Pracownik może stawiać się na spotkania z osobą uprawnioną do udziału w tego typu negocjacjach lub z kolegą z pracy. W takim przypadku pracodawca ma również do tego prawo.
2. Podpisanie oświadczenia o rozwiązaniu stosunku pracy. W dokumencie tym określa się datę rozwiązania umowy i wysokość odprawy. Po podpisaniu porozumienia pracownik i pracodawca mają 15 dni na wycofanie swojej decyzji. W takim przypadku zobowiązani są powiadomić drugą stronę listem poleconym za potwierdzeniem odbioru.
3. Rejestracja rozwiązania stosunku pracy przez DDTEFP. Należy wypełnić formularz dostępny na stronie internetowej www.travail-solidarite.gouv.fr, a następnie złożyć go w DDTEFP lub wysłać pocztą. DDTEFP ma 15 dni, aby upewnić się, że wszystkie warunki zostały spełnione. Jeżeli strony nie otrzymają odpowiedzi w ciągu 15 dni, oznacza to, że rozwiązanie stosunku pracy zostało zarejestrowane.
4. Pracodawca wydaje pracownikowi świadectwo pracy i dokument dla urzędu pracy. W przypadku rozwiązania stosunku pracy za porozumieniem stron pracownik otrzyma zasiłek dla bezrobotnych, pod warunkiem że nabył do niego prawo a pracodawca może zatrudnić inną osobę na stanowisko zwolnionego pracownika.

Rozwiązanie umowy o pracę przez pracodawcę

Rozwiązanie umowy o pracę przez pracodawcę przebiega w następujących etapach:

1. Pracodawca wysyła do pracownika list polecony za potwierdzeniem odbioru. Wyznacza w nim datę spotkania, informuje go o zamiarze wypowiedzenia mu pracy i podaje uzasadnienie wypowiedzenia.
2. Na spotkaniu (*entretien préalable de licenciement*) każda ze stron przedstawia swoje argumenty, następnie negocjowane są warunki rozwiązania umowy. Pracownik może stawić się na rozmowę z osobą uprawnioną do udziału w tego typu negocjacjach lub z kolegą z pracy. W takim przypadku pracodawca ma również do tego prawo.

3. Pracodawca wysyła do pracownika kolejny list polecony za potwierdzeniem odbioru (*lettre de licenciement*), w którym oznajmia mu, że zwalnia go z pracy. List ten musi zawierać informacje o przyczynie zwolnienia i długości okresu wypowiedzenia.

4. W ostatnim dniu pracy pracodawca ma obowiązek wręczyć pracownikowi:

- świadectwo pracy (*certificat de travail*),
- dokument przeznaczony dla urzędu pracy (*attestation assedic*),
- odprawę (*indemité de licenciement*) i ekwiwalent (w formie czeku lub przelewu) za niewykorzystany płatny urlop,
- dokument z rozliczeniem (*reçu pour solde de tout compte*) do podpisania przez pracownika (pracownik może odmówić podpisania tego dokumentu).

Zwolnienie z przyczyn ekonomicznych (*licenciement économique*)

Zwolnienie z przyczyn ekonomicznych jest spowodowane redukcją etatu, dlatego pracodawca nie ma prawa zatrudnić na to samo stanowisko innej osoby. Pracownik ma prawo do odprawy (*indemité de licenciement*), zapłaty za okres wypowiedzenia (*préavis*) oraz do zasiłku dla bezrobotnych (*allocation chômage*). Pracodawca ma obowiązek zaproponować pracownikowi, mającemu 2 lata lub więcej stażu pracy w przedsiębiorstwie, porozumienie przegrupowania indywidualnego (*convention de reclassement personnalisé*). Pracownik, który podpisze porozumienie, ma prawo do wyższego zasiłku dla bezrobotnych, specjalnej, indywidualnej opieki ze strony urzędu pracy i pierwszeństwa do odbycia kursów zawodowych.

Rozwiązanie umowy o pracę przez pracownika

Pracownik może zrezygnować z pracy bez podania przyczyn, informując pracodawcę o swojej decyzji ustnie bądź pisemnie. Obowiązuje go okres wypowiedzenia (*préavis*) przewidziany w umowie o pracę lub w przepisach prawa pracy. Pracownik ma prawo do otrzymania świadectwa pracy i dokumentu przeznaczonego dla urzędu pracy natomiast **nie ma prawa do zasiłku dla bezrobotnych ani do odprawy**.

Prawo do odprawy (*indemité de licenciement*)

Prawo do odprawy nabywa się po pierwszym roku pracy w jednym przedsiębiorstwie. Wysokość odprawy zależy od stażu pracy i wysokości zarobków brutto. Odprawa obliczana jest ze średniej z 12 wypłat poprzedzających wypowiedzenie pracy. Wynosi 1/5 średniego miesięcznego wynagrodzenia brutto (pensja, premie i inne dodatki, z wyjątkiem zwrotów kosztów przejazdu i diet za wyżywienie) za każdy rok pracy.

Konsekwencje zwolnienia dyscyplinarnego

Zależą od kwalifikacji winy (*wina poważna – faute grave, wina ciężka – faute lourde*).

W przypadku winy poważnej pracownik nie ma prawa do odprawy i do wynagrodzenia za okres wypowiedzenia. W przypadku winy ciężkiej nie ma również prawa do ekwiwalentu za płatny urlop. W obu przypadkach ma prawo do zasiłku dla bezrobotnych.

2.3.6. Pomoc w sytuacji sporu z pracodawcą

W sytuacji bezprawnego zwolnienia z pracy lub niewypłacenia pensji, należności za godziny nadliczbowe czy płatny urlop pracownik może udać się do sądu pracy (*Conseil des prud'hommes*) właściwego dla miejsca siedziby przedsiębiorstwa, wypełnić odpowiedni formularz i złożyć go w sekretariacie albo wysłać pozew listem poleconym za potwierdzeniem odbioru.

Okres składania skarg związany z niewypłaceniem wynagrodzenia wynosi 5 lat.

Pozew musi zawierać:

- dokładne dane osoby składającej pozew
- dane osoby pozwanej
- tytuł pozwu (np. odwołanie pracownika od wypowiedzenia umowy o pracę oraz o przywrócenie do pracy i wynagrodzenia)
- uzasadnienie żądania, z którym się zwracamy
- podanie dokładnej kwoty oczekiwanego odszkodowania.

W sądzie pracy można bronić się samemu lub mieć pełnomocnika, którym może być kolega z pracy, członek rodziny czy przedstawiciel związku zawodowego. Jednak najlepiej powierzyć prowadzenie sprawy profesjonalście, ponieważ przedsiębiorstwa są prawie zawsze reprezentowane przez adwokata.

Pracownik zatrudniany nielegalnie może złożyć pozew przeciwko pracodawcy, który nie wypłacił mu pensji, nie zadeklarował go mimo obietnic i zażądać odszkodowania. Tylko pracodawca może być ścigany za nielegalne zatrudnianie pracowników. Jeżeli sąd potwierdzi nielegalną pracę, pracodawca będzie musiał wypłacić pracownikowi zaległą pensję i odszkodowanie w wysokości 6-miesięcznych poborów. Sam zaś może być skazany na 3 lata więzienia i 45 000 € grzywny.

Jeżeli pracownik umówił się z pracodawcą, że będzie pracował „na czarno”, by dzięki temu mógł otrzymywać świadczenia socjalne, do których nie miałby prawa gdyby był zadeklarowany, to będzie musiał zwrócić pieniądze państwu i zapłacić karę grzywny.

Polak może zwrócić się do francuskiego sądu z podaniem o przydzielenie adwokata z urzędu. Musi złożyć wypełniony druk Cerfa n°12467*01, deklarację o wysokości zarobków i inne wymagane dokumenty w biurze pomocy prawnej. Adwokat z urzędu może być przydzielony przez sąd. Można go również wybrać samemu. Należy wówczas dołączyć do dokumentów jego pisemną zgodę na reprezentowanie nas w sądzie.

Etapy procedury sądowej w sądzie pracy:

1. złożenie pozwu w sekretariacie sądu
2. postępowanie pojednawcze
3. rozprawa sądowa, w przypadku gdy ugoda nie dojdzie do skutku
4. ewentualnie apelacja od decyzji sądu

2.3.7. Adresy stron internetowych zawierających więcej informacji z powyższego zakresu

www.insee.fr/en/home/home_page.asp

www.travail.gouv.fr

www.msa-idf.fr

www.pratique.fr

www.editions-tissot.fr/

www.justice.gouv.fr

<http://www.net-iris.fr/>

solvit@mg.gov.pl – adres, na który można pisać w celu uzyskania informacji dotyczących sposobów rozwiązywania problemów wynikających z niewłaściwego stosowania prawa Unii Europejskiej.

2.4. Podatki

Francuski system podatkowy jest wyjątkowo rozbudowany i bogaty. Podstawowe rodzaje podatków francuskich i ich przepisy znajdują się w Powszechnym Kodeksie Podatkowym (fr. *Code General des Impots* zwanym dalej w skrócie „CGI”, pełny tekst dostępny jest na stronie internetowej www.legifrance.gouv.fr), będącym głównym źródłem francuskiego prawa podatkowego. Przy czym należy pamiętać, że dla obywateli Polski istotne znaczenie mają, oprócz francuskich przepisów kodeksowych, postanowienia polsko-francuskiej umowy z dnia 20 czerwca 1975 r. w sprawie zapobieżenia podwójnemu opodatkowaniu w zakresie podatków od dochodu i majątku. Tekst umowy w języku polskim dostępny jest na stronie internetowej Ministerstwa Finansów www.mf.gov.pl, natomiast w wersji francuskiej na ministerialnej stronie internetowej www.impots.gouv.fr.

Zgodnie z Umową, Polak składa deklaracje podatkową w państwie, w którym:

- mieszka i które jest uważane za miejsce stałego zamieszkania jego lub jego rodziny (lieu de residence)
- przebywa dłużej niż 183 dni w roku, jeżeli ma wiele miejsc zamieszkania
- prowadzi działalność zawodową
- realizuje inwestycje i lokuje kapitał
- z którego zarządza swoim majątkiem.

Francuski system podatkowy składa się z sześciu rodzajów podatków:

- podatków bezpośrednich,
- podatków pośrednich,
- podatków rejestracyjnych (droits d'enregistrement),
- podatku majątkowego (impôt sur la fortune),
- podatków od funduszu płac (składki na budownictwo mieszkaniowe, programy stażowe oraz bieżące szkolenia),
- oraz pozostałych podatków.

Podatki pobierają dwie różne grupy podmiotów: władze centralne i lokalne.

Do głównych podatków bezpośrednich należą:

- podatek dochodowy od osób prawnych,
- podatek dochodowy od osób fizycznych;
- podatki lokalne:
 - podatek od działalności gospodarczej (la taxe professionnelle),
 - podatek od nieruchomości,
 - podatek mieszkaniowy.

Głównym podatkiem pośrednim jest podatek od wartości dodanej VAT.

2.4.1. Podatek dochodowy od osób fizycznych

Podatek dochodowy od osób fizycznych (fr. *impôt sur le revenu*) jest to podatek, który obejmuje całość przychodów pomniejszonych o koszty uzyskania przychodu danej osoby (rodziny) za dany rok podatkowy. Podatek ten liczony jest w sposób progresywny. Skala tego podatku jest corocznie aktualizowana w oparciu o przepisy ustawy budżetowej.

Źródła przychodów

Opodatkowaniu podatkiem dochodowym od osób fizycznych podlega:

Warunki życia i pracy w krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego
Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
Departament Rynku Pracy

- dochód uzyskany ze stosunku pracy, stosunku służbowego, pracy nakładczej, emerytury lub z renty
- dochód uzyskany z działalności poza-handlowej w tym m.in. dochód uzyskiwany z wykonywania wolnych zawodów, z działalności wykonywanej osobiście
- dochód uzyskany z działalności produkcyjnej lub handlowej
- dochód z działalności rolniczej
- dochód z nieruchomości lub ich części
- dochód z najmu
- dochód uzyskany z kapitałów pieniężnych i praw majątkowych

Przy obliczaniu podatku od dochodu francuski urząd skarbowy bierze pod uwagę wiele czynników, które zmieniają się w zależności od bieżącej sytuacji gospodarstwa domowego.

Ogólne zasady są następujące:

Wysokość podatku zależy nie tylko od dochodu, ale też od wysokości „ciężarów”, jakie ponosi podatnik.

Wysokość dochodu, którą należy zadeklarować znajduje się w odpowiedniej rubryce odcinka wypłaty (nazwa rubryki: *net fi scal cumul, cumul annuel imposable* lub *revenu net imposable*).

Przy obliczaniu podatku dochodowego brany jest pod uwagę roczny dochód „rodziny podatkowej” (*foyer fi scal*), w tym przede wszystkim zarobki (*revenus*), emerytury (*retraites*), zyski uzyskane z niektórych produktów oszczędnościowych (*revenues des valeurs et capitaux, plus values et gains taxables*), zyski uzyskane z posiadanych nieruchomości (*revenus fonciers*), ale również wydatki pozwalające na obniżenie podstawy opodatkowania.

Dochód płatnika podlega zmniejszeniu o 10% (*déduction forfaitaire* – odliczenie ryczałtowe) lub o więcej, jeśli podatnik zadeklaruje i udokumentuje realne koszty zawodowe (*frais réels*). Odliczeniu podlegają także inne kwoty.

Pozostała kwota, dochód podlegający opodatkowaniu (*revenu fi scal de référence*), jest dzielona przez sumę części fiskalnych (*parts "N"*), z których składa się „rodzina podatkowa”: jedna osoba to 1 część, małżonkowie/osoby związane PACS-em to 2 części, pierwsze dziecko to 0,5 części, drugie to również 0,5 części, a każde następne dziecko to 1 część. Na przykład rodzina z dwojgiem dzieci to 3 części fiskalne, a z czworgiem to 4 części fi skalne. Uzyskuje się w ten sposób iloraz rodzinny (*quotient familial*).

W roku 2017 otrzymana kwota jest oprocentowana progresywnie według poniższej tabeli:

Iloraz rodzinny	Stopa procentowa podatku
poniżej 9 807 euro	0%
9 807 – 27 086 euro	14%
27 086 - 72 617 euro	30%
72 617 – 153 783 euro	41%
powyżej 153 783 euro	45%

Aby obliczyć wysokość opodatkowania, urząd skarbowy sumuje uzyskane kwoty i następnie mnoży je przez sumę części fiskalnych.

Wysokość opodatkowania jest aktualizowana w grudniu każdego roku w oparciu o przepisy ustawy budżetowej.

Ulgi i zwolnienia podatkowe dotyczą między innymi wydatków związanych z :

- edukacją dzieci,
- zatrudnieniem opiekunki do dzieci, osoby starszej lub pomocy domowej,
- kosztami utrzymania członków rodziny (na przykład rodziców lub niepełnosprawnego rodzeństwa),
- darowiznami na cele dobroczynne bądź stowarzyszenia,
- wydatkami poniesionymi na zakup ekologicznych instalacji grzewczych.

W deklaracji należy wyszczególnić wysokość poniesionych kosztów, wydatki muszą być udokumentowane. Ulga podatkowa jest obliczana automatycznie.

Za pierwszy przepracowany rok podatek płaci się jednorazowo, we wrześniu następnego roku. Później pobierany jest on 3 razy do roku - w lutym, maju i we wrześniu. Można również opłacać składki co miesiąc. Podatek jest wówczas pobierany bezpośrednio z konta bankowego w okresie od stycznia do października, w wysokości 1/10 kwoty podatku z ubiegłego roku.

Jeżeli całkowita kwota podatku okaże się wyższa od sumy 10 zaliczek, opłaty pobierane są również w listopadzie i grudniu. Jeżeli kwota podatku jest niższa, urząd skarbowy zwraca nadpłatę.

Podmiot opodatkowania

Podatkowi dochodowemu od osób fizycznych na terenie Francji podlegają osoby, których całość dochodów jest pochodzenia francuskiego lub zagranicznego jeżeli ich miejscem zamieszkania jest Francja.

Miejsce zamieszkania dla celów podatkowych we Francji określa się w sposób następujący:

- dana osoba ma stałe miejsce zamieszkania na terenie Francji lub
- tutaj wykonuje stałą pracę, chyba że wykáže, iż jest to praca dodatkowa lub
- Francja jest dla niej ośrodkiem interesów życiowych.

Natomiast osoby, których miejscem zamieszkania nie jest Francja podlegają tzw. ograniczonemu obowiązkowi podatkowemu we Francji. Zgodnie z osoby te uiszczają podatek jedynie od dochodów uzyskanych na terytorium Francji. W stosunku do obywateli Polski mają ponadto zastosowanie przepisy wspomnianej już wcześniej polsko-francuskiej umowy o unikaniu podwójnego opodatkowania.

I tak zgodnie z tymi przepisami za osobę mającą miejsce zamieszkania we Francji uważa się osobę fizyczną, która:

- posiada na terytorium Francji centrum interesów osobistych lub gospodarczych (ośrodek interesów życiowych) lub
- przebywa na terytorium Francji dłużej niż 183 dni w roku podatkowym.

Zeznanie podatkowe

Zeznanie podatkowe należy złożyć w kraju, w którym przebywa się dłużej niż 183 dni w roku i w którym prowadzi się większą część działalności zarobkowej. We Francji obowiązek odprowadzania podatku w pełni spoczywa na pracowniku

Aby złożyć po raz pierwszy zeznanie podatkowe we Francji, należy wypełnić odpowiedni formularz (*déclaration des revenus*), dostępny w oddziałach urzędu podatkowego (*SIP Services des impôts des*

particuliers lub na stronie internetowej www.impots.gouv.fr i wysłać go do urzędu właściwego miejscu zamieszkania najpóźniej **do 31 maja**.

Wysokość dochodu, którą należy zadeklarować, znajduje się w odpowiedniej rubryce odcinka wypłaty (nazwa rubryki: *net fiscal cumul*, *cumul annuel imposable* lub *revenu net imposable*). W następnych latach wypełniona deklaracja będzie przysyłana przez urząd skarbowy. Należy ją jedynie sprawdzić, podpisać i odesłać do urzędu.

.Od kilku lat istnieje możliwość składania deklaracji podatkowej przez Internet na stronie impots.gouv.fr.

Aby zalogować się na swojej stronie podatkowej potrzebne są trzy identyfikatory:

◇ *n° de télédéclarant* – numer elektroniczny znajdujący się na przysłanym do domu formularzu podatkowym,

◇ *n° fi scal* – numer identyfikacji podatkowej znajdujący się na przysłanym do domu formularzu podatkowym,

◇ *revenu fi scal de référence* – kwota dochodów, na podstawie której naliczany jest podatek, znajdująca się na *avis d'imposition* – ostatnim rozliczeniu podatkowym.

Po zalogowaniu otworzy się deklaracja podatkowa już gotowa do podpisu. Wystarczy ją zweryfikować, ewentualnie poprawić, podpisać elektronicznie i wysłać drogą elektroniczną. Termin na złożenie zeznania w tej formie jest o wiele dłuższy.

Małżonkowie i osoby pozostające w związku partnerskim (PACS – *Pacte civil de solidarité*) rozliczają się razem, a konkubenci oddzielnie.

Dzieci mogą zostać wpisane tylko do deklaracji jednego z rodziców.

Osoby nie podlegające opodatkowaniu powinny również złożyć zeznanie podatkowe.

Zaświadczenie o niepodleganiu opodatkowaniu jest niezbędne do załatwienia wielu spraw administracyjnych. Osobom, które ze względu na niskie dochody nie odprowadzają podatku przysługują ulgi i przywileje np. zwolnienie z podatku lokalowego, pierwszeństwo w uzyskaniu pomocy socjalnej.

Pobór podatku

We Francji podatek pobierany jest trzy razy w roku w formie zaliczek na podatek (fr. *acomptes provisionnels*): w lutym, maju oraz we wrześniu. Istnieje możliwość zapłaty zaliczek comiesięcznie (fr. *prelevements mensuels*) przez okres dziesięciu miesięcy, tj. od stycznia do października w wysokości 1/10 podatku należnego za poprzedni rok. Jedynie w przypadku dochodu za pierwszy przepracowany rok, płaci się go jednorazowo we wrześniu następnego roku.

Co ważne, w przypadku osób będących zatrudnionych na umowę o pracę, inaczej niż w Polsce, osoby te samodzielnie odprowadzają zaliczki do właściwego urzędu skarbowego, ich pracodawca nie jest płatnikiem i nie uczestniczy w pobieraniu za nich podatku. To organ podatkowy oblicza na podstawie deklarowanego dochodu wysokość podatku, jaką ma uiścić za dany rok podatkowy podatnik i przesyła we wrześniu podatnikowi decyzję, w której go informuje o wysokości podatku do zapłaty (fr. *avis d'imposition*). W przypadku jakichkolwiek niejasności podatnik jest wzywany przed właściwy organ w celu złożenia wyjaśnień lub dokonania korekty.

Cechą charakterystyczną dla obliczania podatku od dochodu jest istniejący w prawie francuskim system ilorazu rodzinnego, zawierającego tzw. części fiskalne. Łączny dochód do opodatkowania rodziny we Francji wynika z podzielenia rzeczywistego dochodu przez odpowiednią liczbę części fiskalnych. Pierwsza część przypada na osobę samotną, dwie części na małżonków, po pół części na każde z dwojga pierwszych dzieci będących na utrzymaniu i po jednej części na każde następną

dziecko. Wspólne rozliczanie małżonków jest obowiązkowe i nie zależy od wybranego przez nich ustroju majątkowego. Tak samo osoby żyjące w administracyjnie sformalizowanym związku jakim jest we Francji tzw. pacs (fr. *pacte civil de solidarite*) mają obowiązek złożenia wspólnej deklaracji. Kara za niezgłoszenie zeznania podatkowego w terminie oraz za opóźnienie płatności poszczególnych rat wynosi we Francji 10 proc. wartości naliczonego podatku.

Ulgi podatkowe i zwolnienia

Do najważniejszych ulg od podatku od osób fizycznych, oprócz: odliczeń przy niektórych wydatkach dla osób niepełnosprawnych, odliczeń przy zatrudnieniu pomocy domowej itd., ustawa z dnia 21 sierpnia 2007 r. zwana ustawą o promocji pracy i zatrudnienia oraz zwiększeniu siły nabywczej (fr. *loi en faveur du travail, de l'emploi et du pouvoir d'achat*) w skrócie TEPA wprowadziła do francuskiego systemu podatkowego m.in. nowe ulgi podatkowe i zwolnienia.

Zwolnienie z opodatkowania godzin nadliczbowych

Zgodnie z art. 1 ustawy o promocji pracy i zatrudnienia oraz zwiększeniu siły nabywczej począwszy od dnia 1 października 2007 r. są zwolnione od opodatkowania podatkiem dochodowym od osób fizycznych godziny nadliczbowe. Przy czym obojętne jest, czy dana osoba zatrudniona jest na pełny etat czy pracuje na pół etatu. Nie oznacza to jednak, że przepracowane, nadliczbowe godziny nie powinny widnieć w zeznaniu podatkowym, wręcz przeciwnie winny być one wykazane w specjalnie wyznaczonej do tego rubryce poświęconej właśnie godzinom nadliczbowym.

Zwolnienie z opodatkowania godzin przepracowanych przez studentów

To zwolnienie dotyczy uczniów oraz studentów do 25 roku życia. Wyłączeniu podlega wynagrodzenie osiągnięte za wykonywaną przez nich pracę zarówno w okresie roku szkolnego jak i podczas okresu wakacyjnego. Limit podlegający wyłączeniu nie może przekroczyć trzykrotności najniższego wynagrodzenia we Francji, (tzw. SMIC). Powyżej tej kwoty, pozostały dochód podlega opodatkowaniu. Co ważne, zwolnienie to ma zastosowanie, nawet jeżeli student czy uczeń rozlicza się z fiskusem wspólnie z rodzicami.

2.4.2. Podatek dochodowy od osób prawnych

Podatek dochodowy od osób prawnych jest to podatek bezpośredni, któremu podlegają spółki lub inne osoby prawne, które osiągnęły dochody na terytorium Francji. Dochodem jest nadwyżka sumy przychodów nad kosztami ich uzyskania, osiągnięta w roku podatkowym ze źródeł przychodów położonych na terytorium Francji.

Podatkami CIT we Francji, objęte są:

- ze względu na ich formę prawną, bez względu na ich przedmiot działalności:
 - spółki akcyjne (fr. *societes anonymes SA*),
 - spółki akcyjne uproszczone (fr. *societes par actions simplifiees SAS*),
 - spółki komandytowo-akcyjne (fr. *societes en commandite par actions SCA*),
 - spółki z ograniczoną odpowiedzialnością (fr. *societes a responsabilite limitee SARL*)
 - oraz w niektórych sytuacjach spółdzielnie (fr. *societes cooperatives*)
- ze względu na przedmiot ich działalności:
 - spółki cywilne (fr. *societes civiles*), których przedmiotem działalności jest handel lub produkcja
 - stowarzyszenia, prowadzące działalność przynoszącą zysk.

Podstawowa stawka CIT we Francji wynosi 33,33% podstawy opodatkowania.

Wszelkie jednostki zarówno publiczne jak i prywatne (stowarzyszenia, fundacje), których przedmiot działalności nie jest nastawiony na zysk, nie podlegają podatkowi CIT. Niemniej, jeżeli te jednostki czerpią zyski ze swojego majątku: z części lub z całości nieruchomości, z działalności rolnej, niektórych kapitałów pieniężnych, wówczas ich dochód z tych źródeł objęty jest 24% lub 10% stawką CIT. Wyjątek stanowią fundacje mające status fundacji użyteczności publicznej, które nie płacą podatku z zysków ze swojego majątku.

Podatkowi od osób prawnych we Francji zarówno w przypadku francuskich rezydentów, jak i nierezydentów podlegają jedynie dochody osiągnięte przez te podmioty ze źródeł położonych na terytorium Francji, bez względu skąd pochodzą. W konsekwencji oznacza to, że dochody spółki francuskiej zrealizowane poza Francją nie będą podlegać opodatkowaniu we Francji (tak samo przedsiębiorstwo francuskie, które poniesie straty za granicą nie będzie mogło odliczyć tych strat od podatku należnego), natomiast dochody zagranicznej spółki zrealizowane na terenie Francji będą podlegać opodatkowaniu we Francji.

Zgodnie z francusko-polską umową o unikaniu podwójnego opodatkowania, opodatkowaniu francuskim CIT mogą podlegać dochody polskiego przedsiębiorcy w zakresie, w jakim pozostają one w związku z działalnością gospodarczą prowadzoną przez tego przedsiębiorcę na terytorium Francji za pośrednictwem położonego tam zakładu, tj. stałej placówki, w której całkowicie lub częściowo wykonuje się działalność przedsiębiorstwa. W świetle tej umowy, za zakład uznaje się miejsce zarządzania, filię, biuro w którym prowadzona jest działalność handlowa, zakład fabryczny, warsztat, miejsca wydobywania bogactw naturalnych oraz budowę albo montaż, których okres przekracza 12 miesięcy. Zakładem nie jest natomiast działalność, nawet wykonywana za pośrednictwem stałej placówki, o charakterze przygotowawczym lub pomocniczym.

Zeznanie podatkowe

Podatnicy podatku CIT wypełniają co roku zeznanie podatkowe nr 2065 i dołączają do tego odpowiednie aneksy:

- 2033 A 2033 G w przypadku systemu uproszczonego
- 2050 2059 G w przypadku systemu zwykłego.

Podobnie jak w przypadku zeznania podatkowego od osób fizycznych podatnicy podatku od osób prawnych oprócz możliwości złożenia zeznania w formie papierowej mogą to zrobić za pośrednictwem Internetu. W przypadku największych przedsiębiorstw, których obroty roczne przekraczają 15 000 000 euro, lub które podlegają Dyrekcji ds. Dużych Przedsiębiorstw (fr. DGE *Direction des Grandes Entreprises*) procedura za pośrednictwem Internetu jest obowiązkowa.

Zeznanie nr 2065 z aneksami ma zostać złożone najpóźniej :

- do dnia 30 kwietnia roku następnego w przypadku gdy:
 - ostatni dzień roku obrachunkowego przypada na dzień 31 grudnia lub
 - gdy w poprzednim roku nie nastąpiło zamknięcie roku obrachunkowego (ale nastąpi do 31 stycznia),
 - w ciągu trzech miesięcy od momentu zakończenia roku obrachunkowego, jeżeli rok ten nie pokrywa się z końcem roku kalendarzowego, tj. 31 grudnia.

Ustawowy ostatni dzień na złożenie zeznania 30 kwiecień jest zazwyczaj co rok przedłużany o kilka dni dla ułatwienia wszelkich kroków podatnikom.

2.4.3. Podatek od towarów i usług - VAT

Określany w Polsce jako podatek od towarów i usług (VAT) w języku francuskim nazwany jest *taxe sur la valeur ajoutée* w skrócie - TVA, czyli dosłownie tłumacząc oznacza podatek od wartości dodanej. Jest to podatek pośredni, czyli taki, który z punktu widzenia ekonomicznego przede wszystkim obciąża podmioty będące finalnymi konsumentami zakupionych towarów i usług.

Terytorium, na którym obowiązuje francuski podatek VAT (TVA) to: Francja kontynentalna, Korsyka, Księstwo Monako, wody terytorialne oraz departamenty zamorskie: Gwadelupa, Martynika, oraz wyspa Reunion. Niemniej, te trzy ostatnie departamenty są, tak samo jak kraje trzecie, traktowane jako terytoria eksportu w stosunku do Francji kontynentalnej. Podatku VAT nie stosuje się czasowo w departamencie Gujany Francuskiej.

Stawki podatku VAT obowiązujące we Francji:

Stawka podstawowa:

- 20 % jest to stawka podstawowa od 1 kwietnia 2000 r. Ma zastosowanie do wszystkich towarów i usług, które nie są objęte stawką obniżoną

Stawki preferencyjne:

- 10 % (od 1 stycznia 2012r.) ma zastosowanie do zakupu, importu, sprzedaży, dostawy, lub pośrednictwa produktów rolnictwa, rybołówstwa, drewna, nawozów, książek, importu dzieł sztuki, w tym antyków, niektórych prac remontowych domów i mieszkań nie starszych niż 2 lata,
- 5,5 % obejmuje większość produktów żywnościowych, produktów rolnych, produktów potrzebnych dla rolnictwa, wyposażenia i usług dla osób niepełnosprawnych, leków nierefundowanych, książki,
- 2,1% obejmuje leki refundowane przez Państwo (*securite sociale*), sprzedaż żywych zwierząt rzeźnych osobom niebędącymi podatnikami, jak również na niektóre przedstawienia, publikacje prasowe.

We Francji istnieje wiele odrębnych uregulowań dotyczących podatku VAT w niektórych rodzajach działalności gospodarczej. Tak jest np. w przypadku działalności bankowej oraz finansowej lub działalności biur podróży, czy też przy sprzedaży nieruchomości.

Z kolei do niektórych usług i towarów nie nalicza się podatku VAT. Chodzi tutaj przede wszystkim o:

- rybołówstwo morskie
- handel oraz usługi wewnątrzspółnotowe
- dzieła przekazywane na cel społeczny lub filantropijny
- usługi lecznicze, paracecznicze
- usługi edukacyjne
- wynajem budynków
- wynajem mieszkań umeblowanych.

Sposoby rozliczeń VAT

To w jaki sposób przedsiębiorca winien się rozliczać z podatku VAT zależy przede wszystkim od rodzaju działalności jaką prowadzi oraz wysokości jego rocznych obrotów. Przedsiębiorcy, których obroty przekraczają 760 000 euro są zobowiązani do składania deklaracji VAT elektronicznie.

System uproszczony

System ten polega na składaniu deklaracji VAT raz na kwartał w kwietniu, lipcu, październiku oraz grudniu oraz złożeniu deklaracji rocznej CA12/CA12E. Ponadto obowiązują tutaj mniej skomplikowane procedury dotyczące rachunkowości i składania rocznego bilansu jak też rachunku zysków i strat.

System ten dotyczy tych przedsiębiorstw, których wysokość rocznych obrotów wynosi:

- roczny obrót mieści się w granicach od 82 800 do 91 000 euro przy sprzedaży towarów,
- roczny obrót mieści się w granicach od 33 200 do 35 200 euro w przypadku działalności usługowej.

2.4.4. Podatek od wynagrodzeń

Podatek od wynagrodzeń (*fr. taxe sur les salaires*) dotyczy tylko tych pracodawców, którzy nie płacą podatku VAT. Oprócz tego, nie obciąża on:

- Państwa w jego wydatkach budżetowych
- jednostek terytorialnych (regionów, departamentów, gmin)
- przedsiębiorstw rolniczych.

Podstawę naliczenia podatku stanowi suma wynagrodzeń wypłaconych w ciągu ubiegłego roku ogółowi personelu. Stawki podatku od wynagrodzeń zależą od wysokości indywidualnego wynagrodzenia.

I tak za wynagrodzenie brutto wypłacone w 2018 r (podatek płatny w 2019):

Roczne wynagrodzenie pracownika	Stawka podatku
Poniżej lub równe 7 799 euro	4,25%
7 799 do 15 572 euro	8,50%
powyżej 15 572 euro	13,60%
Zniesiony prawem finansowym w 2018 r	20%

W zależności od wysokości dochodu podatek może być pobierany co miesiąc, kwartalnie lub raz do roku:

Wszelkich dodatkowych informacji na temat podatku od wynagrodzeń można uzyskać w utworzonych specjalnie dla małych i średnich przedsiębiorstw oraz dla wolnych zawodów, rzemieślników, handlowców, rolników Wydziałach Podatkowych Przedsiębiorstw noszących nazwę *Service des Impôts des Entreprises*. Wydziały te działają od dnia 1 stycznia i mieszczą się w każdym francuskim *Hotel des impôts*.

2.4.5. Inne podatki i opłaty lokalne

Podatki te są administrowane przez organy podatkowe samorządu terytorialnego i stanowią źródło dochodów własnych gmin.

Podstawową charakterystyką podatków lokalnych, jest to, że podstawę opodatkowania stanowi wartość czynszowa katastralna. Wartość czynszowa katastralna oszacowywana jest każdorazowo przez administrację. Podatki lokalne pobierane są przez Skarb Państwa na rzecz jednostek terytorialnych (regionów, departamentów, gmin). Głównymi a zarazem najważniejszymi podatkami lokalnymi są: podatek od nieruchomości, podatek mieszkaniowy, opłaty w zakresie odbioru, transportu i utylizacji stałych odpadów komunalnych oraz wkład ekonomiczny lokalny, którym

Warunki życia i pracy w krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego
Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
Departament Rynku Pracy

1 stycznia 2010r. został zastąpiony tzw. podatek zawodowy. Stawki poszczególnych podatków są wyznaczane przez poszczególne rady, niemniej, stawka opodatkowania nie może przekroczyć limitów podatkowych wyznaczonych każdorazowo przez Państwo.

Podatek od nieruchomości

Podatek od nieruchomości (fr. *taxe fonciere*) jest lokalnym podatkiem pobieranym przez samorząd gminny, w którym przedmiotem opodatkowania jest posiadanie nieruchomości. Podatnikiem podatku od nieruchomości zarówno w przypadku nieruchomości zabudowanych jak i niezabudowanych jest osoba będąca właścicielem danej nieruchomości na dzień 1 stycznia roku, za który podatek jest pobierany. Stale zwolnione z podatku są nieruchomości będące własnością Skarbu Państwa, budynki rolne przeznaczone na działalność rolniczą.

Podatek mieszkaniowy

Podatnikami podatku mieszkaniowego (fr. *taxe d'habitation*) są osoby korzystające z lokalu mieszkalnego. Osobę podatnika ustala się na dzień 1 stycznia roku, którego podatek dotyczy. Aby lokal podlegał opodatkowaniu, musi posiadać wyposażenie, choćby minimalne, pozwalające na stałe zamieszkanie. Do lokalu mieszkalnego zalicza się ponadto takie przynależności jak garaż, piwnica czy ogródek. Podatnikiem jest zawsze osoba, która faktycznie korzysta z mieszkania bez względu na posiadany tytuł prawny (umowa własności, umowa najmu itp.). Oznacza to, że jeżeli osobą faktycznie korzystającą z mieszkania jest właściciel to wówczas płaci on podatek od nieruchomości oraz podatek mieszkaniowy. W przypadku umowy najmu, za wynajęty lokal mieszkaniowy podatek uiszcza najemca, natomiast podatek od nieruchomości płaci właściciel.

Podstawą opodatkowania jest również wartość czynszowa katastralna. Podatnicy, którzy mają na utrzymaniu własne dzieci lub osoby starsze (rodziców, dziadków, etc.) automatycznie uzyskują ulgę w wysokości 10 – 15% należnego podatku. Istnieje również możliwość odliczeń od podstawy opodatkowania w przypadku osób niepełnosprawnych. Niemniej, aby te osoby mogły skorzystać z ulgi, muszą wypełnić specjalny formularz (nr 1206 GD-SD).

W deklaracji za podatek mieszkaniowy umieszcza się też kwotę opłaty, jaką podatnik winien uiścić za abonament radiowo telewizyjny (fr. *redevance audiovisuelle*), w przypadku posiadania odbiornika TV. Osoby, które nie posiadają telewizora powinny zaznaczyć kratkę znajdującą się na pierwszej stronie deklaracji „*contribution a l'audiovisuelle public*”. Jeżeli kwadrat nie jest zakreślony, automatycznie naliczona zostaje opłata w wysokości 139 € za 2017 rok.

Wkład ekonomiczny lokalny

Z dniem 1 stycznia 2010 r. został zniesiony podatek zawodowy (fr. *Taxe professionnelle*) (fr. *contribution économique territoriale*), a na jego miejsce został wprowadzony wkład ekonomiczny lokalny w skrócie CET, składający się z dwóch części: wkładu gruntowego (fr. *la cotisation fonciere des entreprises*), w skrócie CFE, obliczanego w oparciu o wartość nieruchomości, oraz wkładu od wartości dodanej (VAT) przedsiębiorstwa (fr. *La cotisation sur la valeur ajoutée des entreprises*), w skrócie CVAE, której stawka jest progresywna: 0% (dla firm o obrotach niższych niż 500 000 euro), 0,5% dla przedsiębiorstw, których obrót wynosi od 500 000 euro do 3 mln euro, 1,4% w przypadku przedsiębiorstw, których obrót waha się od 3 mln – 10 mln, 1,5% dla przedsiębiorstw o obrotach pomiędzy 10 mln a 50 mln euro i więcej.

Podstawę naliczenia podatku stanowi wartość używanych środków trwałych dla firm handlowych i obrót roczny dla podatników wykonujących wolne zawody.

Do złożenia zeznania podatkowego przeznaczona jest deklaracja nr 1003 (lub deklaracja nr 1003S), którą należy złożyć najpóźniej w terminie do 30 kwietnia.

W przypadku pomyłki w zeznaniu podatkowym podatnik ma 3 lata na skorygowanie danych zawartych w złożonym zeznaniu. Nieprawidłowości można zgłosić osobiście w urzędzie lub listownie. Po 3 latach zarówno podatnik jak i urząd skarbowy nie mogą zakwestionować złożonych deklaracji podatkowych.

2.4.6. Adresy stron internetowych zawierających więcej informacji z powyższego zakresu

<http://www.impots.gouv.fr>

<http://finances.fr.msn.com/impots/default.aspx>

<http://www.lecese.fr/>

<http://www.economie.gouv.fr/>

<http://www.diplomatie.gouv.fr/>

<http://www.service-public.fr>

<http://www.legifrance.gouv.fr>

2.5. Zabezpieczenie społeczne

2.5.1 Świadczenia z ubezpieczeń społecznych beneficjenci i warunki uzyskania

Francuski system ubezpieczeń społecznych prawie w całości pokrywa koszty leczenia zdrowotnego ubezpieczonego. System ten łączy 4 rodzaje ubezpieczeń:

- ✓ ubezpieczenie chorobowe,
- ✓ ubezpieczenie dla osób w starszym wieku,
- ✓ ubezpieczenie rodzinne
- ✓ ubezpieczenie od wypadków przy pracy.

System uzupełniają, między innymi, obowiązkowe ubezpieczenia dla bezrobotnych i dodatkowe ubezpieczenia emerytalne.

Pracodawca opłaca składki pracodawcy (około 40% wynagrodzenia brutto pracownika), a pracownik składki w części przypadającej na pracownika (około 20 % wynagrodzenia pracownika). Składki są pobierane przez URSSAF

Prawo do świadczeń z ubezpieczeń społecznych przysługuje osobie posiadającej nadany numer ubezpieczenia społecznego - Sécurité sociale.

Numer ten jest nadawany jest Polakom przy pierwszym zatrudnieniu we Francji.

Z ogólnego systemu ubezpieczeń społecznych mają prawo korzystać:

- wszyscy, którzy otrzymuje wynagrodzenie za pracę,
- osoby, które pozostają na utrzymaniu uprawnionego do ubezpieczenia (m.in. współmałżonek, konkubent/konkubina, dzieci poniżej 20 r. życia, rodzice), przy czym każda z tych osób mająca więcej niż 16 lat otrzymuje własny numer ubezpieczenia społecznego i własną carte Vitale.

Osoby prowadzące działalność gospodarczą, z wyjątkiem rolników, są ubezpieczone w specjalnej kasie RSI (*Regime social des independants*), a rolnicy w MSA (*Mutuelle sociale agricole*) – jest to odpowiednik polskiego KRUS-u. Przysługują im te same prawa, co uprawnionym w Securite sociale.

Procedury uzyskania numeru ubezpieczenia społecznego:

1. Pracodawca zgłasza zatrudnionego do URSSAF-u (*Union de Recouvrement des Cotisations de Sécurité Sociale et d'Allocations Familiales*- urząd pobierający składki na ubezpieczenie społeczne i świadczenia rodzinne). Składa deklarację o zatrudnieniu, w której występuje z wnioskiem o wpisanie polskiego pracownika do francuskiego spisu osób fizycznych.
2. Po ok. 2 tygodniach pracodawca otrzymuje potwierdzenie zgłoszenia wniosku.
3. Pracownik otrzymuje najpierw numer prowizoryczny. Po kilku tygodniach otrzymuje zaświadczenie o przynależności do ubezpieczenia społecznego i formularz do wypełnienia, aby uzyskać informatyczną kartę ubezpieczonego *Carte Vitale*, z ostatecznym numerem ewidencyjnym.

Czasami zdarza się, że po 3 miesiącach pracownik nie posiada nadal ostatecznego numeru ewidencyjnego. Powinien on wówczas sam zgłosić się do kasy chorych właściwej miejscu zamieszkania z prośbą o przyznanie numeru. Otrzyma wtedy do wypełnienia odpowiedni formularz. Do wniosku musi dołączyć: kopię aktu urodzenia na druku wielojęzycznym, kopie umowy o pracę, 4 odcinki wypłaty – pierwszy i trzy ostatnie – oraz RIB (dokument z danymi bankowymi).

Numer Sécurité sociale składa się z:

- kodu płci (1-mężczyzna; 2 – kobieta)
- dwóch ostatnich cyfr roku urodzenia
- miesiąca urodzenia
- departamentu urodzenia (99 – osoby urodzone poza granicami Francji)
- państwa urodzenia (Polska – 122)
- kodu nadanego przez urząd statystyczny

Numer ubezpieczenia społecznego niezbędny jest do otrzymywania:

- świadczeń w naturze, czyli zwrotów kosztów leczenia (m. in. wizyty u lekarza, dentysty, zakup leków, badania laboratoryjne, hospitalizację)
- świadczeń pieniężnych (m. in. zasiłku chorobowego, macierzyńskiego, renty, emerytury) uzyskanie prawa do tych świadczeń zależy od czasu przynależności do Securite sociale.
- świadczeń rodzinnych z CAF-u

Jednakże otrzymanie numeru Securite sociale nie jest równoznaczne z nabyciem praw do świadczeń z Securite sociale i CAF-u.

Praw do zwrotu kosztów leczenia nabiera osoba, która przepracowała:

- 60 godz. w ciągu miesiąca lub w okresie 30 kolejnych dni
- LUB
- 120 godz. w ciągu 3 miesięcy
- LUB
- 1200 godzin w ciągu roku.

Przepracowanie ww. liczby godzin daje prawo do zwrotu kosztów leczenia przez 12 miesięcy. Okres uprawnień do tych świadczeń trwa rok od zakończenia umowy ubezpieczeniowej.

Z ogólnego ubezpieczenia społecznego ma prawo korzystać:

◇ Każda osoba, która otrzymuje wynagrodzenie za pracę.

◇ Osoby, które pozostają na utrzymaniu uprawnionego do ubezpieczenia, tak zwane *ayants-droit* (między innymi: współmałżonek, konkubent/konkubina, dzieci poniżej 20. roku życia, rodzice). Każda z tych osób, mająca więcej niż 16 lat, otrzymuje własny numer Sécurité sociale i własną *Carte Vitale*.

Obywatel polski ma prawo do zasiłków przyznawanych przez Kasę Świadczeń Rodzinnych (CAF), jeżeli przebywa we Francji w sposób stały i regularny, posiada prawo do świadczeń z systemu ubezpieczenia powszechnego i zgłasza regularnie dochody do urzędu skarbowego. Wysokość zasiłków rodzinnych jest obliczana na podstawie zeznania podatkowego.

Przynależność do danego systemu ubezpieczeń społecznych zależy od statusu zawodowego ubezpieczonego. W związku z tym rozróżnia się następujące systemy: ogólny, urzędników służby cywilnej oraz urzędników wojskowych, samorządu terytorialnego, specjalny przedsiębiorstw (dla m.in. górnictwa, notariatu, sektora elektryczności i gazownictwa, transportu kolejowego, transportu w regionie paryskim, Banku Narodowego itd.), marynarzy, Francuzów przebywających za granicą, studentów, Senatu i Zgromadzenia Narodowego, rolników, samozatrudnionych, osób wykonujących wolny zawód.

Należy podkreślić, że 80% społeczeństwa przynależy we Francji do ogólnego systemu ubezpieczeń społecznych.

Korzystanie z ogólnego ubezpieczenia społecznego we Francji uzależnione jest od spełnienia dwóch warunków:

- uzyskiwania wynagrodzenia za pracę warunkującego płatność składki,
- zależności istnienia stosunku podporządkowania między pracownikiem a pracodawcą.

Składki społeczne we Francji obejmują:

- ubezpieczenie emerytalne,
- ubezpieczenia zdrowotne,
- ubezpieczenia macierzyńskie,
- ubezpieczenie rentowe,
- ubezpieczenie na wypadek śmierci.

2.5.1.1. Emerytura

Reforma z 2010 r. podniosła podstawowy wiek emerytalny. Od 2017r. minimalny wiek, w jakim będzie można nabyć emeryturę będzie wynosił 62 lata (aktualnie 60).

Wiek emerytalny we Francji jest taki sam dla kobiet i mężczyzn 60-62 lata i zależy on od roku urodzenia. Wiek, który pozwala na otrzymywanie pełnej emerytury to 65-67 lat, również w zależności od roku urodzenia.

Rok urodzenia	Wiek przejścia na emeryturę	Wiek przejścia na pełną emeryturę
Przed 01/07/1951	60 lat	65 lat
od 01/07/1951 do 31/12/1951	60 lat i 4 m-ce	65 lat i 4 m-ce
1952	60 lat i 9 m-cy	65 lat i 9 m-cy
1953	61 lat i 2 m-ce	66 lat i 2 m-ce

1954	61 lat i 7 m-cy	66 lat i 7 m-cy
Od 1955	62 lata	67 lat

Nabywanie prawa do francuskiej emerytury

Emerytura podstawowa opiera się na gromadzeniu kwartałów emerytalnych.

1 kwartał emerytalny jest zaliczony, jeżeli zarobki pracownika osiągną w okresie roku kalendarzowego kwotę 150 x minimalna stawka godzinowa *SMIC* (w 2018 r. jest to 1498,47 euro, czyli 150 x 9,88/h) i pracodawca odprowadzi wymagane składki od tej kwoty. Aby zaliczyć 4 kwartały emerytalne (rok pracy) roczne wynagrodzenie pracownika powinno więc być czterokrotnie wyższe.

Zasady naliczania stażu emerytalnego Polaka, który pracował w Polsce i we Francji

- ◇ Jeżeli Polak występujący o emeryturę z ZUS-u nie posiada wymaganego okresu ubezpieczenia w Polsce, wówczas ZUS doliczy mu okresy ubezpieczenia z Francji.
- ◇ Francuska Kasa Emerytalna dolicza okresy ubezpieczenia z Polski do wysługi lat.

Gdzie należy złożyć wniosek o emeryturę

Polak składa wniosek o emeryturę tylko w jednym państwie członkowskim:

- Jeżeli mieszka w Polsce oraz posiada okresy ubezpieczenia w Polsce i Francji (ew. w innych państwach członkowskich) składa wniosek o emeryturę w Polsce (w ZUS lub KRUS)
- Jeżeli mieszka we Francji oraz posiada okresy ubezpieczenia w Polsce i Francji (ew. w innych państwach członkowskich) składa wniosek o emeryturę we Francji (CNAV, MSA)
- Jeżeli mieszka we Francji i nie posiada okresów ubezpieczenia w tym kraju, ale posiada okresy ubezpieczenia w Polsce i ew. w innych państwach członkowskich, składa wniosek w państwie, w którym był ostatnio ubezpieczony (ew. w CNAV, który przekaże wniosek do właściwej instytucji)
- Jeżeli posiada wyłącznie okresy ubezpieczenia w Polsce, a mieszka we Francji, składa wniosek do ZUS (ew. w CNAV, który przekaże wniosek do ZUS)

O świadczenia emerytalne należy ubiegać się co najmniej 6 m-cy przed przejściem na emeryturę, ponieważ procedura przyznawania emerytury w kilku krajach może być długa.

Świadczenia emerytalne wypłacane są zazwyczaj na rachunek bankowy w kraju zamieszkania, Na wniosek emeryta może być przekazywana na rachunek bankowy w Polsce lub we Francji.

Wyliczanie wysokości emerytury

We Francji, wysokość emerytury podstawowej zależy od liczby zaliczonych trymestrów i wysokości wynagrodzenia z okresu 10-24 „najlepszych lat”. Wysokość emerytury dodatkowej zależy od zgromadzonych punktów emerytalnych,

Wysokość emerytury „unijnej” jest obliczana oddzielnie przez różne kraje, w tym wypadku przez Polskę i Francję. Każde państwo oblicza teoretyczną wysokość emerytury, czyli świadczenie, które przysługiwałoby gdyby wszystkie okresy ubezpieczeniowe zostały przebyte w jednym państwie. Następnie każde państwo oblicza rzeczywistą procentową wysokość świadczenia zgodnie z długością okresu ubezpieczenia i wysokością odprowadzonych składek w tym państwie.

Instytucje wypłacające emeryturę we Francji:

We Francji każdy pracownik najemny ma prawo do świadczeń emerytalnych z dwóch źródeł. Emerytura podstawowa wypłacana jest z państwowej kasy emerytalnej CNAV (*Caisse nationale de l'assurance vieillesse*), a emerytura dodatkowa z kasy, do której zostały odprowadzone przez pracodawcę obowiązkowe składki na dodatkowy fundusz emerytalny.

Dodatkowe fundusze emerytalne:

- ◇ ARRCO (*Association des régimes de retraite complémentaire*) dla pracowników sektora prywatnego,
- ◇ AGIRC (*Régime des cadres*) dla pracowników na stanowiskach kierowniczych,
- ◇ IRCANTEC (*Institution de retraite complémentaire des agents non titulaires de l'État et des collectivités publiques*) dla pracowników sektora państwowego.

Każda osoba, która pracuje lub pracowała we Francji ma prawo do wglądu do swojego konta emerytalnego.

Najlepiej założyć osobiste konto na stronie internetowej: www.lassuranceretraite.fr Do stworzenia osobistego konta potrzebne są numer Sécurité sociale i adres poczty internetowej. Po wypełnieniu specjalnego formularza na stronie kasa emerytalna wysyła pocztą elektroniczną kod dostępu do osobistego konta. Po ponownym zalogowaniu się na stronie kasy emerytalnej wystarczy kliknąć na „relevé de carrière” by otworzyć dokument potwierdzający nabyte prawa do emerytury.

W dokumencie znajdują się następujące informacje:

- liczba uzyskanych kwartałów do emerytury;
- rodzaj aktywności: praca najemna, urlop macierzyński, zwolnienia chorobowe, bezrobocie, wypadek przy pracy;
- wysokość rocznego wynagrodzenia;
- wysokość wynagrodzenia zrewaloryzowanego.

Dokument ten informuje również o okresach przynależności do innych systemów ubezpieczeń społecznych, francuskich lub zagranicznych (*MSA, RSI...*) i nabytych z tego tytułu praw.

Więcej informacji na stronach:

CNAV (Caisse nationale de l'assurance vieillesse) Francuska Kasa Emerytalna

www.cnav.fr

ARRCO (Association des régimes de retraite complémentaire)

www.rrco.fr

AGIRC (Régime des cadres)

www.agirc-rrco.fr

IRCANTEC (Institution de retraite complémentaire des agents non titulaires de l'État et des collectivités publiques)

www.ircantec.fr

ZUS (Zakład Ubezpieczeń Społecznych)

I Oddział ZUS w Warszawie, Wydział Realizacji Umów Międzynarodowych – właściwy w odniesieniu do osób posiadających okresy ubezpieczenia we Francji lub mieszkających w tym kraju
ul. Kasprowicza 151

01-949 Warszawa

+48 (0) 22 569 36 36

www.zus.pl

2.5.1.2. Świadczenia z tytułu choroby

Podstawowe ubezpieczenie zdrowotne jest jednym ze składników obowiązkowych ubezpieczeń społecznych. Świadczenia z tytułu ubezpieczenia zdrowotnego są we Francji wypłacane przez Podstawową Kasę Ubezpieczenia Zdrowotnego (CPAM *Caisse Primaire d'Assurance Maladie*).

Ubezpieczony może ubiegać się zarówno o świadczenia pieniężne (*prestation en especes*) jak i zwrot kosztów leczenia i usług medycznych (*prestation en nature*). Prawo do świadczeń pieniężnych (np. zasiłku chorobowego, świadczenia z tytułu urlopu macierzyńskiego, renty inwalidzkiej, świadczenia RSA) zależy od długości okresu ubezpieczenia w *Sécurité sociale/MSA/RSI*.

Natomiast zwrot kosztów leczenia należy się każdej ubezpieczonej osobie, która przepracowała:

- 60 godzin w ciągu miesiąca lub w okresie 30 kolejnych dni;
- 120 godzin w ciągu 3 miesięcy;
- 1200 godzin w ciągu roku.

Skoordynowana opieka medyczna – *Parcours de soins coordonnés*

Na czym polega skoordynowana opieka medyczna?

Ubezpieczony powyżej 16 roku życia zobowiązany jest do wyboru lekarza pierwszego kontaktu (*medecin traitant*). Lekarzem pierwszego kontaktu może być lekarz medycyny ogólnej lub specjalista, wystarczy by zgodził się pełnić tę funkcję.

Lekarz pierwszego kontaktu w razie potrzeby kieruje ubezpieczonego do lekarza specjalisty, do szpitala, na dodatkowe badania lekarskie lub na zabiegi medyczne do masażysty-fizjoterapeuty czy pielęgniarza.

Bez skierowania można udać się na konsultacje do ginekologa, okulisty lub psychiatry.

Wydatki medyczne zalecone przez lekarza rodzinnego zwracane są wg stawek *Securite sociale*.

Pacjent, który uda się do lekarza specjalisty bez skierowania od lekarza pierwszego kontaktu, otrzyma mniejszy zwrot za koszt usługi (30%). Zmiana lekarza rodzinnego jest możliwa dopiero po złożeniu nowej deklaracji w kasie chorych.

Zasady refundowania kosztów leczenia w ramach skoordynowanej opieki medycznej:

- Za wizytę u lekarza kasa chorych zwraca 70% kosztów usługi, a za hospitalizację 80%.
- Niektóre leki są refundowane tylko w 60%, pozostała kwota kosztów leczenia, tak zwany bilet wyrównawczy (*ticket modérateur*) pokrywa pacjent.
- Za każdą wizytę u lekarza, badanie grupy krwi, prześwietlenie itp. kasa chorych potrąca 1 euro za udział w kosztach leczenia (*participation forfaitaire*), a za każdy refundowany lek 0,50 centów; suma ta jednak nie może przekroczyć 50 euro w skali roku.
- Kasa chorych nie potrąca 1 euro za wizytę u lekarza osobom poniżej 18 roku życia, kobietom ciężarnym od 6 m-ca ciąży do 12 dnia po porodzie oraz osobom, które posiadają CMU-C albo AME.
- W przypadku hospitalizacji ubezpieczony ma obowiązek opłacić tak zwany ryczałt dzienny kosztów pobytu w wysokości 18 euro. (Niektóre grupy osób są jednak zwolnione z opłacania tego ryczałtu, na przykład kobiety ciężarne w ostatnich 4 m-cach ciąży.)

Tylko osoby cierpiące na przewlekłe choroby lub poszkodowane w wypadku przy pracy są zwolnione ze wszystkich opłat. W *Sécurité sociale*, instytucji państwowej, został ustalony cennik usług medycznych, według którego refunduje się poniesione koszty.

Podstawowe ubezpieczenie społeczne *Sécurité sociale/MSA/RSI* pokrywa tylko część kosztów medycznych (np. 70% za wizytę u lekarza, 80% za pobyt w szpitalu). Różnicę opłaca pacjent.

Powszechna opieka zdrowotna – CMU (*Couverture Maladie Universelle de base*)

Prawo do powszechnej opieki zdrowotnej we Francji (CMU) ma osoba, w tym również obywatel polski, która spełnia warunki:

- mieszka we Francji nieprzerwanie przynajmniej od 3 m-cy wraz z członkami rodziny pozostającymi na jego utrzymaniu
- ma uregulowany pobyt we Francji
- nie ma prawa do innego ubezpieczenia
- jej dochody nie przekraczają ustalonego przez państwo pułapu finansowego.

Ubezpieczenie to jest bezpłatne dla rodzin zwolnionych od płacenia podatków, oraz beneficjentów RSA i CMU-C, w innym przypadku podlega składkom, które należy opłacać co 3 m-ce.

Aby otrzymać CMU należy wypełnić formularz Cerfa n°11419*03 (dostępny na stronie internetowej www.ameli.fr) i złożyć go w kasie chorych właściwej ze względu na miejsce zamieszkania, i dołączyć do niego wymagane dokumenty, których lista znajduje się na str. 4 formularza.

Prawo do CMU przydzielane jest na rok i nie jest przedłużane automatycznie. Aby przedłużyć prawo do CMU należy raz na rok wypełnić formularz Cerfa n°11419*03 i udokumentować sytuację finansową swoją i osób pozostających we wspólnym gospodarstwie domowym.

CMU pokrywa koszty leczenia na takich samych zasadach jak ubezpieczenie ogólne. Ubezpieczony płaci tzw. *ticket modérateur*, czyli opłaca koszty leczenia nie pokrywane przez ubezpieczyciela, chyba, że posiada *mutuelle*, czyli dodatkowe ubezpieczenie zdrowotne.

Bezpłatne państwowe ubezpieczenie dodatkowe - CMU-C (*Couverture Maladie Universelle Complementary*)

CMU-C kieruje się do osób o niskich dochodach i pozwala im korzystać z uzupełniającego ubezpieczenia zdrowotnego. Przewidziane zostały również dyspozycje dotyczące pomocy w zakupie ubezpieczenia uzupełniającego: prawo do CMUC ma każdy zainteresowany, jego małżonek, konkubin, partner i osoby poniżej 25 roku życia będące na utrzymaniu zainteresowanego, pod 4 warunkami:

1. Okres zamieszkania we Francji zainteresowanego przekracza 3 miesiące.
2. Zainteresowany legalnie zamieszkuje na terytorium Francji (ma uregulowany pobyt).
3. Zainteresowany posiada ubezpieczenie podstawowe.
4. Roczny dochód gospodarstwa domowego nie przekracza maksymalnej granicy ustalonej dla CMU-C (kwoty obowiązujące od 1 lipca 2018):
 - » 8 810,0 € dla osoby samotnej (lub 734,17 euro miesięcznie)
 - » 13 215,0 € dla dwóch osób (lub 1 101,25 euro miesięcznie)
 - » 15 858,0 € dla trzech osób (lub 1 321,50 euro miesięcznie)

Warunki życia i pracy w krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego
Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
Departament Rynku Pracy

- » 18 501,0 € dla czterech osób (lub 1 541,75 euro miesięcznie)
- » plus 3 524 € na każdą dodatkową osobę.

CMU-C obejmuje:

- refundację „*ticket modérateur*”, czyli różnicę pomiędzy kwotą refundowaną przez ubezpieczenie podstawowe a ceną usługi przewidzianą przez *Securite sociale*;
- 1 euro *participation forfaitaire*, czyli udział w kosztach leczenia;
- refundację wykroczenia poza taryfę zakontraktowaną dla zakupu okularów, protez słuchowych, aparatów dentystycznych w granicach określonych kwotowo,
- zwolnienie z wyłożenia przez ubezpieczonego zaliczki tytułem kosztów za konsultacje lekarskie, w aptece przy zakupie leków wskazanych na receptę, w laboratoriach.

Wniosek o przyznanie CMU-C należy złożyć osobiście w kasie chorych właściwej miejscu zamieszkania, lub wysłać go pocztą.

W celu wypełnienia wniosku należy:

- wypełnić formularz Cerfa n°12504*03, który znajduje się na stronie www.ameli.fr
- wypełnić deklarację o dochodach osób żyjących we wspólnym gospodarstwie domowym
- dołączyć odcinki wypłaty wszystkich przyszłych beneficjentów CMU-C z 12 miesięcy poprzedzających złożenie podania
- załączyć dokumenty, których lista znajduje się na str. 4 formularza (m.in. fakturę za elektryczność, dowód stałego miejsca zamieszkania we Francji, rozliczenie podatkowe)
- wypełnić formularz S 3712 lub S3713, w którym deklaruje się wybrane dodatkowe ubezpieczenie.

Nie należy mylić Powszechnej Opieki Zdrowotnej (CMU) i Uzupełniającej Powszechnej Opieki Zdrowotnej (CMU-C). O ile CMU jest prawem do ubezpieczenia zdrowotnego, to CMU-C jest uzupełnieniem do podstawowego ubezpieczenia, ale nie zastępuje go. Jeżeli zainteresowany nie przynależy do żadnego systemu ubezpieczenia zdrowotnego może korzystać z CMU bez względu na to, jakie dochody osiąga. Natomiast nie mógłby on korzystać z CMU-C, gdyż opieka ta przyznawana jest przy uwzględnieniu kryterium dochodu.

Dodatkowe ubezpieczenie dobrowolne – *Mutuelle*

W celu uzyskania zwrotu kosztów leczenia niepokrywanych przez *Securite sociale*, należy ubezpieczyć się dodatkowo w jednej z prywatnych firm ubezpieczeniowych *mutuelle* lub *caisse de prevoyance*.

Cena dodatkowego ubezpieczenia zależy od wybranej opcji ubezpieczenia, wieku ubezpieczonego oraz jego miejsca zamieszkania, i można ją negocjować bezpośrednio z firmą ubezpieczeniową.

Dla osób o niskich dochodach *Securite sociale* proponuje pomoc finansową na opłacenie dodatkowego ubezpieczenia. Wysokość dofinansowania zależy od dochodów i wieku ubezpieczonego. Pomoc jest przyznawana indywidualnie na każdego członka rodziny. Aby ją otrzymać należy wypełnić formularz Cerfa n°12812*01, który można otrzymać w oddziale kasy chorych albo pobrać ze strony internetowej www.ameli.fr i odesłać go wraz z wymaganymi dokumentami do kasy chorych.

Świadczenia te otrzymuje się w formie zaświadczenia – czeku, który należy złożyć w wybranej *mutuelle*. Pomoc w opłacaniu *mutuelle* jest przyznawana na rok; prawa do świadczenia są

rozpatrywane raz do roku. Dla najbiedniejszych ubezpieczenie społeczne zapewnia darmowe uzupełniające ubezpieczenie zdrowotne - CMUC (Couverture maladie universelle complementaire)

Ubezpieczenie Prevoyance - ubezpieczenie następstw nieszczęśliwych wypadków, takich jak stała lub czasowa niezdolność do pracy, inwalidztwo, śmierć.

Ubezpieczenie *prevoyance* wypłaca dodatkowy dzienny zasiłek w przypadku choroby bądź inwalidztwa, a w razie śmierci ubezpieczonego, wypłaca rodzinie przewidziane w umowie świadczenia.

Ubezpieczenie następstw nieszczęśliwych wypadków jest obowiązkowe, jeśli jest przewidziane w układzie zbiorowym lub branżowym. Może również wynikać bezpośrednio z decyzji pracodawcy. Składki są opłacane wspólnie przez pracodawcę i pracownika.

Aide médicale de l'Etat (AME) - państwowa pomoc medyczna dla obcokrajowców, których pobyt we Francji jest nieuregulowany.

Polacy również mają prawo do pomocy AME, w tym celu należy udowodnić:

◇ 3-miesięczny nieprzerwany pobyt we Francji (dowodem takim może być na przykład świadectwo o uczęszczaniu dzieci do szkoły lub rachunek za opłacanie elektryczności),

◇ źródła utrzymania (dowodem takim może być na przykład honorowe oświadczenie o otrzymywaniu pomocy finansowej od rodziny).

Wniosek o AME można złożyć w wielu instytucjach, między innymi w kasie chorych *Caisse primaire d'assurance maladie* (CPAM) lub w szpitalu.

Beneficjent AME dysponuje tylko numerem identyfikacyjnym. Nie posiada numeru ubezpieczenia społecznego (*Sécurité sociale*), nie otrzyma więc *Carte Vitale*.

Beneficjent AME nie ma też prawa do świadczeń rodzinnych.

Państwowa pomoc medyczna AME przyznawana jest na rok. Aby ją przedłużyć, należy ponownie złożyć wniosek.

Od 1 stycznia 2016r. wszyscy pracodawcy zobowiązani są do zawarcia ubezpieczeniowego kontraktu zbiorowego na dodatkowe ubezpieczenie zdrowotne. Koszt będzie pokrywany wspólnie przez pracodawcę i pracownika, zwykle po 50%.

2.5.1.3. Świadczenia z tytułu macierzyństwa

Kobieta spodziewająca się dziecka powinna zgłosić ciążę w Kasie Świadczeń rodzinnych CAF i w kasie chorych przed upływem 14 tygodnia ciąży. W czasie pierwszej wizyty jest ustalana przewidywana data porodu. Ciężarna otrzymuje dokument składający się z 3 odcinków: różowego i 2 niebieskich. Odcinek różowy wraz z fakturami za odbyte badania i analizy należy przesłać do kasy chorych, aby uzyskać prawo do pokrycia kosztów medycznych. Odcinki niebieskie zaś należy wysłać do CAF, aby otrzymać becikowe, a po porodzie prawo do świadczeń socjalnych.

Kasa chorych przysyła następnie kalendarz obowiązkowych badań oraz informacje o prawach i obowiązkach ciężarnej kobiety.

Od 1 do 5 miesiąca ciąży koszty medyczne z nią związane są pokrywane wg stawek *Securite sociale* (70%). Jedynie koszty 7 obowiązkowych badań kontrolnych i szkoły rodzenia są pokrywane w 100% przez kasę chorych.

Od 6 miesięcy przed porodem i do 12 dni po porodzie kasa chorych pokrywa wszystkie koszty medyczne związane z ciążą (do 100% cen wyznaczonych przez Securite sociale). Koszty porodu i pobytu w szpitalu w 100% pokrywane przez kasę chorych, jeżeli kobieta jest ubezpieczona.

Urlop macierzyński

Prawo do płatnego urlopu macierzyńskiego mają kobiety, które:

- przepracowały 200 godzin w ciągu 3 miesięcy kalendarzowych lub 90 dni poprzedzających zwolnienie lekarskie
- były ubezpieczone 10 miesięcy przed planowaną data porodu

Wysokość świadczeń pobieranych w czasie urlopu macierzyńskiego jest wyliczana na podstawie średniej pensji brutto z 3 miesięcy poprzedzających urlop przedporodowy, pomniejszonej o składki społeczne odprowadzane przez pracodawcę CSG.

Urlop macierzyński składa się z 2 części: urlopu przedporodowego (*conge prenatal*) i poporodowego (*conge postnatal*). Czas trwania urlopu zależy od liczby posiadanych i oczekiwanych dzieci.

Pieniężne świadczenia z tytułu macierzyństwa (*indemnités journalières de maternité*) przysługują tylko pracownikom przerywającym pracę na czas urlopu macierzyńskiego w wymiarze::

1. 16 tygodni (w tym 6 przed porodem i 10 po porodzie),
2. 2 dodatkowe tygodnie przed urodzeniem dziecka w wypadku ciąży patologicznej,
3. 26 tygodni w wypadku trzeciego dziecka (w tym 8 przed porodem i 18 po porodzie),
4. 34 tygodnie (w tym 12 przed porodem) w wypadku bliźniąt,
5. 46 tygodni (w tym 24 przed porodem) w wypadku ciąży wielokrotnej (za wyjątkiem bliźniąt).

Czas urlopu przedporodowego może być skrócony o 3 tyg. za zgodą lekarza lub położnej i przeniesiony do urlopu poporodowego.

Aby otrzymać płatny urlop macierzyński ciężarna powinna wysłać do kasy chorych zaświadczenie o przerwaniu pracy (*attestation d'arret de travail de l'employeur*), wydawane przez pracodawcę. Natomiast po zakończeniu urlopu kobieta musi wysłać zaświadczenie informujące o tym czy wraca do pracy czy też nie (*attestation de reprise ou non-reprise du travail*).

Ojciec dziecka ma również prawo do urlopu. Może on skorzystać z 3 dni urlopu okolicznościowego, bezpośrednio po narodzinach dziecka, a w ciągu 4 kolejnych miesięcy ma prawo do 11 dni urlopu w przypadku 1 dziecka i 18 dni urlopu w przypadku narodzin bliźniąt lub wieloraczków. Za każdy dzień urlopu otrzymuje zasiłek z Securite sociale.

W wypadku adopcji urlop macierzyński ulega zwiększeniu o 11 dni (o 18 gdy adoptowane jest więcej niż 1 dziecko). Urlop ten może być podzielony pomiędzy ojca i matkę, pod warunkiem, że oboje są do niego uprawnieni.

Zasiłek dzienny z tytułu urlopu macierzyńskiego i ojcowskiego jest opodatkowany. Zasiłki z tytułu urlopu macierzyńskiego są zaliczane do podstawy wymiaru emerytury.

Od 01.01.2014r. 90 dni urlopu macierzyńskiego zalicza się jako jeden kwartał emerytalny.

Urlop wychowawczy (*conge parentale d'éducation*)

Urlop wychowawczy należy się pracownikowi (matce lub ojcu), który w danym zakładzie pracy przepracował przynajmniej 1 rok do dnia narodzin dziecka (lub adopcji).

Urlop wychowawczy jest przyznawany maksimum na 1 rok i może być odnawiany dwukrotnie, aż do ukończenia przez dziecko 3 roku życia.

Urlop może rozpocząć się bezpośrednio po urlopie macierzyńskim lub w późniejszym okresie, na wniosek pracownika.

Pracodawca nie ma prawa odmówić urlopu wychowawczego.

Po urlopie wychowawczym pracownik ma prawo do powrotu na swoje stanowisko pracy.

W okresie urlopu wychowawczego pracownik nie jest wynagradzany przez pracodawcę.

Pod pewnymi warunkami, pracownik wychowujący dziecko do lat trzech, przebywający na urlopie wychowawczym, może otrzymywać dopłaty z Kasy Świadczeń Rodziny (*Caisse d'Allocations Familiales CAF*).

Formami dopłat są:

- zasiłek z tytułu wychowywania dziecka do 3 lat (*Allocation de base*);
- dodatek z tytułu opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego (*complément de libre choix d'activité -CLCA*);
- dodatek z tytułu opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego (*complément optionnel de libre choix d'activité COLCA*), dla osób posiadających przynajmniej 3 dzieci.

2.5.1.4. Renta z tytułu niezdolności do pracy – Inwalidztwo/Nieppełnosprawność

Celem ubezpieczenia na wypadek inwalidztwa jest zapewnienie renty w celu zrekompensowania zmniejszenia zdolności do pracy i zarabiania na utrzymanie (przy inwalidztwie wynoszącym co najmniej $\frac{2}{3}$). Ubezpieczeni muszą być młodsi niż 60 lat, aby otrzymać świadczenie związane z ubezpieczeniem na wypadek inwalidztwa. W wieku powyżej 60 lat, przechodzi się do systemu emerytalnego (z tytułu niezdolności).

Świadczenia z tytułu inwalidztwa przysługują każdej osobie ubezpieczonej w ramach systemu zabezpieczenia społecznego, która łącznie spełnia następujące warunki:

- ◇ nie osiągnęła wieku emerytalnego (60-62 lata),
- ◇ jest całkowicie lub częściowo niezdolna do pracy (zdolność do pracy lub dochody zmniejszyły się o $\frac{2}{3}$),
- ◇ była ubezpieczona przez co najmniej 12 miesięcy w momencie przerwania pracy z powodu inwalidztwa lub w momencie stwierdzenia inwalidztwa przez lekarza kasy chorych,
- ◇ w przeciągu 12 miesięcy poprzedzających zwolnienie lekarskie z powodu inwalidztwa lub orzeczenia lekarskiego o inwalidztwie:
 - » przepracowała co najmniej 800 godzin najemnych, z czego 200 godzin w okresie 3 ostatnich miesięcy, albo
 - » odprowadziła składki od wynagrodzenia co najmniej 2 030 razy SMIC godzinny, w tym 1 015 razy w czasie 6 pierwszych miesięcy.

Grupa inwalidzka jest przydzielana przez kasę chorych na podstawie oceny stopnia niezdolności do pracy:

- ◇ grupa 1. – osoby zdolne do pracy zarobkowej,
- ◇ grupa 2. – osoby, które utraciły zdolność do wykonywania pracy,

◇ grupa 3. – osoby niezdolne do pracy i samodzielnej egzystencji.

Renta z tytułu inwalidztwa obejmuje zarówno świadczenia pieniężne jak i rzeczowe.

Świadczenia pieniężne w 2018r.:

Grupa inwalidzka	Procent średniego rocznego wynagrodzenia*	Minimum	Maksimum
1	30%	285,61 €	993,30 €
2	50%	285,61 €	1 655,50 €
3	50% + 40% dodatek z tytułu orzeczenia o niezdolności do samodzielnej egzystencji	1 404,18 €	2 774,07 €

*średnie roczne wynagrodzenie obliczane jest z 10 najlepszych lat pracy. Jeżeli ubezpieczony nie przepracował 10 lat, zostaną wzięte pod uwagę jego wszystkie wynagrodzenia.

Świadczenia rzeczowe (zwrot kosztów leczenia):

- ◇ W przypadku choroby i macierzyństwa beneficjent renty inwalidzkiej jest uprawniony do 100% zwrotu kosztów opieki zdrowotnej świadczonej na jego rzecz lub na rzecz członków jego rodziny.
- ◇ *Securité sociale* nie zwraca kosztów leczenia przekraczających stawki swojego cennika ani dziennego ryczałtu (18 €) za pobyt w szpitalu, ani nadpłaty za protezy zębowe i okulary.
- ◇ Beneficjent renty nie jest zwolniony z płacenia 1 € z tytułu udziału w kosztach leczenia.

Beneficjent świadczenia z tytułu inwalidztwa powinien wykupić ubezpieczenie uzupełniające. Jeżeli ma małe dochody może złożyć wniosek o CMU-C lub o dofinansowanie do opłaty ubezpieczenia dodatkowego.

Wniosek o przyznanie świadczenia z tytułu inwalidztwa wystawia lekarz pierwszego kontaktu lub lekarz medycyny pracy, który wysyła zaświadczenie lekarskie do kasy chorych.. Następnie lekarz-doradca kasy chorych wzywa kandydata na rozmowę i ustala prawo do renty.

W obu wypadkach postulujący musi wypełnić formularz Cerfa n°11174*03 (*Demande de pension d'invalidité*) i wysłać go do swojej kasy chorych wraz z wymaganymi dokumentami.

We Francji renta inwalidzka jest przyznawana na określony czas, wskazany w decyzji organu rentowego. Może być powiększona, zmniejszona lub całkowicie odebrana. Ewentualne kolejne prawo do renty uzależnione jest od wyniku ustaleń zawartych w orzeczeniu lekarza orzecznika lub komisji lekarskiej.

Różnica między grupą inwalidzką a procentem niepełnosprawności:

Nie należy mylić niezdolności do pracy i procentu niepełnosprawności.

- ◇ Grupa inwalidzka jest przydzielana przez lekarza kasy chorych i otwiera prawa do świadczeń pieniężnych i zwrotów kosztów leczenia.

◇ Procent niepełnosprawności jest oceniany przez ekipę Domu Inwalida (*Maison Départementale des Personnes Handicapées*) i daje prawo między innymi do:
Świadczenia dla dorosłych inwalidów (*Allocation aux Adultes Handicapés* – AAH), zwolnienia z podatku na rzecz gminy (*taxe d'habitation*), stanowisk pracy zarezerwowanych dla osób niepełnosprawnych.

Francja przewiduje dodatkowe świadczenia dla beneficjentów Świadczenia z tytułu inwalidztwa, którzy dysponują małymi dochodami: *Allocation supplémentaire d'Invalidité* (ASI) oraz *Allocation aux Adultes Handicapés différentielle*. Po informacji najlepiej zwrócić się do Domu Inwalidy (MDPH).

Jakie są prawa obywateli polskich przemieszczających się w Europie do świadczeń z tytułu inwalidztwa?

◇ Obywatel polski, który mieszka we Francji, składa wniosek o przyznanie renty inwalidzkiej w swojej kasie chorych.

◇ Kasa chorych ma obowiązek wziąć pod uwagę jego okresy ubezpieczenia lub zamieszkania z innych państw członkowskich Unii Europejskiej oraz z Islandii, Liechtensteinu, Norwegii lub Szwajcarii, jeśli jest to konieczne do uzyskania uprawnienia do świadczeń z tytułu inwalidztwa.

◇ Świadczenia z tytułu inwalidztwa wypłacane są bez względu na kraj zamieszkania.

◇ Kontrole administracyjne i badania lekarskie przeprowadzane są zazwyczaj przez właściwą instytucję w państwie pobytu osoby ubiegającej się o rentę.

W pewnych okolicznościach może zajść konieczność powrotu do państwa, w którym wypłacana jest renta w celu odbycia badań, o ile pozwala na to stan zdrowia ubezpieczonego.

◇ Niektóre świadczenia pieniężne wypłacane są wyłącznie w kraju, w którym zamieszkuje beneficjent.

2.5.1.5. Świadczenia z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych

Wypadkiem przy pracy jest zdarzenie nagłe wywołane przyczyną zewnętrzną, powodujące uraz lub śmierć, które nastąpiło w związku z pracą, w miejscu pracy lub w drodze do/z miejsca pracy.

Jeśli miał miejsce wypadek przy pracy, poszkodowany lub jego rodzina powinni w ciągu 24 godzin od wypadku zawiadomić pracodawcę, poinformować go o dacie, godzinie, okolicznościach wypadku oraz podać dane ewentualnych świadków zajścia, a w ciągu 48 godzin powinni wysłać zaświadczenie lekarskie do kasy chorych.

Obowiązkiem lekarza jest wypełnienie formularza Cerfa n°11138*02 (*Certificat médical accident du travail maladie professionnelle*).

- Na początku leczenia: wypełnienie trzech z czterech części formularza. Jest to pierwsze zaświadczenie lekarskie (*certificat médical initial*). Pierwszą i drugą część formularza lekarz wysyła do kasy chorych, a trzecią daje poszkodowanemu.
- W przypadku zwolnienia lekarskiego: wypełnienie czwartej części formularza. Jest to zwolnienie lekarskie (*certificat d'arrêt de travail*), które poszkodowany wysyła do swojego pracodawcy.
- W przypadku przedłużenia leczenia: wypełnienie zaświadczenia o przedłużeniu leczenia (*certificat de prolongation*), które poszkodowany wysyła do kasy chorych i do swojego pracodawcy.

Warunki życia i pracy w krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego
Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
Departament Rynku Pracy

- Po zakończeniu leczenia: wydanie zaświadczenia o powrocie do zdrowia (certificat médical final de guérison), które daje zatrudnionemu prawo do powrotu do pracy. Jeżeli nastąpił uszczerbek na zdrowiu, lekarz wystawia specjalne zaświadczenie (certificat médical final de consolidation).

Wówczas pracodawca poinformowany o wypadku przy pracy ma obowiązek:

- wypełnić formularz Cerfa n°60-3682, czyli zgłoszenie wypadku przy pracy (déclaration d'accident du travail), i wysłać go do kasy chorych poszkodowanego w ciągu 48 godzin,
- wypełnić formularz Cerfa n°11137*02, czyli zaświadczenie o zarobkach (attestation de salaire), w przypadku zwolnienia lekarskiego – dokument niezbędny do obliczenia wysokości zasiłku chorobowego,
- wypełnić formularz Cerfa n°11383*02, czyli zaświadczenie o wypadku przy pracy lub chorobie zawodowej (feuille d'accident du travail ou de maladie professionnelle) – dokument niezbędny do uzyskania darmowych usług medycznych (bez przedpłaty).

Jeżeli pracodawca nie zgłosił wypadku przy pracy, to w ciągu 2 lat pracownik ma prawo zrobić to sam. Wystarczy wysłać do kasy chorych list polecony za potwierdzeniem odbioru z datą, godziną, okolicznościami wypadku oraz danymi ewentualnych świadków zajścia.

W razie wypadku przy pracy poszkodowany ma prawo do:

- świadczenia pieniężnego z ubezpieczenia społecznego za każdy dzień niezdolności do pracy,
- pokrycia 100% kosztów leczenia i rehabilitacji,
- renty albo odszkodowania pieniężnego w razie uszczerbku na zdrowiu lub utraty zdolności do pracy,
- pokrycia kosztów protez,

Osoba na zwolnieniu lekarskim nie ma prawa opuszczania mieszkania. Nawet, w przypadku gdy lekarz wystawi jej takie pozwolenie, ma obowiązek być obecna w mieszkaniu w godzinach od 9.00 do 11.00 i od 14.00 do 16.00. Jeżeli zamierza wyjechać do innego departamentu lub kraju, na przykład na rehabilitację, musi otrzymać zgodę kasy chorych.

Rodzina pracownika (małżonek, partner Pacs-u, konkubin, dziecko, które nie osiągnęło 20 roku życia), który poniósł śmierć wskutek wypadku przy pracy lub choroby zawodowej, pod pewnymi warunkami, ma prawo do renty rodzinnej. Wniosek należy złożyć w kasie chorych zmarłego.

Wysokość renty jest obliczana na podstawie średniego rocznego wynagrodzenia zmarłego: 45% dla partnera, 20% dla osoby, której płacił alimenty, 25% dla dwojga pierwszych dzieci i 20% dla każdego następnego, 30% dla zupełnej sieroty i 10% dla matki, ojca, babci itp.

Wysokość wynagrodzenia w okresie niezdolności do pracy:

- Dzienny zasiłek chorobowy wypłacany przez kasę chorych obliczany jest na podstawie pensji brutto z miesiąca poprzedzającego wypadek. Pensję tę kasa chorych dzieli na 30,42 dni, aby obliczyćienne średnie wynagrodzenie.
- Przez 28 dni poszkodowany otrzymuje 60% dziennego wynagrodzenia, a od 29. dnia – 80%.
- Zasiłek chorobowy wypłacany jest co 14 dni od pierwszego dnia po wypadku aż do powrotu poszkodowanego do pracy.

Różnica między zasiłkiem a wynagrodzeniem może być wypłacana przez pracodawcę według układów zbiorowych.

Renta z tytułu wypadków przy pracy oraz chorób zawodowych jest przyznawana ofiarom w celu zrehabilitowania trwałej niezdolności pozostałej po wyleczeniu skutków poniesionych szkód. Renta nie jest uzależniona od dochodów ani nie podlega kryterium długości pracy. W przypadku gdy dana osoba musi korzystać z usług „opiekuna”, renta zostaje uzupełniona kwotą podobną do dodatku renty inwalidzkiej. W ramach systemu ogólnego, to świadczenie z ubezpieczenia społecznego jest finansowane przez pracodawców i administrowane przez fundusze ubezpieczeń chorobowych.

Dzienne odszkodowanie z tytułu choroby zawodowej wypłacane jest przez cały okres niezdolności do pracy, aż do całkowitego wyzdrowienia, przyznania renty z tytułu niezdolności do pracy lub do śmierci.

Wysokość odszkodowania:

Przez 28 pierwszych dni od momentu zaprzestania pracy z powodu wypadku lub choroby zawodowej, dzienne odszkodowanie wynosi 60% dziennej stawki wynagrodzenia,

Począwszy od 29 dnia, wysokość odszkodowania wzrasta do 80% dziennej stawki wynagrodzenia.

Wysokość dziennego świadczenia nie może być jednak wyższa od wysokości dziennego wynagrodzenia netto otrzymywanego przed wypadkiem

Dzienne odszkodowanie podlega opodatkowaniu w:

- CSG (contribution sociale généralisée) 6,2%
- CRDS (contribution au remboursement de la dette sociale) 0,5%.

Zasiłek chorobowy

Do zasiłku chorobowego wypłacanego do 6 m-cy ma prawo osoba, która spełnia jeden z poniższych warunków:

- przepracowała 150godz. w ciągu 3 m-cy kalendarzowych przed zwolnieniem;
- przepracowała 90 dni poprzedzających zwolnienie lekarskie;
- opłaciła składki ubezpieczeniowe od wynagrodzenia w wysokości co najmniej 1015 razy *SMIC* jest osobą bezrobotną pobierającą zasiłek od 12 miesięcy.

Po 6 miesiącach zwolnienia chorobowego, aby nadal otrzymywać zasiłek, trzeba spełnić inne wymagania:

- należy być zarejestrowanym w *Sécurité sociale/MSA/RSI* od 12 miesięcy przed datą wystawienia zwolnienia oraz mieć przepracowane 600 godzin w ciągu 12 miesięcy kalendarzowych lub 365 dni poprzedzających zwolnienie lekarskie

lub

- odprowadzić (w tym okresie) składki ubezpieczeniowe od wynagrodzenia równego $2030 \times SMIC$.

W razie choroby zasiłek wypłaca poszkodowanemu:

- Kasa Ubezpieczenia Zdrowotnego (CPAM – Caisse primaire d’assurance maladie) może, pod pewnymi warunkami, wypłacać zasiłek chorobowy w wysokości 50% wynagrodzenia (obliczane według stawki dziennej).

- Pracodawca może dopłacać różnicę pomiędzy zasiłkiem chorobowym a pensją (w całości lub częściowo) zgodnie z postanowieniami układów zbiorowych i prawa pracy.

Warunki życia i pracy w krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego
Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
Departament Rynku Pracy

- Prawo pracy przewiduje dodatek do zasiłku chorobowego, wypłacany przez pracodawcę (do 90% wynagrodzenia brutto). Przysługuje on pracownikom, którzy pracują w firmie co najmniej od roku. Dodatek jest wypłacany przez 30 dni, poczynając od 8. dnia niezdolności do pracy.

Od 31. dnia zwolnienia obowiązują inne zasady dopłat.

Zasiłek dzienny z tytułu choroby przysługuje od 4. dnia zwolnienia chorobowego i jest wypłacany co 14 dni.

Zasady obliczania wysokości zasiłku chorobowego:

- Zasiłek wynosi 50% średniego wynagrodzenia dziennego. Jest on obliczany na podstawie średniej zarobków z 3 miesięcy poprzedzających zwolnienie lekarskie lub z 12 miesięcy w przypadku pracy sezonowej lub nieregularnej.
- Od 31. dnia zwolnienia chorobowego ubezpieczony mający na utrzymaniu co najmniej 3 dzieci ma prawo do zasiłku chorobowego w wysokości 66,66% dziennego wynagrodzenia.

Oprócz 50% zasiłku chorobowego, pracownik może mieć prawo, na czas ograniczony, do dodatkowego świadczenia chorobowego (*indemnité complémentaire*) wypłacanego przez pracodawcę. Warunkiem otrzymywania tego świadczenia jest przynajmniej roczny staż pracy w danym przedsiębiorstwie. Układy zbiorowe mogą przewidywać korzystniejsze warunki dopełniających świadczeń chorobowych dla pracowników.

Niezdolność do pracy należy zgłosić na zwolnieniu lekarskim (*avis d'arrêt de travail*). Zwolnienie musi być wystawione na druku Cerfa n°10170*04. Składa się on z trzech części: dwie pierwsze należy wysłać do kasy chorych, a trzecią część do pracodawcy lub urzędu pracy w ciągu 48 godzin od wystawienia dokumentu. W przypadku przekroczenia tego terminu wysokość zasiłku może zostać obniżona. Jeżeli zwolnienie lekarskie zostanie przedłużone, należy powtórzyć tę procedurę.

Po otrzymaniu zwolnienia lekarskiego pracodawca ma obowiązek wysłania do kasy chorych zaświadczenia o wysokości zarobków (druk Cerfa n°11135*02 – *Attestation de salaire pour le paiement des indemnités journalières*). Dokument ten służy do obliczenia wysokości zasiłku.

Chory na zwolnieniu lekarskim ma obowiązek się leczyć. Nie powinien wychodzić z domu, chyba że lekarz zalecił inaczej (zaznaczone na druku zwolnienia), ale nawet w tym przypadku chory musi być obecny w mieszkaniu w godzinach wizyt lekarza kasy chorych (9.00–11.00 i 14.00–16.00).

Kasa chorych ma prawo sprawdzić, czy zwolnienie lekarskie jest uzasadnione. Jeśli okaże się, że ubezpieczony wykorzystywał zwolnienie lekarskie niezgodnie z przeznaczeniem, straci prawo do zasiłku chorobowego w okresie zaznaczonym na zwolnieniu.

Chory przebywający na zwolnieniu lekarskim nie ma prawa opuszczać kraju bez zgody kasy chorych.

Pracodawca może, z przyczyn ekonomicznych, zwolnić z pracy osobę przebywającą na urlopie zdrowotnym. Jeśli okresy niezdolności do pracy powtarzają się, pracodawca może zwolnić pracownika. Musi jednak udowodnić, że nieobecność chorego zakłóca pracę przedsiębiorstwa.

2.5.2. Inne świadczenia socjalne beneficjenci i warunki uzyskania

Polak, który przebywa we Francji wraz z rodziną na stałe i legalnie ma prawo do wszystkich świadczeń, jeżeli:

- » posiada prawo do świadczeń z systemu ubezpieczenia społecznego (*Sécurité sociale*),
- » zgłasza dochody do urzędu skarbowego.

Polak pracujący we Francji ma prawo do wszystkich świadczeń rodzinnych, w przypadku, gdy jego dzieci mieszkają we Francji. Jeżeli natomiast dzieci mieszkają w Polsce, ma on prawo wyłącznie do zasiłku rodzinnego (*allocations familiales*).

2.5.2.1. Świadczenia rodzinne – *Allocations familiales*

Zasiłek jest przyznawany automatycznie rodzinom, które składają zeznania podatkowe we Francji. Rodzinom, które są już beneficjentami CAF-u, zasiłek jest przyznawany automatycznie po otrzymaniu informacji o narodzinach 2 dziecka.

Rodziny, które nie są beneficjentami CAF-u, powinny wypełnić druk Cerfa 11423*05 i odesłać go do CAF-u właściwego ze względu na miejsce zamieszkania.

Zasiłek rodzinny można kumulować z pozostałymi świadczeniami rodzinnymi.

Prawo do zasiłku rodzinnego posiada każda rodzina, która ma przynajmniej 2 dzieci na utrzymaniu w wieku do 20 lat. Wysokość zasiłku rodzinnego jest zmienna i przyznawana bez względu na wysokość dochodów.

Aktualnie wynosi miesięcznie (w okresie od 1 kwietnia 2018 do 31 marca 2019):

- na 2 dzieci – 131,16 €;
- na 3 dzieci – 299,20 €;
- na 4 dzieci – 467,25 €;
- na każde następne dziecko – 168,05 €;
- dodatkowo na każde dziecko powyżej 14 lat – 65,58 €.

Jeżeli polski pracownik nie ma prawa do zasiłku rodzinnego w Polsce, ma prawo otrzymywać go w całości we Francji.

Jeśli jednak ma prawo do zasiłku w Polsce, francuska Kasa Świadczeń Rodzinnych wypłaca tzw. dodatek dyferencyjny, czyli różnicę pomiędzy wysokością polskiego i francuskiego zasiłku.

Aby otrzymać zasiłek rodzinny we Francji na rodzinę mieszkającą w Polsce należy złożyć do CAF-u formularze:

- E 401 – zaświadczenie dotyczące składu rodziny dla potrzeb przyznania świadczeń rodzinnych,
- E 402 – zaświadczenie o kontynuacji nauki dla potrzeb przyznania świadczeń rodzinnych,
- E 411 – prośba o informacje dotyczące uprawnień do świadczeń rodzinnych w państwie członkowskim, w którym mieszkają członkowie rodziny.

Formularze E 401 oraz E 411 składają się z dwóch części: A i B.

Część A

Część A jest wypełniana przez postulującego, następnie weryfikowana i uzupełniana przez francuską Kasę Świadczeń Rodzinnych (CAF) i odsyłana na jego francuski adres.

Postulujący składa formularz w Regionalnym Ośrodku Polityki Społecznej w województwie, w którym mieszka jego rodzina.

Część B

Część B formularza jest wypełniana przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, a następnie odsyłana do CAF-u, aby mogły zostać wypłacone świadczenia rodzinne.

Dokumenty niezbędne do uzupełnienia części B formularzy E411 i E 401 to:

- ◇ uwierzytelniona fotokopia dowodu osobistego (osoby wymienionej w punkcie 2. części A formularza),
- ◇ odpis skróconego aktu urodzenia dziecka/dzieci, a w przypadku adopcji dziecka, potwierdzający ją dokument,
- ◇ odpis skróconego aktu małżeństwa,
- ◇ poświadczenie zameldowania członków rodziny na terenie Polski,
- ◇ zaświadczenie o pobieraniu bądź niepobieraniu świadczeń rodzinnych w Polsce,
- ◇ zaświadczenie o aktywności zawodowej w Polsce osoby wymienionej w Punkcie 2. części A formularza:
 - » dokument potwierdzający wykonywanie pracy zawodowej, na przykład umowa o pracę,
 - » oświadczenie o prowadzeniu działalności gospodarczej, na przykład zaświadczenie z ZUS-u o ubezpieczeniu społecznym,
 - » aktualne zaświadczenie potwierdzające okresy ubezpieczenia z Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (KRUS),
 - » aktualne zaświadczenie z powiatowego urzędu pracy w przypadku posiadania statusu osoby bezrobotnej stwierdzające okresy zarejestrowania oraz prawo lub brak prawa do zasiłku dla osób bezrobotnych,
 - » zaświadczenie o pobieraniu renty lub emerytury,
 - » honorowe oświadczenie w przypadku osób zarejestrowanych w powiatowym urzędzie pracy niewykonyjących pracy zawodowej, nieprowadzących działalności gospodarczej oraz niepodlegających ubezpieczeniu społecznemu rolników

Dokument uznawany we Francji za aktualny musi być wydany w ciągu ostatnich 3 miesięcy. Dzięki wypełnieniu druków unijnych procedura dotycząca otrzymania zasiłków jest ułatwiona i unika się kumulacji praw do świadczeń.

Wysokość zasiłków rodzinnych

Zasiłek rodzinny przyznawany jest bez względu na wysokość dochodów.

Zasiłek rodzinny na 2018r. jest przyznawany na podstawie zeznania podatkowego z 2016r. Polak, który w 2015 r. rozliczał się w Polsce lub w innym kraju UE, ma obowiązek wysłać do CAF przetłumaczone rozliczenie podatkowe z tego roku.

◇ Niektóre świadczenia rodzinne są przyznawane osobom/rodzinom, których roczne dochody nie przekraczają ustalonych pułapów finansowych.

Zasiłki te są wypłacane przez Kasę Zasiłków Rodzinnych - CAF (Caisse d'Allocations Familiales).
Więcej informacji na stronie: www.securite-sociale.fr i www.caf.fr

Świadczenia z tytułu wychowywania dziecka do 3. roku życia – Prestation d'accueil de jeune enfant

Warunki życia i pracy w krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego
Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
Departament Rynku Pracy

Przed urodzeniem dziecka przy spełnieniu odpowiednich warunków można otrzymać jednorazową zapomogę z tytułu urodzenia się dziecka *prime à la naissance* (becikowe) w wysokości 941,67 € netto. Świadczenie wypłacane jest w 7. miesiącu ciąży i mnożone przez liczbę noworodków (w przypadku ciąży mnogiej). Należy jednak pamiętać, że świadczenie zostanie wypłacone pod warunkiem zarejestrowania ciąży w CAF-ie i w kasie chorych w ciągu 14 pierwszych tygodni.

Po urodzeniu dziecka można otrzymać świadczenie pieniężne na dziecko do 3. roku życia (*allocation de base PAJE*) w wysokości 184,62 € miesięcznie. Wypłacane jest od dnia narodzin dziecka lub od daty powrotu do domu po porodzie do miesiąca poprzedzającego jego 3. urodziny.

Matki pracujące, studentki, beneficjentki RSA mogą otrzymać:

- **pomoc finansową na opłacenie opiekunki do dziecka** (*complément de libre choix du mode de garde*)

Przysługuje pracującej osobie zatrudniającej opiekunkę do dzieci. Może to być *assistante maternelle agréée* (opiekuje się nie więcej niż trójką dzieci w swoim domu) lub *garde d'enfant* (opiekunka, która przychodzi do domu rodziców). Wynagrodzenie opiekunki nie może przekroczyć kwoty 49,40 Euro dziennie na 1 dziecko do 6 roku życia, a dodatek może pokryć aż do 85% wynagrodzenia.

Wysokość dodatku zależy od wysokości wynagrodzenia i od ilości dzieci.

Aby ubiegać się o przyznanie dodatku trzeba złożyć w CAF-ie wypełniony formularz Cerfa n°12323*02.

- **płatny urlop wychowawczy** (*complément de libre choix d'activité*) .- Przysługuje osobie, która częściowo lub całkowicie zaprzestała pracować, aby poświęcić się wychowaniu dziecka.

◇ W przypadku posiadania jednego dziecka można go otrzymywać do 6 miesięcy po zakończeniu urlopu macierzyńskiego lub od dnia narodzin dziecka, jeśli nie ma się prawa do urlopu macierzyńskiego.

◇ W przypadku posiadania dwójki i więcej dzieci można go pobierać najdłużej do dnia 3. urodzin najmłodszego dziecka.

◇ Aby ubiegać się o przyznanie dodatku trzeba złożyć w CAF-ie wypełniony formularz Cerfa n°12324*03.

◇ Postulujący musi udowodnić 8 emerytalnych trymestrów składkowych uzyskanych w przeciągu:

» 2 lat poprzedzających poród w przypadku pierwszego dziecka,

» 4 lat poprzedzających poród w przypadku drugiego dziecka,

» 5 lat poprzedzających poród w przypadku trzeciego dziecka.

◇ Dla osoby, która jest uprawniona do Zasiłku z tytułu wychowywania dziecka do 3 lat, wysokość zasiłku (od 1 kwietnia 2016 do 31 marca 2017) wynosi (netto)

» 396,01 € miesięcznie w przypadku całkowitego zaprzestania pracy,

» 256,01 € miesięcznie w przypadku pracy na pół etatu,

» 147,67 € miesięcznie w przypadku pracy na więcej niż 50%, a mniej niż 80% etatu.

W celu uzyskania świadczeń, po przyjściu na świat dziecka należy dostarczyć fotokopię strony książeczki rodzinnej (*Livret de famille*) ze skróconym aktem urodzenia lub fotokopię aktu urodzenia.

Warunki życia i pracy w krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego
Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
Departament Rynku Pracy

Warunkiem uzyskania świadczenia są również wizyty u lekarza i szczepienia. Trzy konsultacje lekarskie są obowiązkowe:

- pierwsza – w ciągu pierwszych 8 dni życia dziecka,
- druga – między 9. a 10. miesiącem życia,
- trzecia – między 24. a 25. miesiącem życia.

Dodatek rodzinny – Complement familial

Przysługuje on rodzinie posiadającej 3 lub więcej dzieci w wieku powyżej 3 lat (i poniżej 21 lat), której dochody nie przekraczają ustalonego progu dochodowego, zależnego od sytuacji rodzinnej i rewaloryzowanego corocznie (informacje te można uzyskać na stronie internetowej www.ameli.fr).

W 2018 r. miesięcznie wysokość tego dodatku wynosi 170,71 € netto

W celu uzyskania dodatku wystarczy corocznie złożyć zeznanie podatkowe. Kasa Świadczeń Rodzinnych (CAF) automatycznie przekazuje dodatek rodzinny na konto bankowe.

Świadczenie z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego – Allocation de rentrée scolaire – ARS

Świadczenie z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego na rok szkolny 2018-2019 przysługuje osobom, których roczne dochody gospodarstwa domowego na 2016r. nie przekraczają:

- 24 453 € (1 dziecko na utrzymaniu),
- 30 096 € (2 dzieci),
- 35 739 € (3 dzieci),
- plus 5 643 € (każde kolejne dziecko na utrzymaniu).

Świadczenie przyznawane jest automatycznie raz w roku, we wrześniu, dla dzieci w wieku od 6. do 18. roku życia. Im dziecko jest starsze, tym wysokość świadczenia jest większa i wynosi:

- 367,73 € (od 6 do 10 lat),
- 388,02 € (od 11 do 14 lat),
- 401,46 € (od 15 do 18 lat).

Zasiłek z tytułu samotnego wychowywania dziecka – Allocation de soutien familial

Prawo do tego zasiłku mają:

- » matka/ojciec samotnie wychowujący przynajmniej jedno dziecko (zasiłek ten nie należy się osobie pozostającej w związku),
- » dziadkowie, krewni oraz każda inna osoba, nawet pozostająca w związku, jeżeli wychowują przynajmniej jedno dziecko (poniżej 20 lat) pozbawione pomocy jednego lub obojga rodziców,
- » osoba, która wychowuje sierotę lub półsierotę (ma ona automatycznie prawo do zasiłku).

W celu otrzymania zasiłku z tytułu samotnego wychowywania dziecka należy wypełnić i złożyć formularz Cerfa n°12038*01 (Demande d'allocation de soutien familial) dostępny na stronie internetowej www.caf.fr.

Wysokość zasiłku wynosi (od 1 kwietnia 2018r. do 31 marca 2019) odpowiednio:

- 115,30 € miesięcznie na dziecko pozbawione pomocy jednego z rodziców.
- 153,70 € miesięcznie, jeżeli dziecko jest pozbawione pomocy obojga rodziców.

Zapomoga socjalna - zasiłek RSA (Revenu de solidarité active)

Warunki życia i pracy w krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego
Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
Departament Rynku Pracy

RSA jest to zapomoga socjalna wypłacana przez Kasę Świadczeń Rodzinnych (CAF) lub Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (MSA – Mutualité sociale agricole), przeznaczona dla osób, które:

- nie pracują i nie mają żadnych dochodów (RSA *socle* – bazowa),
- samotnie wychowują przynajmniej 1 dziecko (RSA *majoré* – podwyższona),
- pracują, ale mają niskie dochody (RSA *activité* – aktywna).

Polak może wystąpić o przyznanie RSA, jeżeli spełnia następujące warunki:

- mieszka we Francji przez co najmniej 9 na 12 miesięcy,
- ma ponad 25 lat,
- ma mniej niż 25 lat i wychowuje samotnie przynajmniej 1 dziecko albo oczekuje narodzin potomka,
- ma mniej niż 25 lat i pracował przez 2 lata w pełnym wymiarze godzin w ciągu 3 lat poprzedzających wniosek o zapomogę,
- pracuje, pracował lub jest zarejestrowany w urzędzie pracy.

Wysokość zasiłku RSA

RSA = wysokość ryczałtowa RSA plus 62% dochodu gospodarstwa domowego minus zasoby finansowe gospodarstwa domowego (dochody plus niektóre świadczenia plus ryczałt za dofinansowanie do mieszkania).

Do obliczenia wysokości zasiłku brane są pod uwagę dochody z ostatnich 3 miesięcy osób pozostających we wspólnym gospodarstwie domowym.

Ryczałtowa wysokość zasiłku RSA (od 1 kwietnia 2018 r.)

Liczba dzieci	Osoba samotna	Osoba rozwiedziona	Para
0	550,93 €	707,47 €	826,40 €
1	826,40 €	943,29 €	991,68 €
2	991,68 €	1 179,11 €	1 156,97 €
Każde następne dziecko	+ 220,37 €	+ 235,82 €	+220,37 €

Korzystający z zapomogi powinien:

- być zapisany do urzędu pracy i szukać aktywnie zatrudnienia,
- powiadomić CAF lub MSA o zmianach w sytuacji rodzinnej lub zawodowej (podjęciu pracy, zmianie adresu, narodzinach dziecka itp.).

Co 3 miesiące Kasa Świadczeń Rodzinnych (CAF) wysyła beneficjentowi RSA deklarację do wypełnienia, aby ponownie obliczyć wysokość przyznanej mu zapomogi.

W celu złożenia wniosku o przyznanie RSA należy wypełnić formularz Cerfa n°13880*01 (Demande de RSA) i złożyć go bezpośrednio w Kasie Świadczeń Rodzinnych (CAF), w Ośrodku Pomocy Socjalnej lub innej instytucji powołanej do przyjmowania wniosków o RSA.

Zasiłek z tytułu wynajmu mieszkania - Allocation de logement

Warunki życia i pracy w krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego
Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
Departament Rynku Pracy

Prawo do zasiłku z tytułu wynajmu mieszkania ma każda osoba (lokator, kolokator, student, osoba mieszkająca w: domu spokojnej starości, hospicjum, hotelu lub ośrodku dla bezdomnych itp.):

- która płaci za wynajem mieszkania lub spłaca kredyt mieszkaniowy,
- której dochody nie przekraczają ustanowionego przez państwo pułapu finansowego,
- która wynajmuje mieszkanie odpowiadające normom wyznaczonym przez CAF.

Lokator spokrewniony z wynajemcą nie może otrzymać dopłaty do czynszu.

Wysokość zasiłku zależy od:

- wysokości dochodów,
- sytuacji rodzinnej,
- rodzaju wynajmowanego mieszkania,
- usytuowania lokalu,
- ceny wynajmu,
- liczby osób pozostających na utrzymaniu głównego lokatora.

W celu otrzymania otrzymania zasiłku z tytułu wynajmu mieszkania należy wypełnić i złożyć/wysłać formularz Cerfa n°10840*05 (Demande d'aide au logement), dostępny na stronie internetowej www.caf.fr lub w oddziale CAF-u. CAF po przeanalizowaniu wniosku zadecyduje, jaki zasiłek należy się wnioskującemu. Jeśli wynajmuje się pokój przy rodzinie, należy dostarczyć kopię zawartej z nią umowy. Osoba zakwaterowana przez pracodawcę musi dołączyć kopię pierwszego odcinka wypłaty, na którym widnieje kwota pobierana z pensji tytułem opłaty za mieszkanie.

CAF może przyznawać mu pomoc na:

- spłacanie kredytu mieszkaniowego,
- budowę domu,
- trwałe ulepszenie mieszkania.

Pomoc wypłacana jest co miesiąc i rewaloryzowana raz w roku.

Z tytułu najmu mieszkania można otrzymać różne świadczenia:

APL (*Aide personnalisée au logement*) – zindywidualizowana pomoc mieszkaniowa.

Świadczenie jest przeznaczone na dofinansowanie czynszu za mieszkanie (*logement conventionné*), którego właściciel podpisał z państwem umowę o nieprzekraczaniu pewnych cen wynajmu.

◇ ALF (*Allocation de logement a caractere familial*) – dofinansowanie do opłaty za mieszkanie rodzinne. Przysługuje między innymi młodym małżeństwom, rodzicom dzieci niepełnosprawnych, kobietom w ciąży.

◇ ALS (*Allocation de logement a caractere social*) – dofinansowanie do opłaty za mieszkanie socjalne. Jest przeznaczone dla osób starszych, niepełnosprawnych, studentów, bezdzietnych małżeństw.

Zasiłek z tytułu przeprowadzki (*prime de démenagement*) może otrzymać osoba:

- wychowująca 3 dzieci (najmłodsze nie może mieć więcej niż 2 lata), lub oczekująca narodzin 3 potomka,
- przeprowadzająca się po narodzinach 3. lub kolejnego dziecka.

Premia ta jest przyznawana w przypadku, gdy beneficjent otrzymał prawo do zasiłku z tytułu wynajmowania mieszkania (*allocation logement ou aide personnalisée au logement*).

Wysokość premii z tytułu przeprowadzki w okresie 1 kwietnia 2018 – 31 marca 2019 roku wynosi:

- 988,61 € dla rodziny lub osoby z 3 dzieci,
- 1070,99 € dla rodziny lub osoby z 4 dzieci
- plus 82,38 € na każde następne dziecko.

Aby otrzymać zasiłek należy wypełnić 2 formularze, a następnie przesłać je do CAF-u – najpóźniej 6 miesięcy po przeprowadzce:

- wniosek o przyznanie zasiłku [Cerfa n°11363](#)*03 (Demande de prime de déménagement),
- deklarację sytuacji [Cerfa n°11423](#)*05 (Déclaration de situation pour les prestations familiales et les aides au logement).

Do wypełnionych formularzy trzeba dołączyć faktury z kosztami przeprowadzki (na przykład od firmy przeprowadzkowej).

Kumulacja zasiłków rodzinnych

Można kumulować, pod pewnymi warunkami, zasiłki z tytułu wychowywania dziecka do 3. roku życia (becikowe, świadczenie podstawowe, dodatek na opłacenie opieki do dziecka itp.).

Tylko jedno z rodziców może otrzymywać pełny zasiłek z tytułu opieki nad dzieckiem.

Nie można otrzymywać 2 zasiłków z tytułu wychowywania dziecka w wieku do 3 lat, chyba że urodziły się dwojaczki, trojaczki itp.

Nie można kumulować dofinansowania na opiekunkę do dziecka (libre choix du mode de garde) z dodatkiem z tytułu opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego (complément de libre choix d'activité).

2.5.2.2. Świadczenia z tytułu bezrobocia

Prawo do zasiłku dla bezrobotnych ma każda osoba, która przepracowała we Francji co najmniej 4 miesiące (88 dnia albo 610 godzin) w ciągu ostatnich 28 miesięcy (36 miesięcy - jeśli ma więcej niż 53 lata w momencie utraty ostatniego zatrudnienia) i spełnia następujące warunki:

- ✓ pozostaje bez pracy na skutek:
 - zwolnienia z pracy (bez względu na przyczynę i motyw)
 - rozwiązania umowy o pracę na mocy porozumienia stron
 - wygaśnięcia umowy na czas ograniczony
- ✓ w okresie 12 m-cy po utracie pracy zarejestrowała się w urzędzie pracy (Pôle emploi) jako poszukująca pracy,
- ✓ jest zdolna do podjęcia pracy,
- ✓ nie dysponuje prawem do pełnej emerytury,
- ✓ aktywnie poszukuje pracy.

Zasiłek nie przysługuje osobie, która sama wypowiedziała umowę o pracę.

Rejestracja w urzędzie pracy

Do urzędu pracy należy się zgłosić przed upływem roku od momentu utraty pracy. Rejestracji wstępnej można dokonać telefonicznie (39 49) lub przez Internet (www.pole-emploi.fr). Po rejestracji urząd pracy wysyła list z wezwaniem na spotkanie z doradcą do spraw zawodowych (conseiller professionnel), na którym trzeba przedstawić następujące dokumenty:

Warunki życia i pracy w krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego
Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
Departament Rynku Pracy

- wypełniony formularz (inscription comme demandeur d'emploi), przysłany pocztą po zapisie przez telefon lub wypełniony w Internecie i wydrukowany,
- fotokopię dokumentu tożsamości (dowód osobisty, paszport lub kartę pobytu – carte de résident),
- fotokopię karty ubezpieczenia zdrowotnego (Carte Vitale),
- zaświadczenie od pracodawcy przeznaczone dla urzędu pracy (attestation ASSEDIC),
- RIB lub RIP (dokument z danymi banku).

Wysokość i długość pobierania zasiłku dla bezrobotnych

Wysokość zasiłku dla bezrobotnych ARE (*Allocation d'aide au retour a l'emploi*) zależy od wysokości zarobków przed utratą pracy. Dzienna stawka jest obliczana dla każdej osoby indywidualnie na podstawie przepracowanego okresu oraz wysokości otrzymywanego wynagrodzenia.

Wysokość zasiłku dla bezrobotnych od 1 lipca 2018 r. jest równa wyższej z dwóch następujących kwot:

1. 40,4% średniego wynagrodzenia dziennego (SJR), do którego dodaje się część stałą w wysokości 11,84 Euro dziennie
2. 57,% średniego wynagrodzenia dziennego

Osoba pracująca w niepełnym wymiarze czasu pracy ma prawo do zasiłku wyliczonego proporcjonalnie do przepracowanych godzin.

Długość wypłacania zasiłku jest równy liczbie przepracowanych dni pomnożonej przez 1,4. Mnożenie to umożliwia przeliczenie przepracowanych dni na dni zasiłku. Maksymalny czas pobierania zasiłku wynosi:

- dla bezrobotnych poniżej 53. roku życia - od 4 miesięcy do 2 lat (730 dni)
- dla bezrobotnych pomiędzy 53-55 rokiem życia – 2,5 roku (913 dni); może jednak zostać przedłużony o dodatkowe 6 miesięcy, jeśli poszukujący pracy przestrzega programu szkoleniowego zrekompensowanego przez Pôle emploi w ramach spersonalizowanego projektu dostępu do zatrudnienia.
- dla bezrobotnych powyżej 55 roku życia – długość pobierania zasiłku jest równa długości zatrudnienia w ciągu 36 miesięcy poprzedzających utratę pracy, jednak nie dłużej niż przez okres 3 lat (1095 dni)

Osoby, które przekroczyły 62 rok życia, a nie nabyły praw do pełnej emerytury mają prawo, pod pewnymi warunkami, do zasiłku dla bezrobotnych.

W trakcie pobierania zasiłku osoba bezrobotna powinna:

- pod koniec każdego miesiąca aktualizować informacje na temat swojej sytuacji zawodowej przez Internet, telefonicznie lub za pomocą odpowiedniego terminalu informatycznego znajdującego się w każdym urzędzie pracy,
- stawiać się na wyznaczone spotkania z doradcą do spraw zawodowych,
- aktywnie szukać pracy (odpowiadać na wszystkie propozycje pracy wysyłane przez urząd pracy i zbierać dokumenty potwierdzające starania o pracę w celu ich przedstawienia).

Transfer zasiłku dla bezrobotnych

*Warunki życia i pracy w krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego
Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
Departament Rynku Pracy*

Transfer zasiłku dla bezrobotnych (zachowanie prawa do zasiłku przez bezrobotnego udającego się do innego państwa członkowskiego w celu poszukiwania pracy).

Osoba posiadająca prawo do zasiłku, ma prawo poszukiwać pracy w innym kraju członkowskim Unii Europejskiej oraz prawo do transferu tego zasiłku za granicę na okres od 3 do 6 miesięcy. Dokument U2 potwierdzający prawo do tego transferu wydawany jest na wniosek bezrobotnego przez wojewódzki urząd pracy właściwy ze względu na miejsce zamieszkania bezrobotnego.

Możliwość transferowania zasiłku dotyczy osób bezrobotnych spełniających poniższe warunki:

- Osoba bezrobotna zainteresowana poszukiwaniem pracy w innym państwie członkowskim
- Uprawniona do świadczeń z tytułu bezrobocia
- Zarejestrowana w urzędzie pracy przez minimum 4 tygodnie (urząd ten może uznaniowo skrócić wskazany okres, szczególnie w sytuacji gdy bezrobotny chce towarzyszyć małżonkowi lub partnerowi, który podjął pracę w innym państwie).

W przypadku podjęcia decyzji o wyjeździe z Polski w celu poszukiwania zatrudnienia we Francji, osoba bezrobotna powinna:

1. Zgłosić zamiar wyjazdu w swoim powiatowym urzędzie pracy oraz pobrać zaświadczenie niezbędne do wystawienia dokumentu U2.
2. Złożyć wniosek o wydanie dokumentu U2 z odpowiednim wyprzedzeniem w wojewódzkim urzędzie pracy właściwym ze względu na miejsce zamieszkania.
Wniosek o wydanie dokumentu U2 musi zawierać informację na temat pełnego adresu zamieszkania w kraju poszukiwania pracy wraz z kodem pocztowym (nie może to być adres poste restante, czy schroniska lub pola namiotowego),
3. Uzyskać dokument U2, w którym będzie wskazana data wyjazdu w celu poszukiwania pracy w innym państwie członkowskim, termin wyznaczony na zarejestrowanie się jako poszukujący pracy w innym państwie, maksymalny czas przez jaki może zachować prawo do zasiłku oraz okoliczności, które mogą mieć wpływ na prawo do zasiłku.
4. Zarejestrować się jako osoba poszukująca pracy w państwie poszukiwania pracy w terminie wskazanym w dokumencie U2.
5. Poddać się procedurze kontrolnej w państwie poszukiwania pracy np. wykazywać przed właściwą instytucją, że aktywnie poszukuje pracy, stawiać się w tej instytucji na każde jej wezwanie.

Po powrocie do kraju przed upływem maksymalnego czasu na jaki transfer był przyznany, osobie takiej przysługiwać będzie prawo do kontynuacji zasiłku, o ile nie wykorzystała już całego okresu zasiłkowego łącznie z okresem pobierania zasiłku poza granicami kraju.

Świadczenie wypłacane jest przez instytucję, która przyznała prawo do zasiłku.

Istnieje możliwość przedłużenia okresu transferu świadczenia do 6 miesięcy (według uznania instytucji, która wyraża zgodę na transfer).

3. Warunki życia

3.1. Zakwaterowanie

Koszt wynajęcia mieszkania zależy od miejscowości, w której chcesz to zrobić, w Paryżu i innych większych miastach będzie on wyższy. Znalezienie mieszkania możliwe jest poprzez ogłoszenia zamieszczone w gazetach.

Osoby nie mówiące po francusku będą mieć spore trudności z wynajęciem mieszkania na dłuższy okres. W żadnym wypadku nie wolno podpisywać jakichkolwiek dokumentów, zanim nie przejrzy ich ktoś biegły we francuskim żargonie prawniczym.

Pierwszą trudnością jest znalezienie właściciela odpowiedniego mieszkania, który gotów jest powierzyć je cudzoziemcowi. Bardzo często w rozmowie telefonicznej pada pytanie: *Vous êtes de quelle nationalité?* (Jakiej jest pan/pani narodowości?). Jeśli nie pomogą wszystkie osobiste znajomości, można spróbować poszukiwać za pośrednictwem drobnych ogłoszeń (*petites annonces*) w prasie lokalnej. Studenci powinni udać się do biura CROUS przy najbliższym uniwersytecie.

Umowa najmu mieszkania - *contrat de location*

Mieszkanie można legalnie wynająć na dwa sposoby:

Przez agencję - jest to najbezpieczniejsza forma zawierania umowy, ale trzeba liczyć się z opłatą za pośrednictwo, najczęściej w wysokości jednego czynszu. Według prawa mieszkaniowego opłata za sporządzenie umowy najmu i protokołu przekazania mieszkania powinna zostać uiszczona w 50% przez lokatora (*locataire*) i w 50% przez właściciela mieszkania (*bailleur*).

Bezpośrednio od właściciela (ogłoszenia w Internecie lub w gazetach) W takim przypadku należy upewnić się, że wynajmujący ma prawo do wynajmu lokalu.

Przed zawarciem umowy najmu mieszkania wynajmujący ma prawo zażądać od kandydata dokumentów świadczących o jego wypłacalności:

- ◇ umowy o pracę (*contrat de travail*),
- ◇ 3 ostatnich odcinków wypłaty (*bulletins de salaire*),
- ◇ dokumentu o wysokości naliczonego podatku lub o podatku zerowym (*avis d'imposition*),
- ◇ dokumentu z danymi konta bankowego (RIB),
- ◇ zaświadczeń o zapłaceniu czynszu za poprzednie mieszkanie (*quittances de loyer*),
- ◇ dokumentów o wypłacalności osoby gwarantującej płatność czynszu.

Nie ma natomiast prawa zażądać:

- ◇ kopii wyciągów bankowych
- ◇ zgody na pobieranie czynszu z konta
- ◇ zaświadczeń o nieposiadaniu kredytu
- ◇ legitymacji ubezpieczeniowej
- ◇ zaświadczenia o stanie zdrowia
- ◇ zaświadczenia o niekaralności
- ◇ aktu ślubu lub zaświadczenia o konkubinacie

Umowa najmu mieszkania musi zawierać:

- ◇ imię i nazwisko właściciela lokalu oraz jego adres

- ◇ datę rozpoczęcia najmu, czas trwania umowy i sposób jej wypowiedzenia
- ◇ opis lokalu
- ◇ informację o powierzchni mieszkania
- ◇ informację o przeznaczeniu lokalu (mieszkaniowe, użytkowe itp.)
- ◇ spis części budynku do wspólnego użytkowania (windy, klatka schodowa, wózkarnia itp.)
- ◇ informacje o wysokości kaucji, czynszu, jego rewaloryzacji i sposobie dokonywania opłat

Okres najmu zależy od rodzaju wynajmowanego mieszkania:

Lokale nieumeblowane są wynajmowane na 3 lata. Po upływie tego okresu najem jest przedłużany automatycznie.

Lokale umeblowane są wynajmowane na rok. Po upływie tego okresu najem jest przedłużany automatycznie.

Jakie są warunki wypowiedzenia umowy najmu?

Przez lokatora

Lokator może zrezygnować z najmu w każdej chwili:

- ◇ W przypadku lokalu nieumeblowanego obowiązuje go 3-miesięczny okres wypowiedzenia.
- ◇ W przypadku lokalu umeblowanego obowiązuje go miesięczny termin wypowiedzenia.

Przez wynajmującego

Jeżeli mieszkanie jest podstawowym miejscem zamieszkania lokatora, właściciel lokalu ma prawo wypowiedzieć najem przed automatycznym przedłużeniem umowy.

Ponadto rozwiązanie umowy może nastąpić tylko w wyjątkowych sytuacjach, takich jak: niepłacenie czynszu i kosztów eksploatacyjnych, zniszczenie lokalu, nieopłacenie ubezpieczenia za lokal, podnajęcia lokalu bez zgody właściciela lub w przypadku planowanej sprzedaży mieszkania.

W przypadku lokalu nieumeblowanego obowiązuje 6-miesięczny okres wypowiedzenia, a w przypadku lokalu umeblowanego okres ten wynosi 3 miesiące.

Wypowiedzenie musi być sporządzone na piśmie i wysłane listem poleconym za potwierdzeniem odbioru.

Właściciel może sprzedać wynajęty lokal. Lokatorzy mają prawo do pozostania w nim do czasu wygaśnięcia umowy. Jeżeli właściciel mieszkania planuje sprzedaż lokalu, który wynajmuje, lokatorzy mają prawo do pierwokupu.

Państwowa pomoc na wynajęcie mieszkania

FSL (*Fonds de solidarité pour le logement* – Mieszkaniowy fundusz solidarnościowy) może zagwarantować osobom w trudnej sytuacji finansowej opłacanie czynszu. Wniosek o przyznanie pomocy należy złożyć w Kasie Świadczeń Rodziny (CAF), w MSA (francuski KRUS) lub w ośrodku pomocy społecznej (*Centre communal d'action sociale*).

GRL – polisa ubezpieczeniowa gwarantująca ryzyko ponoszone przy wynajmie mieszkań. Została ustanowiona przez Ministerstwo do spraw mieszkaniowych. Zabezpiecza właściciela lokalu przed niezapłaconymi czynszami, zniszczeniami oraz pokrywa koszty procedur w przypadkach spornych.

Dokumenty potwierdzające adres zamieszkania - *justificatifs de domicile*

Dokument potwierdzający adres zamieszkania (*justificatif de domicile*) jest potrzebny, aby podpisać umowę o pracę, założyć konto bankowe, złożyć zeznanie podatkowe, zarejestrować samochód itp.

Dokumentem takim może być jeden z poniżej wymienionych:

- ◇ ostatni rachunek za prąd lub gaz (*facture d'eau, d'électricité, de gaz*); rachunek w formie elektronicznej jest również akceptowany
- ◇ ostatni rachunek za telefon stacjonarny (*facture de téléphone*)
- ◇ rozliczenie podatkowe (*certificat d'imposition ou de non imposition*)
- ◇ rachunek za czynsz (*quittance de loyer*)
- ◇ polisa ubezpieczeniowa na mieszkanie (*quittance d'assurance incendie, risques locatifs* lub *responsabilité civile pour le logement*)

Osoba, która nie posiada żadnego z wyżej wymienionych dokumentów, wystawionego na jej nazwisko, może przedstawić zaświadczenie o zamieszkaniu (*certificat d'hébergement*) – jest to tak zwany adres grzesnościowy. Do tego dokumentu należy dołączyć:

- ◇ ksero dowodu tożsamości osoby, która wystawiła dokument,
- ◇ jeden z dokumentów potwierdzających jej adres.

W razie kontroli CAF-u (Kasy Świadczeń Rodzinnych) osobie wydającej grzesnościowo zaświadczenie o zamieszkaniu (*certificat d'hébergement*) może zostać wstrzymany zasiłek z tytułu najmu lokalu. Dochody osoby grzesnościowo korzystającej z adresu powinny być zgłoszone do CAF-u i wliczone do dochodów gospodarstwa domowego.

3.2. Prawo jazdy

Według przepisów francuskich dowód rejestracyjny samochodu (*Certificat d'immatriculation*) należy wymienić przy zmianie adresu zamieszkania w okresie do 1 miesiąca.

Francja honoruje zarówno polskie, jak i międzynarodowe prawo jazdy jednakże osoba posiadająca polskie prawo jazdy, zobowiązana jest do wymiany tego dokumentu na francuski po pierwszym naruszeniu przepisów ruchu drogowego, w wyniku którego została ukarana mandatem i/lub punktami karnymi. Otrzymanie francuskiego prawa jazdy skutkuje wpisaniem kierowcy do francuskiej ewidencji kierowców, a jego polskie prawo jazdy odsyłane jest do Polski.

Aby wymienić polskie prawo jazdy należy umówić się na spotkanie w prefekturze policji właściwej ze względu na miejsce zamieszkania. Na spotkanie należy zabrać ze sobą dokumenty:

- ◇ wypełniony formularz Cerfa n°11247*02 (*Demande de délivrance de permis de conduire* – wniosek o wymianę prawa jazdy),
- ◇ zaświadczenie potwierdzające ważność posiadanego prawa jazdy z urzędu miejskiego, który wydał dokument,
- ◇ obustronną kserokopię dokumentu tożsamości,
- ◇ obustronną kserokopię polskiego prawa jazdy,
- ◇ zaświadczenie lekarskie o zdolności do prowadzenia pojazdów mechanicznych dla zawodowych kierowców,
- ◇ dokument potwierdzający zamieszkanie na terenie Francji (na przykład fakturę za prąd – EDF) z ostatnich 6 miesięcy,
- ◇ dwie aktualne fotografie odpowiadające francuskim normom.

Lista wymaganych dokumentów może różnić się w zależności od sytuacji wnioskodawcy, który powinien najpierw skontaktować się z prefekturą policji właściwą ze względu na jego miejsce zamieszkania.

Przy składaniu wniosku o wymianę prawa jazdy należy posiadać przy sobie oryginały wszystkich dokumentów.

Na otrzymanie francuskiego prawa jazdy czeka się od kilku tygodni do kilku miesięcy.

Autostrady we Francji są płatne. Opłaty pobierane są za przejazd poszczególnymi odcinkami autostrad na bramkach (*Péage*). Wysokość opłaty na wybranej trasie można sprawdzić na stronie internetowej www.autoroutes.fr. Funkcjonuje również system *Télépéage* tj. abonamentu na przejazd wybranymi autostradami wraz z nadajnikiem fal radiowych, który pozwala na przejazd bez przez bramki na wydzielonych pasach bez zatrzymywania się.

- Dopuszczalna maksymalna zawartość alkoholu we krwi kierowcy **wynosi 0,5 promila** na litr krwi, czyli 0.25 mg alkoholu w wydychanym powietrzu. Przekroczenie powyżej 0, 8 promila alkoholu we krwi podlega grzywnie, zakazowi prowadzenia pojazdów przez 3 lata i karze do 2 lat pozbawienia wolności.

- Od 1 marca 2013r. na terenie Francji kierowcy muszą posiadać obowiązkowy alkomet na wyposażeniu pojazdu. Przepisy obowiązują kierowców wszystkich pojazdów (samochody, motory, ciężarówki, autobusy), oprócz tych o pojemności silnika poniżej 50 cm³ oraz pojazdów wyposażonych w tzw. blokadę antyalkoholową.

Wymagany alkomet może być zarówno chemiczny (jednorazowy), jak i elektroniczny (wielokrotnego użytku). Alkomaty chemiczne muszą być „nowe” (nieużywane) oraz posiadać aktualną datę ważności (alkomet ważny jest średnio przez okres dwóch lat).

W przypadku przeprowadzenia kontroli brak alkometu będzie skutkowało nałożeniem na kierowcę mandatu w wysokości 11 euro.

- Dozwolona prędkość to 50 km/godz. w terenie zabudowanym, 90 km/godz. w terenie nie zabudowanym, 130 km/godz. na autostradzie (w czasie deszczu 110 km/godz.).

- Prowadzenie przez kierowcę rozmów przez telefon komórkowy jest zabronione. Za nieprzestrzeganie tego zakazu grozi mandat. Używanie zestawu głośnomówiącego nie jest zabronione, choć może podlegać karze, jeśli zostanie udowodnione (np. na podstawie billingu), że mogło mieć związek z przyczyną wypadku.

- Mandatem także karane jest posiadanie antyradaru. Obowiązkowym wyposażeniem Od 01.10.2008 r. pojazdu jest kamizelka odblaskowa i trójkąt ostrzegawczy.

- Turyści polscy przyjeżdżający do Francji samochodami powinni wiedzieć, że przepisy i orzecznictwo sądowe w sprawach wypadków drogowych sytuują pieszego na pozycji bardzo uprzywilejowanej. Stąd w praktyce, zwłaszcza na drogach dużych miast, zjawiskiem powszechnym jest m.in. przechodzenie przez jezdnię na czerwonym świetle. W związku z tym w dużych aglomeracjach zaleca się jazdę z niewielką prędkością, pozwalającą na zatrzymanie pojazdu w przypadku nagłego wtargnięcia pieszego na drogę. Zasadę ograniczonego zaufania należy stosować w dużych miastach, a zwłaszcza w Paryżu, gdzie miejscowi kierowcy rzadko np. używają kierunkowskazów, natomiast dość często skręcają z prawego pasa jezdni w lewo i odwrotnie. Zasada pierwszeństwa przejazdu dla pojazdów nadjeżdżających z prawej strony (m.in. na rondach) jest bezwzględnie obowiązująca, respektowana i egzekwowana zwłaszcza w Paryżu. Poza stolicą na rondach pierwszeństwo mają pojazdy znajdujące się już na rondzie (informują o tym znaki drogowe).

3.3. System edukacji

System szkolnictwa francuskiego opiera się na kilku fundamentalnych zasadach, sformułowanych już w trakcie Rewolucji Francuskiej (1789 r.), a prawnie wprowadzonych w latach 1881-1889 przez IV i V Republikę i ostatecznie wpisanych do francuskiej Konstytucji z 4.10.1958 r. cyt.:

„l'organisation de l'enseignement public obligatoire, gratuit et laïc à tous les degrés est un devoir de l'Etat”. Obecna organizacja szkolnictwa we Francji oprócz zasady **jednolitości, obowiązkowości, bezpłatności i świeckości** systemu edukacyjnego zapewnia **swobodę wyboru** pomiędzy oświatą publiczną i prywatną oraz **neutralność** pod względem politycznym i ideowym programu nauczania. **Obowiązek szkolny** we Francji dotyczy dzieci i młodzieży **w wieku od 6 do 16 lat**. Kontrola realizacji obowiązku szkolnego prowadzona jest na bieżąco przez merostwa (tj. urząd miasta bądź dzielnicy, właściwy dla miejsca zamieszkania dziecka) we współpracy z l'inspecteur d'academie w trakcie całego roku szkolnego. Rodzice lub opiekunowie prawni są zobowiązani do zapewnienia dziecku, podlegającemu obowiązkowi szkolnemu nauczania w systemie edukacji francuskiej, a jeśli nie wywiązują się z tego obowiązku grozi im kara grzywny w wys. 7.500 euro lub kara pobawienia wolności do 6 miesięcy.

System edukacji we Francji jest wielostopniowy i obejmuje:

- edukację przedszkolną (education préprimaire);
- szkolnictwo podstawowe (enseignement primaire ou elementaire);
- szkolnictwo średnie (enseignement secondaire);
- oraz szkolnictwo wyższe (enseignement supérieure).

3.3.1. Nauczanie przedszkolne

Ecole maternelle nieobowiązkowa szkoła dla dzieci od 3 do 6 lat

Pierwszym szczeblem nauczania we francuskim systemie szkolnictwa jest **przedszkole** (tzw. *l'école maternelle*). Przeznaczone jest ono **dla dzieci w wieku od 3 do 6 lat**, przy czym dopuszczalne jest przyjęcie do tych placówek oświatowych również dzieci dwuletnich.

Wysoki procent skolaryzacji dzieci dwuletnich - 32,3%, trzyletnich - 93,7%, czteroletnich - 95,6% i pięcioletnich - 97,9% wyraźnie ukazuje ogromny stopień popularności przedszkola publicznego we Francji, co jest zjawiskiem rzadko spotykanym w innych krajach.

Nauka w przedszkolach dzieli się na trzy etapy, które są uzależnione od wieku małych uczniów tj.:

- I etap - dla dzieci w wieku 2-3 lat;
- II etap - dla dzieci w wieku 4 lat;
- III etap - dla dzieci w wieku 5 lat.

Dzieci zazwyczaj uczą się przez 5 dni w tygodniu po ok. 6 godzin dziennie (tj. 3 godziny rano, 3 godziny po południu).

Zapisy do *l'école maternelle* prowadzone są w dwóch etapach przez merostwo (tj. urząd miasta bądź dzielnicy) oraz wybraną przez rodziców szkołę. Przy zapisie dziecka do przedszkola publicznego merostwo sugeruje rodzicom rejonową, najbliższą miejsca zamieszkania l'école maternelle, gdzie rodzice ostatecznie składają wymagane dokumenty.

Zapisy do przedszkoli prywatnych odbywają się bezpośrednio w wybranej przez rodziców placówce oświatowej. Francuskie przedszkole publiczne jest bezpłatne również dla dzieci obcokrajowców, jedynym warunkiem zapisu do przedszkola jest zamieszkiwanie dziecka we Francji.

3.3.2. Nauczanie podstawowe

Ecole elementaire obowiązkowa szkoła podstawowa dla dzieci od lat 6

Następnym szczeblem francuskiego systemu edukacyjnego jest **szkoła podstawowa** (*l'école élémentaire*). Wraz z nią rozpoczyna się dla dzieci właściwy obowiązujący **dziesięcioletni obowiązek szkolny**.

Rodzice mogą wybrać formę realizacji obowiązku szkolnego swojego dziecka poprzez:

- wybór szkoły publicznej bądź prywatnej;
- podjęcie decyzji o zapewnieniu nauczania dziecka w domu przez jednego z rodziców lub osobę do tego powołaną. Rodzice zobowiązani są wówczas do złożenia wymaganej deklaracji w merostwie i wobec inspektora akademickiego właściwego ze względu na ich miejsce zamieszkania. Deklaracja taka jest ważna tylko na dany rok szkolny i w przypadku przedłużenia takiej formy nauczania dziecka, rodzice powinni ją składać każdorazowo przed rozpoczęciem kolejnego roku szkolnego;
- wybór formy nauczania „na odległość”, stworzonej przede wszystkim dla dzieci, które np. z powodów zdrowotnych nie mogą uczęszczać do normalnej szkoły.

Szkoła podstawowa obejmuje trzy cykle:

cykl przygotowawczy (*cycle préparatoire*) - pierwszy rok nauczania (CP),

cykl elementarny (*cycle élémentaire*) - pierwszy rok nauczania (CE1) oraz drugi rok nauczania (CE2),

cykl średni (*cycle moyen*) - pierwszy rok nauczania (CM1) oraz drugi rok nauczania (CM2).

Zapisy do *l'école élémentaire* prowadzone są w dwóch etapach przez merostwo (tj. urząd miasta bądź dzielnicy) oraz wybraną przez rodziców szkołę. Przy zapisie dziecka do podstawowej szkoły publicznej merostwo sugeruje rodzicom rejonową, najbliższą miejsca zamieszkania placówkę oświatową. Rodzice zobowiązani są przedstawić w merostwie dokumenty dziecka, najczęściej są to akt urodzenia dziecka, dokumenty tożsamości rodziców, poświadczenie faktu zamieszkiwania w danej dzielnicy lub mieście, książeczkę zdrowia i kartę szczepień dziecka. Potwierdzeniem dokonania zapisu dziecka do wybranej szkoły jest wydane przez merostwo zaświadczenie. Następnie, w celu ostatecznego zapisu dziecka do szkoły, rodzice lub opiekunowie prawni muszą spotkać się z dyrektorem wskazanej przez merostwo lub wybranej przez siebie szkoły podstawowej, przedstawiając wydany im w merostwie dokument i dostarczając wymagane przez szkołę dodatkowe dokumenty np. świadectwa.

Rodzice dziecka **nie znającego dobrze języka francuskiego** powinni zgłosić się w pierwszej kolejności do *Centre d'Information et d'Orientation* (CIO), właściwego ze względu na ich miejsce zamieszkania we Francji. Dziecko przechodzi tam testy z nauczycielem i z psychologiem, a następnie zostaje skierowane do odpowiadającej mu poziomem języka klasy "d'accueil". Dziecko uczęszcza na dodatkowe lekcje języka francuskiego, w pierwszym roku w wymiarze 15 godz. a w kolejnym 4 godz. tygodniowo. Od samego początku istnieje możliwość uczestniczenia dziecka w lekcjach przedmiotowych z klasą odpowiadającą mu wiekiem, jednakże jest ona uzależniona od poziomu i postępów w nauce języka francuskiego.

Dla dzieci **nie znających w ogóle języka** zapewniane są lekcje nauki języka francuskiego w ramach tzw. FLS (*français langue seconde*) lub CLIN (*classe d'initiation*), które prowadzi wskazana przez merostwo szkoła podstawowa. Po roku lub dwóch latach w FLS bądź CLIN wszystkie dzieci w zasadzie uczęszczą już normalnie na lekcje przedmiotowe w szkole podstawowej w pełnym wymiarze godzin. W obrębie szkół publicznych istnieje rejonizacja i wymagane są dokumenty potwierdzające miejsce zamieszkania dziecka. Po osiągnięciu odpowiedniego poziomu znajomości języka francuskiego, dziecko zostaje dołączone do klasy odpowiadającej mu „wiekowo”, gdzie realizuje obowiązujący program nauczania oraz kontynuuje jeszcze dodatkowo poza planem lekcji zajęcia językowe, aż do osiągnięcia biegłości językowej. Klasy przygotowujące dzieci obcokrajowców do włączenia do francuskiego systemu edukacji tj. **FLS lub CLIN** są dostępne dla dzieci w wieku od **6 do 11 lat**. Szczegółowe informacje na ten temat można znaleźć w dokumencie zwanym *Circulaire du 25 avril 2002 relative a l'organisation de la scolarité*

des élèves nouvellement arrivés en France Sans maîtrise suffisante de la langue française ou des apprentissages oraz na stronie internetowej <http://www.education.gouv.fr>

3.3.3. Nauczanie średnie pierwszego stopnia

Collège d'enseignement secondaire (CES) obowiązkowe gimnazjum

Kolejny etap edukacji rozpoczyna się po sześciu latach obowiązkowej nauki w szkole podstawowej i jest podzielony na dwa cykle. Pierwszy to klasy od 6 do 3 w gimnazjum, drugi - klasy 2, 1 i końcowa (zwana *terminale*) w liceum.

Gimnazjum jest czteroletnią szkołą średnią pierwszego stopnia w całości objętą obowiązkiem szkolnym. Do szkoły średniej pierwszego stopnia tzw. *college* uczęszczają wszyscy uczniowie od 11 do 15 roku życia. Nazwy kolejnych klas sugerują liczbę lat nauki pozostałych do matury, a więc: pierwsza klasa *college* to szósta klasa polskiego gimnazjum, druga to piąta, przedostatnia to czwarta i ostatnia to trzecia. Kształcenie podzielone jest na trzy etapy: etap „adaptacji” (odpowiadający klasie VI), „utrwalania” (obejmujący klasy V i IV) oraz etap orientacji (odpowiadający klasie III). Gimnazjum obejmuje dwa cykle:

- cykl obserwacji (*cycle d'observation*)
 - pierwszy rok nauczania - klasa szósta,
 - drugi rok nauczania - klasa piąta,
- cykl orientacji (*cycle d'orientation*)
 - pierwszy rok nauczania - klasa czwarta,
 - drugi rok nauczania - klasa trzecia.

3.3.4. Nauczanie średnie drugiego stopnia

Lycée (liceum) lub LEP (liceum zawodowe) liceum lub technikum nieobowiązkowe

Szkoła średnia drugiego stopnia obejmuje młodzież od 15 do 18 roku życia. Po ukończeniu szkoły średniej pierwszego stopnia uczniowie mają do wyboru trzy następujące ścieżki kształcenia:

- kształcenie ogólne (liceum ogólnokształcące), które trwa trzy lata (klasa II, i tzw. klasa końcowa tzw. *terminale*), które kończy się ogólnym egzaminem maturalnym;
- kształcenie techniczne (liceum techniczne), trwa również trzy lata i kończy się technicznym egzaminem maturalnym;
- kształcenie zawodowe tzw. LEP (*Lycée d'enseignement professionnel*).

Nauka w **liceach zawodowych** (LEP - *lycée d'enseignement professionnel*, tzw. etap krótki) trwa dwa lata i przygotowuje do dwóch rodzajów dyplomów:

- CAP - świadectwa zawodowego w określonej specjalizacji (*certificat d'aptitude professionnel*);
- BEP - świadectwo zawodowe w zakresie specjalizacji ogólnej: hotelarstwo, transport (*brevet d'études professionnelles*).

Egzamin maturalny w trzyletnich liceach ogólnokształcących i technicznych uczniowie zdają w dwóch etapach. Po ukończeniu pierwszej klasy (*première*), młodzież przystępuje do egzaminu maturalnego z języka francuskiego, a po ostatniej z klas (*terminale*) zdaje egzaminy specjalistyczne, właściwe dla wybranego profilu nauczania w liceum. Matura odbywa się w szkole, do której uczęszczał uczeń. Każdy egzamin maturalny składa się z egzaminów obowiązkowych: pisemnych i ustnych oraz egzaminów nieobowiązkowych (dodatkowych) ustnych i ma na celu sprawdzenie wiedzy licealisty z całego oficjalnego programu nauczania klasy końcowej zwanej *terminale*. Tematy maturalne przygotowywane są na szczeblu centralnym. Minister Edukacji Narodowej co roku ustala

termin egzaminu maturalnego, a wyboru tematów maturalnych dokonuje, upoważniony przez ministra rektor akademii. Dla uczniów, którzy z uzasadnionych przyczyn nie mogli przystąpić do egzaminu maturalnego w

końcu roku szkolnego, wyznacza się dodatkowy termin we wrześniu. Uczniowie, którzy nie zdali egzaminu maturalnego, lecz uzyskali średnią ocenę 8 punktów na 20 możliwych, otrzymują świadectwo ukończenia szkoły średniej, nie upoważnia ono jednak do podjęcia studiów wyższych. W sumie licealiści zdają od 8 do 10 przedmiotów na egzaminie maturalnym.

Ukończenie liceum zawodowego pozwala uczniowi uzyskać następujące dyplomy:

- świadectwo umiejętności zawodowych;
- dyplom kształcenia zawodowego;
- maturę zawodową.

Matura zawodowa została wprowadzona w 1989 r. i ma taką samą wartość jak ogólnokształcąca tj. daje uprawnienia do podjęcia studiów wyższych. Utworzenie we francuskim systemie edukacji matury zawodowej pozostaje w ścisłym związku z potrzebami określonych środowisk zawodowych i rynku pracy. Po maturze zawodowej, uczeń dalej może kształcić się w szkole pomaturalnej i uzyskać tytuł technika lub podjąć naukę na uniwersytecie na kierunkach technicznych, która umożliwi zdobycie tytułu inżyniera. Inny rodzaj matury, to **matura technologiczna**, która potwierdza zdobycie wiedzy technologicznej (np. o elektronice, mechanice). Przygotowanie do tej matury rozłożone jest na dwa lata nauki:

- w pierwszej klasie zawodowej i maturalnej klasie zawodowej. Obowiązkowe jest odbycie praktyk przez ucznia w przedsiębiorstwie, których czas trwania określono na 16-20 tygodni w ciągu dwóch lat.

Egzaminy maturalne mają **charakter krajowy** tj. są identyczne w ramach swoich profilów dla wszystkich kandydatów z całej Francji. Statystycznie każdego roku jeden kandydat na czterech nie zdaje egzaminu maturalnego, a 50% uczniów kończy naukę w wieku lat 16 lat i rozpoczyna życie zawodowe. Zdany egzamin maturalny otwiera młodzieży możliwość kontynuowania kształcenia wyższego i uniwersyteckiego.

Licea zawodowe przeznaczone są dla uczniów, którzy chcą się uczyć zawodu, bądź tych, którzy z racji gorszych ocen nie dostali się do liceum ogólnokształcącego bądź technicznego. Część osób, które otrzymały dyplom BEP może później kontynuować naukę w celu przystąpienia do egzaminu maturalnego.

Uczniowie liceów ogólnokształcących i technicznych w ciągu trzech lat nauki przygotowują się do egzaminu maturalnego. W pierwszej klasie następuje rozpoznanie i przydzielenie młodzieży do określonych profilów maturalnych. Istnieje określona liczba opcji wyboru profilu nauki przygotowującej do egzaminu dojrzałości. W zależności od zdolności i możliwości uczniów, młodzież jest kierowana na konkretne kierunki np. profil ścisły (option scientifique - Bac S - nauki matematyczno-fizyczne i biologiczno-chemiczne), profil ekonomiczny (option économique - Bac ES - nauki ekonomiczne i społeczne), lub profil humanistyczny (option littéraire - Bac L - języki, filozofia, historia, geografia).

Po zdaniu egzaminu maturalnego, późniejszy wybór studiów przez licealistów w sposób naturalny zależy zazwyczaj od wybranego przez ucznia profilu klasy i profilu zdawanej przez niego matury. Dodatkowe informacje nt. szkolnictwa francuskiego na poziomie średnim można znaleźć na stronie internetowej www.service-public.fr

Licealista nowoprzybyły do Francji może po upływie pierwszego roku kształcenia we francuskim systemie edukacji zdawać narodowy egzamin ze znajomości języka francuskiego tzw. DELF. Po uzyskaniu pozytywnego wyniku tego egzaminu, otrzymuje oficjalne międzynarodowe zaświadczenie Ministerstwa Edukacji potwierdzające znajomość języka francuskiego. Zaświadczenie DELF scolaire jest wydawane przez *Centre international d'Etudes pedagogiques*. Egzamin są organizowane kilka razy do roku przez specjalnie szkoły zwane *Centres Academiques pour la scolarisation de nouveaux arrivants et des enfants du voyage* (CASNAV). Więcej informacji nt tych egzaminów można uzyskać na stronie internetowej www.ciep.fr/delf-scolaire/index.php.

3.3.5. Szkolnictwo wyższe

Liczba francuskich uczelni wyższych jest bardzo duża, a ich oferta bardzo szeroka. Bogactwo to pozwala w pełni dostosować kierunek studiów do indywidualnych potrzeb i oczekiwań przyszłych studentów. We Francji istnieją następujące grupy uczelni wyższych:

- uniwersytety;

Uniwersytety są uczelniami publicznymi. Każdy kandydat legitymujący się pomyślnie zdanym egzaminem maturalnym może zapisać się na uniwersytet i studiować wybraną przez siebie dyscyplinę nauki. Francuskie uczelnie wyższe oferują wykształcenie ogólne, specjalistyczne oraz zawodowe.

- uczelnie specjalistyczne;

Uczelnie specjalistyczne

Instytucje te są znacznie mniejsze niż uniwersytety i mogą być publiczne lub prywatne. Przygotowują do pracy zawodowej w najróżniejszych dziedzinach tj. inżynieria, zarządzanie, sztuka, architektura itd. Zajęcia są prowadzone przez specjalistów z danej dziedziny nauki.

- *Grandes Ecoles*.

Są to uczelnie prestiżowe, w których studia trwają zazwyczaj pięć lat. Ich celem początkowo było kształcenie najwyższych funkcjonariuszy państwowych. Uczelnie te w większości przypadków są państwowe, ale dostęp do nich jest ograniczony surową selekcją kandydatów i możliwy jedynie po zdaniu konkursowego egzaminu wstępnego o wysokim stopniu trudności. Do egzaminu konkursowego do *Grandes Ecoles*, uczniowie przygotowują się podczas dwuletnich zajęć w klasach zwanych *classe preparatoire aux grandes ecoles* (CPGE). *Grandes Ecoles* to uczelnie elitarne, ich absolwentami są byli prezydenci, politycy a także dyrektorzy wielkich francuskich koncernów.

Polscy **studenci i licealiści** zainteresowani kontynuacją lub podjęciem studiów we Francji mogą zwrócić się do polskiego przedstawicielstwa Campus France – Państwowej agencji na rzecz promocji francuskiego szkolnictwa wyższego za granicą.

Campus France świadczy pomoc w zakresie:

- Ogólnych informacji na temat oferty francuskiego szkolnictwa wyższego,
- Wyboru kierunku oraz uczelni we Francji,
- Praktycznych porad dotyczących życia we Francji.

Przedstawicielstwo Campus France w Warszawie

Instytut Francuski w Polsce

ul. Widok 12

00-023 Warszawa

e-mail: varsovie@campusfrance.org

telefon : +48 22 505 98 11

Przedstawicielstwo Campus France w Krakowie

Instytut Francuski w Polsce
ul. Stolarska 15
31-043 Warszawa
e-mail: : cracovie@campusfrance.org
telefon : +48 12 424 53 52

Koszt studiów we Francji

Koszt studiów na uczelniach publicznych we Francji w znacznej części pokrywa państwo, utrzymując tym samym koszty zapisów na jednym z najniższych na świecie. Wysokość kosztów zależy od typu uczelni (publiczna, prywatna), oraz kierunku studiów.

Dla przykładu, stała, roczna opłata wpisowa na uniwersytetach w roku 2015-2016 wynosiła:

- 189,10 euro – licencjat
- 261,10 – studia magisterskie
- 396,10 – studia doktoranckie
- 615,10 – studia inżynierskie

Wpisowe do szkół prywatnych oraz Grandes Ecoles są dużo wyższe i wahają się od kilku do kilkunastu tysięcy euro rocznie.

Stypendia

Stypendia rządu francuskiego BGF

Ambasada Francji w Polsce oferuje szereg stypendiów obejmujących wszystkie kierunki studiów i dziedziny badań naukowych **dla studentów drugiego roku Master (matura +5) i dla polskich naukowców.**

- **I/ BGF Master – 2-gi rok Master**

Stypendia skierowane są do wszystkich polskich studentów, którzy chcieliby kontynuować naukę na **ostatnim roku (matura +5)** na Uniwersytecie, w Szkole Ekonomicznej lub na Politechnice we Francji. **Dotyczy wszystkich dziedzin oprócz studiów artystycznych.**

Więcej informacji: <http://institutfrancais.pl/sciences-universites/pl/stypendia/bgf-master-2-gi-rok/>

- **II/ BGF Studia artystyczne**

Stypendia skierowane są do studentów polskich mających dyplom ukończenia studiów, którzy chcieliby kontynuować naukę w konserwatoriach lub w specjalistycznych wyższych szkołach we Francji (muzyka, sztuki plastyczne, teatr, cyrk, kino...). Wnioski o przyznanie stypendium należy składać bezpośrednio do *Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego (MKiDN)*.

Więcej informacji: <http://institutfrancais.pl/sciences-universites/pl/stypendia/bgf-studia-artystyczne/>

- **III/ BGF COPERNIC Program**

Program COPERNIC jest międzynarodowym programem kształcenia w zakresie zarządzania we współczesnym świecie, skierowanym do młodych absolwentów (matura + 5) z krajów Europy

Środkowej i Wschodniej, a w szczególności do inżynierów, ekonomistów i prawników. Program COPERNIC realizowany jest w Collège des ingénieurs (CDI) w Paryżu. **Kandydaci wybrani do programu Copernic stają się automatycznie stypendystami rządu francuskiego przez 12 miesięcy trwania programu.**

Więcej informacji: <http://institutfrancais.pl/sciences-universites/pl/stypendia/198-2/>

- **IV/ BGF Podwójne doktoraty (doctorat en cotutelle)**

Stypendia skierowane są do polskich naukowców pragnących zrobić doktorat jednocześnie we Francji i w Polsce, pod opieką dwóch promotorów – polskiego i francuskiego. **Dotyczy wszystkich dziedzin, oprócz studiów medycznych.** Okres trwania stypendium : 1- 5 miesięcy każdego roku, zrealizowanych we Francji, przez 2- 3 lata.

Więcej informacji: <http://institutfrancais.pl/sciences-universites/pl/stypendia/bgf-doktorat-cotutelle/>

- **V/ BGF Pobyt badawczy**

Stypendia naukowe przeznaczone są dla polskich naukowców (przynajmniej ze stopniem doktora) planujących przeprowadzić część badań we Francji. Dotyczą wszystkich dziedzin nauki, z wyjątkiem medycyny (młodzi lekarze z zagranicy mogą odbyć staż doskonalący w szpitalu – Les Hôpitaux de Paris). Podania osób będących w trakcie przewodu doktorskiego nie będą rozpatrywane. W przypadku kandydatur o podobnych kwalifikacjach, stypendium zostanie przyznane osobie mieszkającej w Polsce w momencie składania podania.

Więcej informacji na: <http://institutfrancais.pl/sciences-universites/pl/prezentacja2/bgf-pobyt-badawczy/>

Więcej informacji: <http://institutfrancais.pl/sciences-universites/>

- **VI/ BGF ENA (Państwowa Szkoła Administracji) -Cykle międzynarodowe**

Od 60 lat ENA przyjmuje studentów zagranicznych ze wszystkich kontynentów, wyłonionych w systemie rekrutacji przez ambasady danych krajów. Szkoła proponuje wiele form kształcenia, poczynając od młodych urzędników, studentów (*Cycle International*- na okres 16 miesięcy) jak również doświadczonych pracowników administracji państwowej (*Cycle International*- na okres 8 miesięcy). Już ponad 2 900 studentów z zagranicy odbyło szkolenia w ENA.

Zapisy na studia wyższe

Obecnie obowiązująca Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Francuskiej o wzajemnym uznawaniu dokumentów uprawniających do wstępu na studia wyższe, okresów studiów, dyplomów, tytułów i stopni + Załącznik, podpisana w Warszawie dn. 28 maja 2008 r. (weszła w życie 26 stycznia 2009 r.) gwarantuje osobom, które po 26 stycznia 2009 r. uzyskały wykształcenie w jednym z państw-stron tej umowy, możliwość kontynuacji kształcenia w placówkach drugiego państwa (jest to tzw. uznanie do celów akademickich).

Na studia wyższe mogą zapisywać się obcokrajowcy, bezpośrednio na uczelni na pierwszy rok pierwszego stopnia studiów tzw. *licence* lub zgodnie z procedurą przyjęcia studenta po maturze zwaną *post-bac*. Z takiej możliwości mogą korzystać kandydaci na studia:

- z europejskiego obszaru gospodarczego EOG, (tj.m.in. z Polski i ze Szwajcarii);
- posiadający maturę europejską, międzynarodową lub francusko niemiecką;
- studenci korzystający z programu wymiany międzyrządowej lub konwencji o współpracy międzyuczelnianej;

- dzieci dyplomatów, skierowanych do pracy we Francji;
- stypendyści rządu francuskiego, organizacji międzynarodowych lub stypendyści rządów obcych krajów, skierowani na stypendium finansowane przez instytucje francuskie;

Kandydaci powinni posiadać znajomość języka francuskiego pozwalającą im podjąć lub kontynuować studia na wybranym kierunku w wybranym uniwersytecie oraz posiadać świadectwo maturalne lub dyplom pozwalający im rozpocząć lub kontynuować studia wyższe w kraju swojego pochodzenia.

Obcokrajowcy kandydaci na studia magisterskie drugiego stopnia (*master ou maitrise*) i studia doktoranckie trzeciego stopnia (doktorat) na wybranym uniwersytecie powinni dowiedzieć się na wybranej przez siebie uczelni o warunkach zapisu na te studia i dokumentach jakie powinni dostarczyć. Zazwyczaj wymagany jest list motywacyjny, akt urodzenia kandydata, kopie potwierdzające ukończenie poprzedniego etapu kształcenia wraz z tłumaczeniami. W sytuacjach szczególnych kandydaci podlegają procedurze przyjęcia na studia zwanej *admission post bac* (APB), która jest realizowana jedynie poprzez stronę internetową www.admission-postbac.fr

Przydatne strony internetowe:

www.education.gouv.fr/pid266/venir-etudier-en-france.html www.enseignementsup-recherche.gouv.fr

<http://www.pologne.campusfrance.org/pl>

Okres nauki

Wakacje szkolne (w przedszkolach, szkołach podstawowych i średnich): rok akademicki rozpoczyna się w pierwszym tygodniu września.

Przerwa na Halloween: tydzień pomiędzy końcem października a początkiem listopada.

Przerwa na Boże Narodzenie: dwa tygodnie pomiędzy końcem grudnia a początkiem stycznia.

Przerwa semestralna: dwa tygodnie w lutym/na początku marca (występują różnice w zależności od lokalizacji geograficznej szkół).

Przerwa wiosenna: dwa tygodnie w kwietniu (występują różnice w zależności od lokalizacji geograficznej szkół).

Koniec roku szkolnego: koniec czerwca.

3.3.6 Szkolnictwo polskie we Francji

Kontynuacja nauki w polskim systemie edukacyjnym we Francji

Nauczanie podległe polskiemu Ministerstwu Edukacji Narodowej prowadzone jest w:

- szkołach polskich, to jest w Szkolnym Punkcie Konsultacyjnym przy Ambasadzie RP w Paryżu im. A. Mickiewicza, Szkolnych Punktach Konsultacyjnych z siedzibą w Paryżu, w Lille, w Strasburgu, w Aulnay-sous-Bois oraz w Szkolnym Punkcie Konsultacyjnym przy Konsulacie Generalnym RP w Lyonie,
- dwóch sekcjach polskich w liceach międzynarodowych w Paryżu (*Montaigne i St. Germain en Laye*),
- dwóch sekcjach polskich w szkołach międzynarodowych w Strasburgu i Lyonie (*Pontonniers, Cite Scolaire International*).

W wyżej wymienionych instytucjach realizowany jest polski uzupełniający program nauczania od poziomu szkoły podstawowej po liceum, a nauczanie jest bezpłatne.

W szkołach polskich zajęcia odbywają się dwa razy w tygodniu (w środy i soboty – dni wolne od nauki w systemie edukacji francuskiej). Natomiast w sekcjach polskich działających w szkołach międzynarodowych, polskie nauczanie zorganizowane jest w ramach tygodniowego planu zajęć uczniów i obejmuje klasy gimnazjalne i licealne, a w Lyonie również klasy szkoły podstawowej.

W przypadku kiedy nie ma możliwości zapisania dziecka do szkoły polskiej lub sekcji polskiej, można skorzystać z innych możliwości:

- ✓ Część dzieci i młodzieży może uczyć się języka polskiego jako przedmiotu dodatkowego w ramach zajęć fakultatywnych, prowadzonych przez francuskie szkoły publiczne. Obecnie język polski jako obcy proponowany jest w ośmiu publicznych liceach we Francji (4 w obrębie Lille, 1 w Paryżu, 1 w Wersalu, 1 w Tuluzie i 1 w Bordeaux), jako trzeci język obcy, tak zwany język nowożytny 3 – LV3 (*langue vivante 3*).
- ✓ Niektóre francuskie szkoły publiczne proponują zajęcia wieczorowe z języka polskiego dostępne dla uczniów z innych szkół publicznych, tak zwane LIE (*Langue inter-établissement*).
- ✓ Rodzice mogą również zapisać swoje dzieci do jednej z wielu szkół polonijnych, które prowadzą nauczanie języka polskiego, historii, wiedzy o społeczeństwie, geografii. Lista takich szkół znajduje się na stronie internetowej Wydziału Konsularnego Ambasady RP w Paryżu: www.paryz.msz.gov.pl.

UWAGA!

Licealiści mogą zdawać na maturze język polski zarówno jako *langue Vivante* LV1, LV2 jak i LV3 obowiązkowo lub fakultatywnie.

Zapisy dzieci do szkoły polskiej lub sekcji polskiej.

Nabór do sekcji jest dwuetapowy:

- W okresie od lutego do kwietnia kandydaci powinni złożyć dokumenty, których listę ustala szkoła. Wstępna selekcja kandydatów odbywa się w kwietniu poprzedzającym rok szkolny.
- Kandydaci, którzy zostali zaakceptowani przez komisję szkolną, w połowie maja przystępują do egzaminu z języka polskiego, natomiast dzieci przybyłe z Polski muszą potwierdzić swoją znajomość języka francuskiego. O wynikach egzaminów kandydaci są informowani w ciągu dwóch tygodni.

W przypadku powrotu dziecka do Polski dokumentem koniecznym do zapisania go do szkoły jest świadectwo szkoły francuskiej, w której dziecko spełniało obowiązek szkolny.

Szkoły polskie również wydają swoim uczniom świadectwa ukończenia danej szkoły czy klasy w polskim uzupełniającym systemie nauczania, ale nie są one konieczne przy zapisie ucznia do szkoły w Polsce. Świadectwa szkół polskich są jednak bardzo pomocne, ponieważ informują o poziomie znajomości języka ojczystego ucznia i jego postępach z innych przedmiotów.

UWAGA!

Przed powrotem dziecka do Polski najlepiej skontaktować się z Ośrodkiem Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą www.orpeg.pl, który prowadzi projekt dla uczniów powracających do polskiego systemu edukacji. Więcej informacji o projekcie można znaleźć na <http://otwartaszkoła.pl>.

Szkolny Punkt Konsultacyjny im. Adama Mickiewicza przy Ambasadzie RP w Paryżu

Kierownik: Konrad Leszczyński
11-15, rue Lamandé; 75017 Paris
Tel.: +33 (0) 1 42 28 66 38; +33 (0) 1 42 28 63 82
e-mail: ecolepolonaise@wanadoo.fr lub paryz@orpeg.pl
www.paryz.orpeg.pl

Ośrodek Rozwoju Polskiej Edukacji za granicą - www.orpeg.pl

3.4. Uznawalność dyplomów i kwalifikacji dla celów zawodowych

W regulacjach UE dotyczących uznawalności rozróżnia się uznawanie dyplomów i kwalifikacji dla celów akademickich oraz uznawanie dla celów zawodowych:

W przypadku uznawalności dla celów zawodowych chodzi o uznanie posiadanych kwalifikacji, a nie uzyskanych stopni i tytułów naukowych. Uznanie kwalifikacji zdobytych w innym państwie UE następuje:

- w celu podjęcia pracy w zawodzie nieregulowanym automatycznie;
- w celu podjęcia pracy w zawodzie regulowanym na podstawie tzw. dyrektyw ogólnych (89/48/EWG, 92/51/EWG, 99/42/WE) lub dyrektyw sektorowych (w przypadku zawodów: lekarza, lekarza stomatologa, lekarza weterynarii, pielęgniarki, położnej, architekta).

System uznawalności dyplomów odnosi się tylko i wyłącznie do profesji, do których wykonywania w kraju pochodzenia niezbędne jest posiadanie określonych kwalifikacji zawodowych, potwierdzonych wiedzą teoretyczną i praktyczną nabytą w trakcie pełnego cyklu kształcenia.

Generalnie, system uznawalności dyplomów nie sprowadza się do automatycznego uznawania kwalifikacji zawodowych nabytych w kraju pochodzenia. Każde podanie złożone we Francji czy innym kraju UE/EOG jest rozpatrywane indywidualnie przez kompetentne władze.

Aby otrzymać informacje dotyczące uznawalności świadectw i dyplomów należy zwrócić się do informacyjnego centrum uznawalności wykształcenia, ENIC - NARIC *National Academic Recognition Information Centre*, który posiada swoje siedziby w każdym państwie członkowskim.

We Francji departament uznawalności dyplomów NARIC France mieści się przy CIEP (Centre International d'Etudes Pedagogiques)

1 avenue Leon Journault, 92-310 Sevres

Tel.: +33 70 19 30 31

www.enic-naric.net (strona internetowa międzynarodowa)

www.ciep.fr/enic-naricfr (strona internetowa francuska)

enic-naric@ciep.fr

W Polsce można zgłosić się do:

Departamentu Spraw Międzynarodowych i Uznawalności Wykształcenia przy Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego

ul. Wspólna 1/3, 00-529 Warszawa

Sekretariat: Tel: 00 48 22 628 67 76 / Fax: 00 48 22 628 35 34

<http://www.nauka.gov.pl>

Wydziału Uznawalności Wykształcenia - enic-naric@nauka.gov.pl

Wydziału Koordynacji Systemu Uznawania Kwalifikacji Zawodowych

kwalifikacje@mnisw.gov.pl

Procedura uznawania kwalifikacji zawodowych

Wniosek składa się we francuskiej instytucji właściwej dla danego zawodu, wraz z wymaganymi dokumentami. Instytucja potwierdza otrzymanie wniosku w terminie miesiąca od jego otrzymania oraz zawiadamia wnioskodawcę, jeśli zachodzi potrzeba, o konieczności dostarczenia brakujących dokumentów. Decyzja zostanie wydana w terminie do trzech miesięcy od daty złożenia kompletu dokumentów. Termin może zostać przedłużony o miesiąc w przypadku spraw skomplikowanych. Negatywna decyzja instytucji wymaga pisemnego uzasadnienia. W przypadku odrzucenia wniosku lub braku postanowienia w terminie przekraczającym 4 miesiące, wnioskodawca może odwołać się do sądów krajowych.

Urzędy francuskie wymagają aby polskie dyplomy były poświadczane przez polskie izby zawodowe i tłumaczone wyłącznie przez francuskich tłumaczy przysięgłych. Dokumenty tłumaczone przez polskich tłumaczy przysięgłych muszą być potwierdzone przez polski konsulat, ponieważ nie są one uznawane we Francji.

3.5. Kursy języka narodowego

Nauka francuskiego jako języka obcego jest prowadzona przez większość francuskich uniwersytetów, a także prywatnych szkół językowych oraz przez sieć Alliance française.

Répertoire des Centres de Formation en France Ministerstwa Spraw Zagranicznych: przewodnik po wybranych ośrodkach szkoleniowych oferujących kursy francuskiego jako języka obcego. Przewodnik ten wymienia centra językowe według regionu i miasta w porządku alfabetycznym, wraz z oferowanymi kursami (dyplomy i certyfikaty FLE). Można go uzyskać bezpłatnie w Bibliotece Instytutu Francuskiego lub przejrzeć na wszystkich brytyjskich uniwersytetach na wydziałach romanistyki lub w Biurze Informacyjnym Doradców Zawodowych.

SOUFFLE stowarzyszenie profesjonalne instytucji z całej Francji, specjalizujących się w nauce francuskiego jako języka obcego. Jego 17 członków jest zobowiązanych do przestrzegania „Charte de Qualité”, gwarantującej najwyższe standardy nauczania. www.souffle.asso.fr/eng

ADCUEFE (Association des Centres Universitaires d'Etudes Françaises pour Etrangers) zrzesza 25 centrów związanych z uniwersytetami; wszystkie centra oferują podobne kwalifikacje i zobowiązanie do jakości nauczania oraz badań metodologicznych. <http://fle.asso.free.fr/adcuef/>

Le Petit Guide Fle na tej stronie możesz zamówić Le petit Guide Fle, obecnie ogólnie akceptowaną pracę referencyjną w tym zakresie. Co roku wydawana jest nowa edycja, wymieniająca instytucje nauczające francuskiego jako języka obcego, zarówno w sektorze publicznym, jak i prywatnym.

CNED (Centre National d'Enseignement à Distance) CNED jest francuskim narodowym centrum nauki na odległość. Prowadzi ono pełną naukę wielu przedmiotów, włącznie z francuskim jako językiem obcym.

CIEP (Centre International d'Etudes Pédagogiques) CIEP prowadzi program certyfikacji, w ramach którego osoby, których językiem ojczystym nie jest francuski mogą uzyskać dowód znajomości tego języka (DELF-DALF, TCF, będące oficjalnymi dyplomami francuskiego Ministerstwa Edukacji).

www.ciep.fr

Certyfikaty potwierdzające znajomość języka francuskiego

W Polsce istnieją różne rodzaje oficjalnych egzaminów, które poświadczają znajomość języka francuskiego. Są przydatne kiedy szukamy pracy lub zamierzamy studiować we Francji.

- DELF i DALF są to oficjalne dyplomy wydawane przez francuskie Ministerstwo Edukacji Narodowej, które zaświadcza o umiejętnościach kandydata w zakresie znajomości języka francuskiego w piśmie i mowie. Odpowiednie certyfikaty dla osób, które chcą podnieść kwalifikacje językowe do celów prywatnych lub zawodowych oraz posiadać dyplom uznawany na całym świecie.
- TCF, Test de Connaissance du Français - czyli test znajomości języka francuskiego, dzięki któremu można ocenić poziom znajomości francuskiego (od A1 do C2) według skali Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego opracowanego przez Radę Europy.

Więcej informacji na stronie Instytutu Francuskiego w Polsce - <http://www.institutfrancais.pl/>

Strony zawierające informacje nt. możliwości nauki języka francuskiego we Francji:

<http://www.qualitefle.fr/>

www.fle.fr

www.cia-france.com/francais/home.htm

www.rfi.fr/lffr/statiques/accueil_apprendre.asp

www.cours-francais.fr

www.elfe-paris.com

www.emagister.fr/formation_francais_etrangers-ec2361870.htm

3.6. System opieki zdrowotnej

3.6.1. Ogólne zasady dostępu do usług medycznych

Każde państwo członkowskie ustala własne kryteria i zasady udzielania świadczeń medycznych, dlatego polski świadczeniobiorca udający się do Francji będzie, w zakresie prawa do świadczeń medycznych, traktowany jak osoba, która jest ubezpieczona we francuskim systemie opieki zdrowotnej. W niektórych państwach wymagane jest okazanie dowodu tożsamości (preferowany paszport) wraz z EKUZ oraz pozostawienie lekarzowi kserokopii karty, dlatego warto jest mieć przy sobie kilka jej kserokopii.

Świadczenia medyczne na zasadach koordynacji dostępne są także w departamentach zamorskich: **Gwadelupa, Martynika, Gujana Francuska, Reunion.**

3.6.2. Dostęp do opieki medycznej

Dokumentem ubezpieczenia zdrowotnego we Francji jest tzw. „Carte Vitale”.

Jest to dokument wielkości karty kredytowej. Od 2007 r. *Carte Vitale I* jest zastępowana przez *Carte Vitale II*, na której jest umieszczane zdjęcie ubezpieczonego, i której pamięć pozwala na przechowywanie większej ilości informacji. Karta ta jest wydawana darmowo wszystkim osobom posiadającym ubezpieczenie ogólne, mającym powyżej 16 r. życia.

Carte Vitale II upraszcza i skraca procedury związane z refundacją kosztów leczenia. Faktury medyczne są przekazywane drogą elektroniczną bezpośrednio do kasy chorych.

Carte Vitale zawiera informacje:

- widoczne na karcie : numer identyfikacyjny Securite sociale ubezpieczonego, numer karty, numer emitenta karty, data wystawienia karty, wypukły znak identyfikacyjny;

- znajdujące się na mikroprocesorze: informacje dotyczące wystawienia karty (data, numer serii, data ważności), dane osób uprawniających do korzystania z ubezpieczenia, pozostających na utrzymaniu ubezpieczonego, ew. również dane ubezpieczyciela dodatkowego.

Obecnie karta ta zawiera wyłącznie informacje administracyjne, wkrótce będzie zawierała również informacje medyczne.

Obowiązkiem właściciela Carte Vitale jest powiadomienie kasy chorych o zmianach w sytuacji osobistej i zawodowej, np. o zmianie adresu, utracie pracy, rozwodzie, narodzinach dziecka. Kasa chorych wprowadzi te informacje do centralnego pliku komputerowego i prześle ubezpieczonemu nowe zaświadczenie. Po otrzymaniu nowego zaświadczenia należy zaktualizować kartę w terminalu informatycznym znajdującym się w oddziałach kasy chorych, szpitalach lub aptekach.

W przypadku zgubienia lub kradzieży Carte Vitale należy natychmiast powiadomić kasę chorych, wysyłając pocztą deklarację o zgubieniu lub kradzieży karty. Wzór powiadomienia – *Declaration sur l'honneur de perte ou de vol de la Carte Vitale* – znajduje się na stronie www.ameli.fr. Po otrzymaniu tego dokumentu kasa chorych wysyła druk *Ma nouvelle Carte Vitale* (Moja nowa karta ubezpieczenia), który należy wypełnić i odesłać. Po ok. 3 tyg. Kasa chorych przysyła pocztą nieodpłatnie nową kartę.

Obywatel Polski przebywający czasowo na terenie Francji ma dostęp do świadczeń medycznych na podstawie **Europejskiej Karty Ubezpieczenia Zdrowotnego EKUZ**. Na podstawie EKUZ przysługują świadczenia medyczne w zakresie niezbędnym z medycznego punktu widzenia.

Jeżeli celem wyjazdu do innego państwa jest podjęcie leczenia, nie można korzystać z karty EKUZ. Ważność EKUZ wygasa w momencie podjęcia pracy w innym państwie członkowskim lub z chwilą utraty prawa do ubezpieczenia.

W Polsce karta przysługuje osobom ubezpieczonym w Narodowym Funduszu Zdrowia. Aby otrzymać EKUZ, należy złożyć odpowiedni wniosek i wymagane dokumenty w oddziale NFZ właściwym ze względu na miejsce zamieszkania ubezpieczonego.

We Francji kartę wydaje odpowiednia jednostka ubezpieczająca: *Sécurité sociale*, RSI, MSA. Osoby ubezpieczone w *Sécurité sociale* mogą ją zamówić osobiście, telefonicznie lub przez Internet (www.ameli.fr). Prośbę o EKUZ należy złożyć najpóźniej 2 tygodnie przed planowanym wyjazdem.

W razie zgubienia karty lub nieposiadania jej w momencie niespodziewanego wyjazdu można otrzymać tymczasowy certyfikat zastępczy ważny przez 3 miesiące. Karta upoważnia do korzystania z niezbędnego leczenia podczas czasowego pobytu za granicą. O tym, czy dana usługa medyczna jest konieczna, decyduje każdorazowo lekarz udzielający pomocy. Posiadacz karty ma prawo do zwrotu całości lub części kosztów leczenia i lekarstw. Refundacja obowiązuje jedynie przy leczeniu w jednostkach, które mają podpisaną umowę z systemem ubezpieczenia zdrowotnego.

O zwrot kosztów można ubiegać się zarówno podczas pobytu za granicą, jak i po powrocie do kraju zamieszkania. Aby otrzymać zwrot, należy się zgłosić:

◇ **w Polsce** do wojewódzkiego oddziału NFZ. Do otrzymania zwrotu niezbędne są oryginały faktur za koszty leczenia (*feuilles de soins*), recept i rachunków za pobyt w szpitalu. W przypadku ubiegania się o zwrot kosztów transportu należy dołączyć zaświadczenie potwierdzające, że transport był niezbędny, spowodowany nagłym przypadkiem.

◇ **we Francji** do *Caisse d'assurance maladie* odpowiadającej miejscu leczenia. Proces refundacji przez CPAM (*Caisse primaire d'assurance maladie*) trwa zazwyczaj około 2 miesięcy.

Polak ubezpieczony we Francji, który poniósł koszty leczenia w Polsce, może starać się o ich zwrot niezależnie od tego, czy miał przy sobie kartę EKUZ.

Aby uzyskać zwrot kosztów leczenia we Francji

◇ Ubezpieczony musi wypełnić formularz Cerfa n°12267*03 (*Soins reçus a l'étranger – déclaration a compléter par l'assuré*), do którego dołącza:

- » fotokopię odcinka wypłaty z miesiąca poprzedzającego leczenie,
- » oryginały faktur lub rachunków za udzieloną pomoc medyczną za granicą,
- » zaświadczenie od pracodawcy z datą rozpoczęcia i zakończenia urlopu, jeżeli pracownik był leczony podczas urlopu płatnego,
- » ewentualne skierowanie od lekarza na dalsze leczenie.

◇ Dokumenty należy złożyć do swojej kasy chorych.

◇ Przed zwrotem kosztów leczenia francuska kasa chorych sprawdza, czy osoba składająca wniosek posiadała prawo do świadczeń zdrowotnych w momencie udzielania jej świadczeń.

Lekarz udzielający pomocy ustala, czy dane świadczenie jest niezbędne w konkretnym przypadku, biorąc pod uwagę jego charakter oraz przewidywany okres pobytu ubezpieczonego w danym państwie członkowskim.

Należy korzystać ze świadczeń lekarza, stomatologa lub placówki, która zawarła umowę z francuskim systemem ubezpieczenia zdrowotnego (*conventionné*). Nie trzeba okazywać lekarzowi EKUZ, jest on potrzebny tylko przy przyjęciu do szpitala oraz przy refundacji wydatków. Warto mieć przy sobie kserokopię karty.

Leczenie specjalistyczne nie wymaga skierowania lekarza ogólnego.

Od udzielającego świadczeń lekarza/ stomatologa i w aptece pacjent otrzymuje dokument *Feuille de Soins/ Feuille de Soins de Bucco Dentaire*. Z opakowań lekarstw należy odkleić *vignettes* (małe białe lub niebieskie nalepki z ceną) i przykleić je w wyznaczonych miejscach *Feuille de Soins* otrzymanego od farmaceuty, a następnie podpisać *Feuille de Soins*.

Recepty

Uprawnionym do wystawienia recepty objętej refundacją jest lekarz lub stomatolog posiadający umowę z francuskim systemem służby zdrowia (*conventionné*).

Leczenie prywatne

Korzystając ze świadczeń lekarza nie posiadającego umowy z kasą chorych, należy opłacić jego honorarium.

W przypadku skorzystania ze świadczeń ambulatoryjnych lub przy zakupie leków, należy najpierw opłacić pełne koszty, a następnie można ubiegać się o zwrot ich części w lokalnej kasie chorych – *Caisse Primaire D'Assurance Maladie (C.P.A.M.)*.

Koszty świadczeń medycznych są zwracane przez kasę w wysokości ok. 70% od: 22 EUR (pełny koszt wizyty u lekarza ogólnego), 25 EUR (pełny koszt wizyty u lekarza specjalisty). Jeśli lekarz stosuje stawki wyższe, niż ustalone w cenniku kasy, różnicę opłaca pacjent. Pacjent opłaca również każdorazowo ryczałt w wysokości 1 EUR, przy czym ww. opłaty nie wnosi się jeżeli u tego samego świadczeniodawcy w jednym dniu łączna suma ryczałtu przekroczyła 4 EUR.

W przypadku zakupu leków przysługuje prawo do zwrotu 100 % ceny leków niezbędnych (z białą nalepką *vignette* i symbolem przekreślonego prostokąta), 65 % ceny innych leków z białą *vignette*, 35 % ceny leków z niebieską *vignette* i 15 % dla leków z pomarańczową *vignette*. Środki opatrunkowe są refundowane według niższych stawek procentowych. Za każde opakowanie leku zostanie odliczone od zwrotu 0,50 EUR. Koszty badań i analiz

laboratoryjnych zwracane są w 60%, 1 EUR za każde badanie zostanie odliczone ze zwrotu kosztów (maksymalnie 4 EUR dziennie), a koszty porady ambulatoryjnej w szpitalu – w 75%. W przypadku leczenia szpitalnego, z reguły kasa chorych bezpośrednio opłaci koszty leczenia w wysokości 80%, bądź, w niektórych przypadkach, w 100%. Pacjent płaci szpitalowi pozostałe koszty (20%), w tym jest wliczona dzienna opłata ryczałtowa (forfait journalier) lub w przypadku zwrotu w wysokości 100% dzienną opłatę ryczałtową (forfait journalier) za dzień pobytu w szpitalu – 18 EUR lub 13,5 EUR w przypadku szpitala psychiatrycznego. Jeżeli podczas pobytu w szpitalu zostały wykonane tzw. czynności rozszerzone (actes lourds) trzeba zapłacić drugi ryczałt w wysokości 18 EUR. Koszty transportu sanitarnego na terytorium Francji zwracane są w 65%, dodatkowo pacjent każdorazowo zapłaci ryczałt w wysokości 2 EUR (opłaty nie wnosi się jeżeli łączna suma ryczałtu w jednym dniu przekroczy 4 EUR).

Dokumenty niezbędne do uzyskania zwrotu poniesionych kosztów

O refundację części poniesionych wydatków można ubiegać się już na terytorium Francji, zwracając się do francuskiej kasy chorych (C.P.A.M.) w okręgu, w którym zostały udzielone świadczenia.

W tym celu ubezpieczony musi wypełnić formularz Cerfa n°12267*03, do którego dołącza fotokopię odcinka wypłaty z miesiąca poprzedzającego leczenie, oryginały faktur lub rachunków za udzieloną pomoc medyczną za granicą wraz z oryginałami dowodów zapłaty. Przed zwrotem kosztów leczenia francuska kasa chorych sprawdza, czy osoba składająca wniosek posiadała prawo do świadczeń zdrowotnych w momencie udzielania jej świadczeń.

Proces refundacji przez C.P.A.M. trwa zazwyczaj ok. 2 miesięcy. Po powrocie do Polski można złożyć niżej wymienione dokumenty w oddziale NFZ. Do wniosku o zwrot kosztów trzeba załączyć oryginały Feuille de Soins, recept i rachunków ze szpitala. W przypadku zwrotu kosztów transportu należy dołączyć zaświadczenie, że transport był zrealizowany w przypadku nagłym.

Państwowa pomoc medyczna dla obcokrajowców – AME (*Aide Medicale de l'Etat*)

Obcokrajowcy, w tym również Polacy, których pobyt we Francji jest nieregulowany, mogą korzystać z opieki medycznej AME.

Aby otrzymać AME należy udowodnić:

- 3-miesięczny, nieprzerwany pobyt we Francji (dowodem może być np. świadectwo o uczęszczaniu dzieci do szkoły lub rachunek za opłacenie elektryczności)
- Źródła utrzymania (np. tzw. „deklaracja na honor” o otrzymywaniu pomocy finansowej od rodziny)

Przy czym deklarowana kwota nie może przekraczać 8 810 euro na rok na 1 osobę i 13 215 euro na 2 osoby, tak jak przy przydzielaniu CMU-C.

Aby korzystać ze świadczeń AME należy zapłacić opłatę skarbową w wysokości 30 euro. Dzieci nieletnie są z niej zwolnione.

Wniosek o przyznanie świadczenia można złożyć w wielu instytucjach, m.in. w kasie chorych CPAM, w szpitalu, urzędzie miasta właściwym miejscu zamieszkania.

AME jest przyznawana na rok, aby ją przedłużyć należy ponownie złożyć wniosek.

Beneficjent AME dysponuje tylko numerem identyfikacyjnym, nie posiada też numeru ubezpieczenia społecznego, w związku z czym nie otrzyma Carte Vitale. Nie ma też prawa do świadczeń rodzinnych.

Miejsce, gdzie w razie wątpliwości można uzyskać informacje

Wszelkie informacje można uzyskać w kasach chorych (C.P.A.M.), bądź w instytucji łącznikowej: Centre des Liaisons Européennes et Internationales de Sécurité Sociale (C.L.E.I.S.S.)

11, rue de la tour des Dames 75436 Paris cedex 09, France

Tel. : 0033 14 526 33 41, Fax : 0033 14 995 06 50

www.cleiss.fr

3.6.3. Dokumenty niezbędne do uzyskania świadczeń medycznych we Francji

Osoba wyjeżdżająca czasowo do Francji lub innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej powinna uzyskać **Europejską Kartę Ubezpieczenia Zdrowotnego**. Jeżeli, z jakichkolwiek względów (np. zagubienie, kradzież karty), w czasie pobytu w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej osoba nie będzie posiadała Europejskiej Karty Ubezpieczenia Zdrowotnego a jej stan zdrowia będzie wymagał udzielenia świadczeń niezbędnych ze wskazań medycznych, może ona wystąpić do NFZ o wystawienie jej **Certyfikatu Tymczasowo Zastępującego Europejską Kartę Ubezpieczenia Zdrowotnego**.

Osoba wyjeżdżająca do Francji w celu skorzystania tam z planowanego leczenia powinna uzyskać **dokument przenośny S2**.

Osoba ubezpieczona w ramach ubezpieczeń społecznych w ZUS oraz ubezpieczenia zdrowotnego w NFZ, która w czasie pobytu we Francji w związku z wykonywaniem w tym państwie działalności zawodowej (pracy lub działalności na własny rachunek) uległa wypadkowi przy pracy powinna uzyskać **dokument przenośny DA1**.

Osoba ubezpieczona w NFZ a zamieszkała w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej powinna uzyskać **dokument przenośny S1**.

Pracownik przygraniczny, który przeszedł na emeryturę lub rentę inwalidzką, i który rozpoczął leczenie w państwie, w którym ostatnio wykonywał działalność zawodową, jako pracownik przygraniczny, a obecnie jest osobą ubezpieczoną w NFZ, w celu kontynuowania leczenia w tym państwie, powinien uzyskać **dokument przenośny S3**.

Europejska Karta Ubezpieczenia Zdrowotnego oraz **Certyfikat Tymczasowo Zastępujący Europejską Kartę Ubezpieczenia Zdrowotnego** jest dowodem, że osoba okazująca ten dokument ma prawo do korzystania ze świadczeń zdrowotnych niezbędnych w czasie pobytu w innym państwie członkowskim UE/EFTA na koszt instytucji, w której jest ubezpieczona i która wystawiła te dokumenty.

Europejską Kartę Ubezpieczenia Zdrowotnego oraz Certyfikat Tymczasowo Zastępujący Europejską Kartę Ubezpieczenia Zdrowotnego okazuje się bezpośrednio świadczeniodawcy (lekarzowi w przychodni lub w szpitalu) w państwie pobytu.

Europejską Kartę Ubezpieczenia Zdrowotnego oraz Certyfikat Tymczasowo Zastępujący Europejską Kartę Ubezpieczenia Zdrowotnego wystawia dla osób ubezpieczonych w NFZ ten oddział wojewódzki NFZ, który jest właściwy ze względu na miejsce zamieszkania w Polsce osoby ubezpieczonej.

Brak Europejskiej Karty Ubezpieczenia Zdrowotnego lub Certyfikatu Tymczasowo Zastępujący Europejską Kartę Ubezpieczenia Zdrowotnego w sytuacji konieczności skorzystania ze świadczeń zdrowotnych w czasie pobytu w innym państwie członkowskim skutkuje koniecznością pokrycia

kosztów leczenia bezpośrednio z kieszeni pacjenta. Z wnioskiem o zwrot poniesionych wydatków można wystąpić bezpośrednio do instytucji ubezpieczenia zdrowotnego w państwie UE/EFTA, w którym świadczenia były udzielone albo w państwie, w którym zainteresowany jest ubezpieczony. Należy jednak pamiętać o tym, że podstawą uzyskania zwrotu od instytucji ubezpieczeniowej są opłacone rachunki oraz fakt posiadania w okresie leczenia prawa do świadczeń zdrowotnych zgodnie z ustawodawstwem jednego z państw członkowskich UE/EFTA. Tak więc, jeżeli zainteresowany zwróci się o zwrot kosztów bezpośrednio do instytucji w państwie, w którym miało miejsce leczenie, musi on przedstawić nie tylko opłacone rachunki, ale również dokument potwierdzający jego prawo do świadczeń zdrowotnych na podstawie przepisów o koordynacji.

Dokument przenośny S2

Dokument S2 to dokument potwierdzający prawo do planowanego leczenia w państwie Unii Europejskiej, np. Francji, o ile jest to inne państwo niż państwo, w którym zainteresowany podlega ubezpieczeniu zdrowotnemu. Dla polskich ubezpieczonych dokumenty te wydają oddziały wojewódzkie NFZ.

Dokument przenośny DA1

Dokument DA1 wydawany jest pracownikom oraz osobom prowadzącym działalność na własny rachunek, które uległy wypadkowi przy pracy w czasie pobytu w innym, niż państwo ubezpieczenia, państwie członkowskim Unii Europejskiej. Dokument ten wydawany jest przez oddziały wojewódzkie NFZ i potwierdza prawo do świadczeń związanych z leczeniem skutków wypadku przy pracy. Dokument nie przysługuje członkom rodziny pracownika albo osoby prowadzącej działalność na własny rachunek.

Dokument przenośny S1

Osobom, które w Polsce podlegają ubezpieczeniu zdrowotnemu w NFZ a zamieszkują w jednym z państw członkowskich UE, np. we Francji. Przysługuje dokument S1.

Dokument przenośny S3

Dokument przenośny S3 uprawnia byłego pracownika przygranicznego, który obecnie pobiera emeryturę lub rentę inwalidzką z Polski i na tej podstawie podlega ubezpieczeniu zdrowotnemu w NFZ, do kontynuowania leczenia rozpoczętego w ostatnim państwie, w którym był zatrudniony jako pracownik przygraniczny. Przez kontynuację leczenia należy rozumieć dalsze badanie, diagnozowanie i leczenie choroby przez cały okres jej trwania.

Aby otrzymać Europejską Kartę Ubezpieczenia Zdrowotnego należy złożyć wniosek w Oddziale Wojewódzkim lub Delegaturze Narodowego Funduszu Zdrowia właściwym ze względu na miejsce zamieszkania. Wniosek można otrzymać w Oddziale lub Delegaturze albo pobrać na stronie <http://nfz.gov.pl/dla-pacjenta/zalatw-sprawe-krok-po-kroku/jak-wyrobic-karte-ekuz/>

Wypełniony wniosek wraz z załącznikami należy złożyć w Oddziale w jeden z następujących sposobów:

- osobiście;
- pocztą;
- faksem.

Adresy i numery telefonów Oddziałów Wojewódzkich NFZ i Delegatur dostępne są na stronie internetowej NFZ: www.nfz.gov.pl

Karta uprawnia do korzystania w innych państwach z opieki tylko tych placówek, które działają w ramach powszechnego systemu ochrony zdrowia. Za leczenie prywatne pacjent musi zapłacić we własnym zakresie. W większości państw także placówki, działające w ramach powszechnego systemu ochrony zdrowia, pobierają pewne opłaty od ubezpieczonych. EKUZ nie zwalnia z poniesienia tych kosztów.

Warunki życia i pracy w krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego
Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
Departament Rynku Pracy

Informacje o świadczeniach zdrowotnych można uzyskać w Urzędzie Zabezpieczenia Społecznego Pracowników Migrujących:

11 rue de la Tour des Dames

75436 Paris Cedex 09.

tel. 01 45 26 33 41

faks 01 49 95 06 50

Zwrot kosztów można otrzymać w lokalnych oddziały Kasy Chorych (Caisse Primaire d'Assurance-Maladie).

.....
Data przygotowania informacji:

Listopad 2018

Osoba przygotowująca informacje:

Doradca EURES Jolanta Tkaczyk z Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie.

W opracowaniu wykorzystano m.in. fragmenty i informacje pochodzące z:

„Niezbędnika Polaka we Francji”, opracowanego przez Wydział Konsularny Ambasady RP w Paryżu, we współpracy ze Stowarzyszeniem Pomocy w Trwałej Integracji Osobom z Europy Centralnej i Wschodniej – Parabole,

- „Przewodnika gospodarczego”, opracowanego przez Wydział Promocji Handlu i Inwestycji Ambasady RP w Paryżu

- „Praktycznego poradnika dla Polaka pracującego we Francji” opracowanego i wydanego przez Stowarzyszenie Pomocy w Trwałej Integracji Osobom z Europy Centralnej i Wschodniej – Parabole